

T.C.

**TÜRK – ALMAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI**

**MEDENİ YARGILAMA HUKUKUNDA HÜKMÜN
TAMAMLANMASI USÛLÜ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tülay ARSLAN DELİDUMAN

DANIŞMAN

Prof. Dr. Hamide Özden ÖZKAYA FERENDECİ

İSTANBUL, Haziran 2023

T.C.

**TÜRK ALMAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI**

**MEDENİ YARGILAMA HUKUKUNDA HÜKMÜN
TAMAMLANMASI USÛLÜ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tülay ARSLAN DELİDUMAN

Enstitü No: 208103019

DANIŞMAN

Prof. Dr. Hamide Özden ÖZKAYA FERENDECİ

İSTANBUL, Haziran 2023

T.C.

**TÜRK – ALMAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI**

**MEDENİ YARGILAMA HUKUKUNDA HÜKMÜN
TAMAMLANMASI USÛLÜ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tülay ARSLAN DELİDUMAN

Enstitü No: 208103019

Tezin Enstitüye Teslim Edildiği Tarih:

Tezin Savunulduğu Tarih :

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Hamide Özden ÖZKAYA FERENDECİ ...

Diğer Jüri Üyeleri : ...

...

İSTANBUL, Haziran 2023

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	i
ÖZET	ii
ABSTRACT	iii
KISALTMALAR	iv
GİRİŞ	v

BİRİNCİ BÖLÜM

Mukayeseli Hukuk Açısından Hükmün Tamamlanması Kurumu

1. Genel Olarak	1
2. İsviçre Hukukundaki Uygulama	2
3. Avusturya Hukukundaki Düzenleme	3
4. Alman Hukukundaki Düzenleme	4
5. Hükmün Tamamlanmasının Amacı ve Kapsamı	5
5.1. Hükmün Tamamlanmasının Amacı	5
5.2. Hükmün Tamamlanmasının Niteliği	7
5.3. Hükmün Tamamlanmasının Kapsamı	8
6. Hükmün Tamamlanmasının Başvuru Sebepleri ile Başvuru Usulü	8
6.1. Başvuru Sebepleri	8
6.1.1. Yargılamada İleri Sürülmesine Rağmen Hakkında Tamamen veya Kısmen Karar Verilmeyen Hususların Bulunması	9
6.1.2. Kendiliğinden Hükme Geçirilmesi Gerekli Olmasına Rağmen Hakkında Karar Verilmeyen Hususların Bulunması	10

6.2. Başvuru Usulü	11
6.3. Hükmün Tamamlanmasının Başvuru Usulüne İlişkin Görüşler	12
7. Hükmün Tamamlanması Yargılaması	13
8. Hükmün Tamamlanması Kararına Karşı Başvurulabilecek Kanun Yolları	15
9. Tamamlama Kararlarına Karşı İstinafa Başvuru Hali	16

İKİNCİ BÖLÜM

Hükmün Tamamlanmasının Hukuki Niteliği ve Genel Bilgiler

1. Kavramsal Olarak Hükmün Tamamlanması ve Amacı	18
1.1. Tamamlama Kavramı	18
1.2. Türk Hukukunda Hükmün Tamamlanmasının Amaçları	19
1.2.1. Etkin Hukuki Korumanın Sağlanması	20
1.2.2. Tarafların Adil Yargılanma Hakkı ile Hak Arama Hürriyetinin Korunması	21
1.2.3. Usul Ekonomisine Hizmet Etmek	22
2. Hükmün Tamamlanmasının Hukuki Niteliği	23
2.1. Genel Olarak Kanun Yolları Tanımı	23
2.2. Geniş Anlamda Kanun Yolları Tanımı	26
2.3. Dar Anlamda Kanun Yolları Tanımı	27
2.4. Hukuki Çare	29
2.4.1. Genel Olarak	29
2.4.2. Hukuki Çarenin Tanımı	30
2.4.3. Hukuki Çarenin Niteliği	30

2.4.4. Değerlendirme	32
3. Hükümün Tamamlanmasının Konusu	33
3.1. Genel Olarak Hüküm	33
3.1.1. Nihai Kararlar ve Ara Kararları	34
3.1.2. Usule İlişkin Nihai Kararlar ve Esasa İlişkin Nihai Kararlar	34
3.1.3. Eda Hükümü ile İnşai Hüküm	36
3.2. Hükümün Tamamlanmasının Konusu Olarak Hüküm	37
3.2.1. Nihai Kararlar Bakımından Hükümün Tamamlanması ..	37
3.2.2. Ara Kararlar Bakımından Hükümün Tamamlanması	38
3.2.3. Hüküm Sonucu	39
3.2.4. Gerekçeli Kararın Kısa Karardan Farklı Olması	42
3.2.5. Asli ve Fer'i Talepler Bakımından Hükümün Tamamlanması	44
3.2.6. Gerekçe	45
3.3. Üst Mahkeme Kararları	47
3.3.1. Genel Olarak	47
3.3.2. Bölge Adliye Mahkemesi Kararları	47
3.3.3. Yargıtay Kararları	49
3.4. Diğer Kararlar ve Özel Durumlar	51
3.4.1. Çekişmesiz Yargı Kararları	51
3.4.2. Yok ve Etkisiz Hükümler	54
3.4.3. Geçici Hukuki Koruma Kararları	57

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Hükmün Tamamlanması Sebepleri ile Hükmün Tamamlanması Usulü

1. Hükmün Tamamlanmasının Sebepleri	60
1.1. Mahkeme Tarafından Verilmiş Bir Nihai Kararın Bulunması	60
1.2. Yargılamada İleri Sürülmesine Rağmen Hakkında Tamamen veya Kısmen Karar Verilmeyen Hususların Bulunması	62
1.3. Kendiliğinden Hükme Geçirilmesi Gerekli Olmasına Rağmen Hakkında Karar Verilmeyen Hususların Bulunması	66
2. Hükmün Tamamlanması Usulü	68
2.1. Hükmün Tamamlanması Talebi	69
2.2. Talepte Bulunma Süresi	72
2.3. Hükmün Tamamlanmasına Başvurunun Kanun Yollarına Başvuru Süresine Etkisi	75
2.4. Görevli ve Yetkili Mahkeme	78
2.5. Başvurunun Şekli ve İçeriği	79
2.6. Hükmün Tamamlanması Talebinde Bulunabilecek Kişiler ..	82
3. Hükmün Tamamlanması Yargılaması ve Yargılama Sonucunda Verilecek Kararlar	86
3.1. Hükmün Tamamlanması Yargılaması	86
3.2. Yargılama Sonucunda Verilecek Kararlar	88
4. Tamamlayıcı Hükmün Niteliği	90
5. Hükmün Tamamlanması Kararına Karşı Başvurulabilecek Kanun Yolları	92
5.1. Hükmün Tamamlanması Yolu ile İstinaf Kanun Yoluna Aynı Anda Başvurulması	94

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Hükmün Tavzihi, Hükmün Tashihi ve Tahkimin Hükmün Tamamlanması ile Kıyaslanması

1. Hükmün Tavzihi	96
1.1. Tavzihin Tanımı, Amacı ve Hukuki Niteliği	96
1.2. Tavzih Sebepleri	97
1.3. Tavzih Usulü	99
1.4. Tavzihin Hükmün Tamamlanması ile Farkı ve İlişkisi..	100
2. Hükmün Tashihi	103
2.1. Tashihin Tanımı, Amacı ve Hukuki Niteliği	103
2.2. Tashih Sebepleri	105
2.3. Tashih Usulü	107
2.4. Tashihin, Hükmün Tamamlanması ile Farkı ve İlişkisi	108
3. Tahkimde Hükmün Tamamlanması Kurumu	110
3.1. Tahkimin Tanımı, Amacı ve Hukuki Niteliği	111
3.2. Tahkimde Tamamlama Sebepleri	112
3.3. Tahkimde Tamamlama Yolunun Başyuru Usulü	113
3.4. Tahkimde Hükmün Tamamlanması Kurumu ile Hükmün Tamamlanması Kurumunun Farkı ve İlişkisi	115
SONUÇ	120
KAYNAKÇA	126

ÖNSÖZ

Hükmün tamamlanması, 7251 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanun'u ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanun'u kapsamında yapılan birtakım değişiklikler sonucunda HMK m.305/A ile düzenleme altına alınmıştır. Bu çalışmada hükmün tamamlanmasının tabi olduğu usul kuralları, hükmün tamamlanması talebi hakkında verilebilecek kararlar, hükmün tamamlanması ve ek karar verilmesi, hükmün tamamlanması yargılamasında verilen kararlara karşı kanun yollarına başvurulması gibi konular ele alınmıştır. Bu bağlamda, mukayeseli hukuk bakımından, özellikle Alman Medeni Kanunu'nun (ZPO) § 321 hükmü ile Almanya'daki başvuru şartları, uygulamanın nasıl olması gerektiği ve benzeri ilgili konular incelenmiştir.

Tez konumu belirlerken görüş ve önerileriyle beni aydınlatan, katkılarını benden esirgemeyen ve özellikle tezimin her aşamasında her türlü isteğimi büyük bir özveri ve anlayışla karşılayan saygıdeğer hocam ve tez danışmanım Prof. Dr. Hamide ÖZDEN ÖZKAYA'ya en içten teşekkürlerimi sunarım.

Gerek çalışmamdaki tartışmalarda gerekse de tez yazarken izlenecek yol, uygulanacak yöntem noktasında bana her türlü desteği veren, beni yüksek lisans yapmaya teşvik eden kıymetli hocam Prof. Dr. Seyithan DELİDUMAN'a şükranlarımı sunarım.

Çalışmamın her aşamasında maddi ve manevi desteğini yanımda hissettiğim ve yardımlarını hiçbir zaman esirgemeyen eşim Av. Onur Hakan DELİDUMAN'a teşekkür borçluyum.

Yüksek Lisans eğitimimi tamamladığım, Türk – Alman Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nin kıymetli hocalarına, eğitimimin her aşamasında vermiş oldukları destek için teşekkür ederim.

Son olarak, işbu çalışmamın kapsamlı yeni çalışmalara vesile olmasını ve tüm hukuk camiası için yararlı olmasını temenni ederim.

Haziran 2023

Tülay ARSLAN DELİDUMAN

ÖZET

Bu tez çalışmasında, Türk Medeni Usul Hukukunda önemli bir yere sahip olan ve mahkeme kararlarının icrasını hukuka uygun bir şekilde yerine getirilmesini sağlayan, lehine hüküm verilen tarafın hukuki korunmasının sağlanması bakımından önem arz eden hükmün tamamlanması kurumunun usulü ile karşılaşılabilecek muhtemel sorun ve çözümler ortaya konulmaya çalışılmıştır. Söz konusu kurum incelenirken hükmün tavzihi ile hükmün tashihi ile tahkim uygulamasındaki hükmün tamamlanması kurumlarına da değinilmiş ve bunlara ilişkin mahkeme kararları da incelenip değerlendirilmiştir.

Tez konumuz olan hükmün tamamlanması usulü ile karşılaşılabilecek muhtemel sorunlar ve çözümleri ortaya konulmaya çalışılırken Alman hukuk sistemindeki düzenlemeler ve yargı kararlarından faydalanılmıştır. İlgili kurum bu çerçevede incelenmiş olup, Türk hukuk sisteminde ne denli önem arz ettiği de ortaya konmaya çalışılmıştır.

Çalışma dört ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde hükmün tamamlanması kurumu mukayeseli hukuk açısından incelenmiş olup, özellikle Alman hukuku içerisindeki uygulanma biçimine değinilmiştir.

İkinci bölümde hükmün tamamlanmasının hukuki niteliği ve genel bilgiler ele alınıp incelenmiştir.

Üçüncü bölümde hükmün tamamlanması usulü ve hükmün tamamlanması sebepleri incelenmiş, son bölüm olan dördüncü bölümde ise hükmün tavzihi, hükmün tashihi ve tahkimde hükmün tamamlanması ile kıyaslanması irdelenmiştir.

Çalışmamızın sonuç kısmında tez konumuz kapsamında varmış olduğumuz sonuçlar tek tek ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Hükmün Tamamlanması, Medeni Usul Hukuku, Hükmün Tavzihi, Hükmün Tashihi, Kanun Yolları, Alman Medeni Usul Hukukunda Hükmün Tamamlanması*

ABSTRACT

In this thesis, attempts have been tried to reveal the possible problems and solutions that may be encountered with the procedure of the institution of the completion of the judgment, which has an important place in the Turkish Civil Procedure Law and is important in terms of carrying out the execution of the court decisions in a healthy way and ensuring the legal protection of the party in favor of which the verdict is given. While examining the institution in question, court decisions regarding the institutions of the correction of the judgment, the correction of the judgment, and the completion of the judgment in arbitration practice were also used. While trying to reveal the possible problems and solutions that may be encountered with the completion of the judgment, the and judicial decisions in the German legal system were used. The relevant institution has been examined within this framework, and attempts have been made to reveal its importance in the Turkish legal system.

This study consists of four main parts. In the first part, the institution of completion of judgment is analyzed in terms of comparative law, and its application in German law is mentioned. In the second part, the legal nature of the completion of the judgment and general information are discussed. In the third part, the procedure for the completion of the judgment and the reasons for the completion of the judgment are examined. In the fourth part, the approval of the judgment, the correction of the judgment, and its comparison with the completion of the judgment in arbitration are examined.

Keywords: *Completion of Judgment, Civil Procedure Law, Clarification of Judgment, Correction of Judgment, Legal Remedy, Completion of Judgment in German Civil Procedure Law*

KISALTMALAR

§	: Paragraf
AYM	: Anayasa Mahkemesi
BGH	: Bundesgerichtshof (Alman Federal Mahkemesi)
bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
dZPO	: deutsche Zivilprozessordnung (Alman Medeni Usul Kanunu)
dn.	: Dipnot
E.	: Esas
e.t.	: Erişim Tarihi
f.	: Fıkra
HD.	: Hukuk Dairesi
HGK.	: Hukuk Genel Kurulu
HMK	: Hukuk Muhakemeleri Kanunu
HUMK	: Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu
İBK.	: İçtihadı Birleştirme Kararı
K.	: Kanun
m.	: Madde
MTK	: Milletlerarası Tahkim Kanunu
özZPO	: österreichische Zivilprozessordnung (Avusturya Medeni Usul Kanunu)
parg.	: Paragraf
RG	: Resmî Gazete
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
sZPO	: schweizerische Zivilprozessordnung (İsviçre Medeni Usul Kanunu)
t.	: tarih
TBB	: Türkiye Barolar Birliği
vb.	: ve benzeri
Vs.	: ve sair
vd.	: ve devamında
Y.	: Yargıtay
YHGK	: Yargıtay Hukuk Genel Kurulu

GİRİŞ

Mahkemeler, ihtilaf konusu olayların hukuki incelemesini ve değerlendirmesini yaparken eksik veya hatalı incelemeye dayanan hükümler kurabilmektedirler. Bu noktada kanun taraflara, ilk derece mahkemelerinin üstünde yer alan üst mahkemelere yani; istinaf ve temyiz mahkemelerine başvurma hakkı tanımıştır. Ancak bazı durumlarda tarafların üst mahkemeye başvurması zaman, emek ve maddi kayba yol açabilmektedir. Bu nedenle 7251 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun¹ ile 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na eklenen 305/A maddesinde düzenlenen Hükmün Tamamlanması yoluna başvurulması hem mahkeme kararlarının yerine getirilmesi hem de tarafların usul ekonomisi gereği hukuki korumalarının sağlanması bakımından daha faydalı olacaktır.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 305/A maddesi uyarınca, taraflardan biri, niha  kararın tebliğinden itibaren bir ay içinde yargılamada ileri sürülmesine veya kendiliğinden hükme geçirilmesi gerekli olmasına rağmen hakkında tamamen veya kısmen karar verilmeyen hususlarda, hükmün tamamlanması yoluna başvurularak mahkemeden bu hususta ek karar verilmesi talep edilebilecektir. Talep sonucu verilen ek karara karşı kanun yoluna başvurulabilmektedir.

Hükmün tamamlanması kurumu, tıpkı hükmün tashihi ve tavzihinde olduğu gibi mahkemelerin dikkatsizlik veya ihmali gibi nedenlerle vermiş oldukları kararlarda meydana gelebilecek eksiklikleri, kanuna ve hukuka aykırılıkları verilen ek kararlarla tamamlamayı amaçlayan bir kurum olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu çalışmanın öneminin temelinde, hükmün tamamlanması kurumunun kamu düzeni ve usul ekonomi ilkesi çerçevesinde uygulanıp geliştirilmesi yatmaktadır. Çalışmada hükmün tamamlanmasının tabi olduğu usul kuralları, hükmün tamamlanması talebi hakkında verilebilecek kararlar, hükmün tamamlanması ve ek karar verilmesi, hükmün tamamlanması yargılamasında verilen kararlara karşı kanun yollarına

¹ RG: 28.07.2020, s. 31199.

başvurulması gibi konulara ve bu konularda üretilen çözümlere değinileceğinden söz konusu çalışma önem arz etmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

Mukayeseli Hukuk Açısından Hükmün Tamamlanması Kurumu

1. Genel Olarak

Hükmün tamamlanması kurumunun mukayeseli hukukta nasıl düzenlendiği Alman Hukuk sistemi üzerinde ele alınıp incelenecektir. Bu kurum, Alman Hukuk sisteminde Alman Medeni Usul Kanunu'nun kabulünden beri uygulanmakta olan yasal bir düzenlemedir.

Hükmün tamamlanması kurumu geçmişten günümüze Alman Hukukunda uygulama alanı bulduğundan, yerleşik bir uygulama halini almıştır. Bu kurumun köklü bir yapıya sahip olması, kurumun işlevselliği ve kuruma başvuruda yaşanan sorunların çözümünün nasıl olması gerektiği gibi hususlar açısından önem arz etmektedir. Bu nedenle çalışmanın bu bölümünde Alman Medeni Kanunu'nun (dZPO) § 321 hükmü ile hükmün tamamlanmasına başvuru şartları, uygulamanın nasıl olması gerektiği, bir diğer ifade ile, hükmün tamamlanması usulü, tamamlama kararına karşı başvurulabilecek kanun yolları gibi konular genel olarak irdelenecektir.

İlerleyen bölümlerde ise Türk Hukuku ile kıyaslanması yapılarak hukukumuzda yaşanması muhtemel sorunlar ve bu sorunların çözümünde uygulanabilecek metotlar genel hatları ile ortaya koyulmaya çalışılacaktır.

Hukuk sistemimizde hükmün tamamlanması kurumu, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun ikinci bölümünde "Hükmün Tashihi, Tavzihi ve Tamamlanması" başlığını taşıyan 305/A maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre, uyuşmazlık taraflarından her biri, nihai kararın tebliğinden itibaren bir ay içinde, yargılamada ileri sürülmüş veya mahkeme tarafından kendiliğinden hükme geçirilmesi gerekli olmasına rağmen hakkında tamamen veya kısmen karar verilmeyen konularda, hükmün tamamlanmasını talep edebilir.

Buna göre, mukayeseli hukuk uygulamasına örnek olacak şekilde bazı hukuk sistemleri bakımından hükmün tamamlanması kurumunu daha yakından incelemeye geçebiliriz. Bu yapılırken, hukuk sistemimizdeki düzenleme ile olan paralelliği de dikkate

alınarak, Alman Hukuk sistemi bakımından hükmün tamamlanması kurumu daha ayrıntılı olarak incelenecektir.

2. İsviçre Hukukundaki Uygulama

İsviçre Medeni Usul Kanunu'nda, Avusturya Medeni Usul Kanunu ve Alman Medeni Usul Kanun'unun aksine hükmün tamamlanmasına dair herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır.

Buna karşılık, İsviçre Medeni Usul Kanunu'nun 334'üncü maddesi hükmün tavzihi ile tashihini düzenlemektedir.² Bu düzenlemeye göre taraflardan her biri hükmün açıklanmasını yahut tereddüt veya aykırılığın giderilmesini isteyebileceği gibi, hüküm verildikten sonraki dönemde, hükümdeki maddi hataların düzeltilmesini isteyebileceklerdir. Ancak hükümdeki karar boşluklarının hükmün tamamlanması ile giderilmesi talep edilemez olduğundan, taraflar tespit ettikleri eksiklikleri yeni bir dava açarak talep etmelidirler.³

² İsviçre Medeni Usul Kanunu için bkz:

“(1) Ist das Dispositiv unklar, widersprüchlich oder unvollständig oder steht es mit der Begründung im Widerspruch, so nimmt das Gericht auf Gesuch einer Partei oder von Amtes wegen eine Erläuterung oder Berichtigung des Entscheids vor. Im Gesuch sind die beanstandeten Stellen und die gewünschten Änderungen anzugeben.

(2) Die Artikel 330 und 331 gelten sinngemäss. Bei der Berichtigung von Schreib- oder Rechnungsfehlern kann das Gericht auf eine Stellungnahme der Parteien verzichten.

(3) Ein Entscheid über das Erläuterungs- oder Berichtigungsgesuch ist mit Beschwerde anfechtbar.

(4) Der erläuterte oder berichtigte Entscheid wird den Parteien eröffnet.”

<https://www.fedlex.admin.ch/eli/cc/2010/262/de> (e.t.: 01.05.2023)

³ **Brunner** Alexander, **Gasser** Dominik, **Schwander** Ivo, ZPO Schweizerische Zivilprozessordnung Kommentar, Zürich 2. Auflage, 2011, s. 2537.

3. Avusturya Hukukundaki Düzenleme

Hükmün tamamlanması kurumu, Avusturya Medeni Usul Kanunu, “österreichische Zivilprozessordnung (öZPO)” § 423’te düzenlenmiştir.⁴ Buna göre;

- (1) *Yargılama sonucunda hakkında karar verilmesi gereken bir talep hakkında karar verilmemişse yahut taraflardan birinin yargılama masraflarının ödenmesine ilişkin talebi hakkında hiç karar verilmemiş veya eksik karar verilmiş ise, karar daha sonra verilecek olan ek bir kararla tamamlanır (Tamamlayıcı Hüküm).*
- (2) *Hükmün tamamlanmasına başvuru, kararın tebliğinden itibaren ön dört gün içinde kararı veren mahkemeye yapılır.*
- (3) *Mahkeme gerekli görürse önceki sözlü yargılamaya göre karar verebilir. Burada yargılama⁵, hakkında karar verilmemiş olan kısım sınırlıdır. Tamamlamaya dair talebin reddi, bir karar ile olur.*

Hükmün tamamlanması kurumuna ilişkin düzenlemeye ek olarak Avusturya Medeni Usul Kanunu § 424 tamamlama talebi üzerine kanun yoluna başvurunun etkisini de düzenlemiştir. Buna göre; hükmün tamamlanması yargılaması kanun yollarına başvuru üzerinde herhangi bir etki doğurmayacaktır.

⁴Avusturya Medeni Usul Kanunu için bkz:

“(1) Wenn in dem Urtheile ein Anspruch, über welchen zu entscheiden war, übergangen, oder wenn in einem Urtheile über die von einer Partei begehrte Erstattung der Processkosten nicht oder nur unvollständig erkannt wurde, ist das Urtheil durch eine nachträgliche Entscheidung zu ergänzen (Ergänzungsurtheil).

(2) Der Antrag auf Ergänzung ist bei dem Prozeßgericht binnen vierzehn Tagen nach Zustellung des Urteils anzubringen.

(3) Das Gericht entscheidet nach vorhergehender mündlicher Verhandlung, wenn es eine solche für notwendig hält. Diese Verhandlung ist auf den nicht erledigten Theil des Rechtsstreites zu beschränken. Die Abweisung des Antrages auf Ergänzung erfolgt mittels Beschluss.”

<https://www.jusline.at/gesetz/zpo/paragraf/423> (e.t.: 02.05.2023)

⁵ Bir diğer ifadeyle, “müzakere.”

4. Alman Hukukundaki Düzenleme

Hükmün tamamlanması kurumu, Alman Medeni Usul Kanunu “deutsche Zivilprozessordnung” § 321 de düzenlenmiştir.

Alman Medeni Usul Kanun’u § 321⁶ uyarınca;

(1) Taraflardan birinin başlangıçta veya sonradan geçerli bir şekilde ileri sürmüş olduğu asıl talebi ya da tali talebi yahut da yargılama giderleri hakkında tamamen veya kısmen karar verilmemişse hüküm sonradan talep üzerine tamamlanabilir.

(2) Hükmün tamamlanması hükmün tebliğinden itibaren iki haftalık süre içerisinde ve yazılı olarak talep edilmek zorundadır.

(3) Asıl talebe ilişkin ek kararın verilmesini amaçlayan talepler bakımından hükmün tamamlanması kararının verilebilmesi için bir sözlü yargılama oturumu belirlenir. Bu husus karşı tarafa yargılama günü talep dilekçesi ile birlikte tebliğ edilir. Hükmün tamamlanmasına ilişkin talep tali talepler ya da yargılama

⁶ Alman Medeni Usul Kanunu için bkz.:

“(1) Wenn ein nach dem ursprünglich festgestellten oder nachträglich berichtigten Tatbestand von einer Partei geltend gemachter Haupt- oder Nebenanspruch oder wenn der Kostenpunkt bei der Endentscheidung ganz oder teilweise übergangen ist, so ist auf Antrag das Urteil durch nachträgliche Entscheidung zu ergänzen.

(2) Die nachträgliche Entscheidung muss binnen einer zweiwöchigen Frist, die mit der Zustellung des Urteils beginnt, durch Einreichung eines Schriftsatzes beantragt werden.

(3) Auf einen Antrag, der die Ergänzung des Urteils um einen Hauptanspruch zum Gegenstand hat, ist ein Termin zur mündlichen Verhandlung anzuberaumen. Dem Gegner des Antragstellers ist mit der Ladung zu diesem Termin der den Antrag enthaltende Schriftsatz zuzustellen. Über einen Antrag, der die Ergänzung des Urteils um einen Nebenanspruch oder den Kostenpunkt zum Gegenstand hat, kann ohne mündliche Verhandlung entschieden werden, wenn die Bedeutung der Sache keine mündliche Verhandlung erfordert; § 128 Absatz 2 Satz 2 gilt entsprechend.

(4) Eine mündliche Verhandlung hat nur den nicht erledigten Teil des Rechtsstreits zum Gegenstand.”

<https://www.gesetze-im-internet.de/zpo/BJNR005330950.html> (e.t.: 22.04.2023)

giderleri hakkında ise sözlü yargılama olmaksızın karar verilebilir. Bu durumda m. 128/2 c. 2 uygulanır.

(4) Sözlü yargılama uyuşmazlığın tamamlanmamış kısmı ile sınırlı olmak zorundadır.

Bu bağlamda, Alman hukukunda hükmün tamamlanması yoluna başvuru için, taraflardan birinin ileri sürdüğü asli veya tali taleplerin yanı sıra yargılama giderlerine ilişkin hüküm verilmemiş olması gerekir.

Unutulan bu talep ve taleplere ilişkin ek kararın verilmesi nihai kararın taraflara tebliğinden itibaren iki haftalık süre içinde yazılı olarak mahkemeden istenir. Yargılama giderleri ve tali taleplere ilişkin hususlarda dosya üzerinden karar verilmesi mümkün sayılırken asli talep bakımından sözlü yargılama yapılması gerekir.

Asli talebe ilişkin yapılacak olan duruşma günü talep dilekçesi ile birlikte karşı tarafa tebliğ edilir. Yapılacak olan duruşma ise yalnızca uyuşmazlığın tamamlanmamış kısmı hakkında olmalıdır.

5. Hükmün Tamamlanmasının Amacı ve Kapsamı

Hükmün tamamlanması kurumunun amacının ve bununla bağlantılı olarak uygulama alanının, bir diğer ifadeyle kapsamının ortaya konulması büyük önem arz etmektedir.

Bu yüzden Alman Doktrininde hükmün tamamlanmasının amacı ve kapsamı ayrı ayrı başlıklar altında ele alınmaktadır. Buna göre;

5.1. Hükmün Tamamlanmasının Amacı

Hükmün tamamlanması, taraflardan birinin yargılamada ileri sürmüş olduğu taleplerin tamamen veya kısmen karara bağlanmamış olması sebebiyle söz konusu

eksikliğin kararı veren mahkeme tarafından giderilmesi amacına yönelik olarak getirilmiş olan bir kurumdur.

Mahkeme, tarafların asli ve/veya tali talepleri yahut yargılama giderleri hakkında karar vermemesi halinde tarafların adil yargılanma hakkı ile hukuki dinlenilme hakkı ihlal edilmiş olacağından kanun koyucu, kararda eksik kalan kısmın “*hükmün tamamlanması kurumu*” ile tamamlanabileceğini öngörmüş olup, bu kurumu Alman Medeni Usul Kanunu’nun 321 inci maddesi ile düzenleme altına almıştır.⁷

Bu bağlamda, Alman Medeni Usul Hukukuna göre yargılamada taraflarca ileri sürülen taleplerin ve/veya iddiaların bir kısmı yahut tamamı hakkında mahkemece karar verilmemiş olması durumunda, uyuşmazlık tam anlamıyla karara bağlanmamış olacaktır. Bu eksikliğin giderilebilmesi ise Alman Medeni Usul Kanunu’nun 321 inci maddesinde düzenlenmiş olan hükmün tamamlanması kurumu sayesinde olabilecektir.⁸

Belirtmek gerekir ki, hükmün tamamlanması kurumu yalnızca eksik bir kararın tamamlanması amacına yönelik getirilmiş olan bir kurum olduğundan, mahkemenin hükmün tamamlanması yolu ile verilen nihai kararı düzeltmesi⁹ mümkün değildir.¹⁰ Bu noktada nihai kararda görülen yazım hataları, hesap yanlışları ve benzeri açık hatalar dZPO § 319 da yer alan “Berichtigung des Urteils” yani “Hükmün Tashihi” yoluyla mahkeme tarafından re’sen ve her zaman düzeltilebilecektir.

⁷ Saenger, Zivilprozessordnung, ZPO § 321 Rn. 1, (beck-online). **MüKoZPO/Musielak**, 6. Aufl. 2020, ZPO § 321 Rn. 1 (beck-online).

⁸ **MüKoZPO/Musielak**, 6. Aufl. 2020, ZPO § 321 Rn. 1. **Rosenberg/Schwab/Gottwald** ZivilProzR, § 61. Bindungswirkung der Entscheidungen Rn. 23, (beck-eBibliothek). **GMP/Schleusener**, 10. Aufl. 2022, ArbGG § 61 Rn. 54. **Saenger**, Zivilprozessordnung, ZPO § 321 Rn. 3, (beck-online). **Musielak/Voit/Lackmann**, 20. Aufl. 2023, ZPO § 716 Rn 1. **Musielak/Voit/Musielak**, 20. Aufl. 2023, ZPO § 321 Rn. 1. **BeckOK ZPO/Elzer**, 48. Ed. 1.3.2023, ZPO § 321 Rn. 1

⁹ Hükmün tamamlanması ile hükmün düzeltilmesi arasındaki farklar için bkz. 2.4.

¹⁰ **Rosenberg/Schwab/Gottwald** ZivilProzR, § 61. Bindungswirkung der Entscheidungen Rn. 24, (beck-eBibliothek). **MüKoZPO/Musielak**, 6. Aufl. 2020, ZPO § 321 Rn. 1. **BGH, Urteil vom 16. 12. 2005-** V ZR 230/04 (OLG Brandenburg (NJW 2006, 1351, beck-online). **Saenger**, Zivilprozessordnung, ZPO § 321 Rn. 1, (beck-online).

5.2. Hükümün Tamamlanmasının Niteliği

Hükümün tamamlanmasının niteliği bakımından Alman Medeni Usul Kanunu'nda herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Ancak doktrinde hükümün tamamlanmasının niteliğine ilişkin farklı görüşler mevcuttur.

Musielak'a göre, mahkeme yargılamada ileri sürülen talepler hakkında kısmen veya tamamen karar vermeyi unuttuğu durumlarda, kısmi bir karardan bahsedilir ve uyuşmazlığın tam anlamıyla çözülmesi için taraflarca ileri sürülen taleplerin henüz karara bağlanmayan kısmı hakkında mahkemece başka bir ek karar verilerek, karardaki boşluğun tamamlanması gerekir.¹¹ Burada belirtmek gerekir ki, sözü edilen kısmi karar dZPO § 301¹² de düzenlenen kısmi karardan farklıdır.¹³ Zira Alman hukukunda, kısmi hüküm ile hükümün tamamlanması kurumu arasındaki ayırım çok net bir biçimde yapılmıştır. Bir diğer ifadeyle, mahkeme tarafından kısmi bir hüküm verilebilmesi birtakım usul ve şartların varlığına tabi olup, kısmi hükümde herhangi bir karar boşluğu söz konusu değildir. Oysa hükümün tamamlanmasını gerektiren durumlarda kararda bir boşluk durumu söz konusudur.¹⁴

O halde, hükümün tamamlanmasının, doktrinde bahsedilen kısmi karardan farklı bir karar olduğunu ve yalnızca tarafların hukuki korumaları kapsamında karardaki eksikliklerin giderilmesine hizmet ettiğini söylemek mümkündür.¹⁵

¹¹ Musielak/Voit/Musielak, 20. Aufl. 2023, ZPO § 321 Rn. 1. MüKoZPO/Musielak ZPO § 321 Rn. 1-3.

¹² Alman Medeni Usul Kanunu § 301 için bkz.:

“(1) Ist von mehreren in einer Klage geltend gemachten Ansprüchen nur der eine oder ist nur ein Teil eines Anspruchs oder bei erhobener Widerklage nur die Klage oder die Widerklage zur Endentscheidung reif, so hat das Gericht sie durch Endurteil (Teilurteil) zu erlassen. 2Über einen Teil eines einheitlichen Anspruchs, der nach Grund und Höhe streitig ist, kann durch Teilurteil nur entschieden werden, wenn zugleich ein Grundurteil über den restlichen Teil des Anspruchs ergeht.

(2) Der Erlass eines Teilurteils kann unterbleiben, wenn es das Gericht nach Lage der Sache nicht für angemessen erachtet.”

¹³ Daha kapsamlı bir değerlendirme için bkz. 3.3.

¹⁴ Musielak/Voit/Musielak, 20. Aufl. 2023, ZPO § 321.

¹⁵ BeckOK ZPO/Elzer, 48. Ed. 1.3.2023, ZPO § 321 Rn. 1. MüKoZPO/Musielak ZPO § 321 Rn. 1-3.

5.3. Hükümün Tamamlanmasının Kapsamı

Alman Medeni Usul Kanun'unun 321 inci maddesinde hükümün tamamlanmasının uygulama kapsamı kısmen belirtilmiş olsa da mahkemenin kanunda açıkça belirtilmeyen hususlar hakkında da karar verme yükümlülüğü vardır.

Buna göre, hükümün tamamlanması yoluna ihtirazı kayıt içermeyen geçici kararlarda, fer'i talepler hakkında karar verilmemiş olan kararlarda, kira uyumsuzluklarına ilişkin kararlarda, iş uyumsuzluklarına ilişkin kararlarda ve tahkim yargılaması sonucunda verilmiş olan kararlarda da başvurulabilir. Aynı durum, geçici icra edilebilen kararlar bakımından da geçerlidir.¹⁶

Bu kararlara ilişkin Alman Medeni Usul Kanunu'nun 321 inci maddesinde bir düzenlemenin yer almaması, hükümün tamamlanması yoluna başvurulması bakımından hiçbir önem arz etmemektedir. Önemli olan taraflardan birinin talepte bulunmuş olmasına rağmen, mahkemenin bu talebe ilişkin herhangi bir karar vermemiş olmasıdır.

6. Hükümün Tamamlanmasının Başvuru Sebepleri ile Başvuru Usulü

Hükümün tamamlanmasının başvuru sebepleri ile başvuru usulü bu başlık altında ayrı ayrı incelenip, değerlendirilecektir.

6.1. Başvuru Sebepleri

Mahkeme önüne gelen uyumsuzlukta asli veya tali talepler¹⁷ yahut yargılama giderlerine ilişkin taleplere ilişkin atlama yapmış ise (ki bu atlanma yanlışlıkla ya da

¹⁶ *Örneğin:* Mahkeme tarafından verilen tahliye süresi talep üzerine ya da mahkeme tarafından re'sen belirlenir. Mahkemece, sözlü yargılama bitinceye kadar bu yöndeki talep hükümlerle yerine getirilir. Mahkemece bu husus atlanmış ise dZPO 321 gereğince hükümün tamamlanması yoluna gidilebilir. (dZPO § 721 I, 3). (Musielak/Voit/Musielak, 20. Aufl. 2023, ZPO § 321 Rn. 2).

¹⁷ Maddi ve usule ilişkin talepler bakımından hükümün tamamlanması yoluna başvurunun değerlendirilmesi için bkz. I

unutarak gerekleŒebilir) bu durumda taraflar, karara bağlanmayan kısım yönünden hükmün tamamlanması yoluna baŒvurarak kararda eksik kalan taleplerin tamamlanmasını isteyebilirler.¹⁸

O halde, hükmün tamamlanmasına baŒvuru sebeplerini tarafların yargılamada ileri sürülmesine rağmen hakkında tamamen veya kısmen karar verilmeyen hususlar ile kendiliğinden hükme geçirilmesi gerekli olmasına rağmen hakkında karar verilmeyen hususlar olarak ikiye ayırmak mümkündür.

6.1.1. Yargılamada İleri Sürülmesine Rağmen Hakkında Tamamen veya Kısmen Karar Verilmeyen Hususların Bulunması

Hükmün tamamlanması yoluna baŒvuru sebeplerinden en önemlisi tarafların taleplerini mahkemeye ileri srmŒ olmalarına rağmen, hkimin iŒbu talepler hakkında karar vermeyerek, mahkeme kararında bir boŒluėa sebep olacak Œekilde eksik bir nihai hüküm kurmuŒ olmasındır.¹⁹

Mahkeme kararındaki boŒluėun hkimin ihmalkarlığından ve hatasından kaynaklanıyor olması gerekmektedir.²⁰ BaŒka bir ifadeyle, mahkeme taraflardan birinin talebini tamamen dikkatsizlik sebebiyle yani, iradi olarak karara baėlamamıŒ olmalıdır.²¹ Aksi halde mahkeme örneğin, bir dosyanın bekletici mesele yapıldığını varsayarak ilgili talep hakkında karar vermekten kaçınırsa, bir dikkatsizlik yahut ihmalkarlıktan bahsedilmeyeceğinden dZPO Œ 301 gereği hükmün tamamlanmasına karar veremez. Dolayısıyla taraflar bu gibi durumlarda hükmün tamamlanması yoluna baŒvuramayacaėından, söz konusu karara karŒı Œartları mevcut ise üst mahkemeye baŒvurmak suretiyle karardaki hukuka aykırılığın giderilmesini isteyebileceklerdir.

¹⁸ **Rosenberg/Schwab/Gottwald** ZivilProzR, Œ 61. Bindungswirkung der Entscheidungen Rn. 23, (beck-eBibliothek). **Saenger**, Zivilprozessordnung, ZPO Œ 321 Rn. 3, (beck-online)

¹⁹ **MüKoZPO/Musielak**, 6. Aufl. 2020, ZPO Œ 321 Rn. 4.

²⁰ **Musielak/Voit/Musielak**, 20. Aufl. 2023, ZPO Œ 321 Rn. 4.

²¹ **MüKoZPO/Musielak**, 6. Aufl. 2020, ZPO Œ 321 Rn. 6.

Öte yandan mahkeme, tarafların dilekçeler teatisinde ileri sürmemesine rağmen duruşmada ileri sürdükleri iddialara karşı yapılan itirazları göz ardı ederek karar verirse, verilen karardan olumsuz etkilenen taraf, bu kararın bozulmasını ancak temyiz yoluna başvurarak talep edebilir.²² Aynı şekilde taraflardan birinin dosyadaki esaslı bir iddiayı desteklemek yahut savunmak için yaptığı hukuki beyanlar dikkate alınmadan karar verilmişse, karardan etkilenen taraf yalnızca kanun yoluna başvurarak karara itiraz edebilecektir. Zira Alman Hukukunda hükmün tamamlanması kurumu itirazların değerlendirilip karara bağlanmasına değil, karardaki eksikliğin giderilmesine hizmet etmektedir.

Taraflarca dava kapsamında ileri sürülmüş olmasına rağmen, hüküm gerekçesinde yer verilmekle birlikte hüküm sonucunda herhangi bir şekilde yer verilmeyen talepler bakımından da karar boşluğundan söz edilemeyeceğinden, bu kararlara karşı da hükmün tamamlanması yoluna başvurulması mümkün olmayacaktır. Böyle bir durumda taraflar dZPO § 319 uyarınca hükmün tashihine başvurarak, hükmün düzeltilmesini talep etmelidirler.²³ Aynı durum, hüküm sonucunda yer alan kararın, gerekçeli kararda yer almadığı durumlarda için de geçerlidir.²⁴

6.1.2. Kendiliğinden Hükme Geçirilmesi Gerekli Olmasına Rağmen Hakkında Karar Verilmeyen Hususların Bulunması

DZPO § 308 “Tarafların Talepleri ile Bağlılık” maddesini düzenlemiştir.²⁵ Buna göre, mahkeme tarafların ileri sürmüş olduğu taleplerle bağlı olduğundan, taleplerin fazlasına

²² **Wieczorek/Schütze/Rensen** Rn. 1. **Prütting/Gehrlein/Thole** Rn. 3.

²³ Türk hukukundaki değerlendirmeler için bkz. 1.1.

²⁴ **BGH, 29.10.2020 – V ZR 300/19** (<http://juris.bundesgerichtshof.de/cgi-bin/rechtsprechung/document.py?Gericht=bgh&Art=en&nr=112418&pos=0&anz=1>) (e.t.: 26.04.2023). **MüKoZPO/Musiak**, 6. Aufl. 2020, ZPO § 321 Rn. 6.

²⁵ Alman Medeni Usul Kanunu § 308 için bkz.:

“(1) Das Gericht ist nicht befugt, einer Partei etwas zuzusprechen, was nicht beantragt ist. Dies gilt insbesondere von Früchten, Zinsen und anderen Nebenforderungen.

(2) Über die Verpflichtung, die Prozesskosten zu tragen, hat das Gericht auch ohne Antrag zu erkennen.”

veya başka bir şeye karar veremez. Bu durum özellikle ileri sürülmeyen faiz, semereler ve fer'i talepler bakımından önem arz etmektedir. Zira mahkemenin tarafların ileri sürmemiş olduğu “yan talepler” hakkında karar vermesi mümkün değildir.

Ancak kanun koyucu dZPO § 308, II ile bir istisna getirerek, tarafların yargılamada ileri sürmeyi unutmuş oldukları yargılama giderleri hakkında re'sen karar verme yükümlülüğünü getirmiştir. Bu hükme göre, mahkeme, yargılama giderlerine ilişkin olarak herhangi bir talebin varlığını aramaksızın yani tarafların talebinin dışına çıkarak yargılama giderlerinin hangi taraf üzerine ne miktarda bırakılacağına re'sen karar vermelidir. O halde, mahkemenin yargılama giderlerine ilişkin bir karar vermeyi sehven veya bilinçsiz bir şekilde ihmal ettiği hallerde, karardan olumsuz etkilenen taraf dZPO § 321 de düzenlenmiş olan hükmün tamamlanması yoluna başvurarak eksik verilen kararın tamamlanmasını talep edebilir.

Alman Medeni Usul Hukukunda, Türk hukukunun aksine, geçici hukuki korumalara ilişkin verilen nihai ve ara kararların daha sonra tamamlanmasına imkân tanınmaktadır. Ancak bu tamamlanmanın kapsamı dZPO § 923 ile düzenlenen geçici hukuki koruma verilmesine ilişkin teminata veya dZPO § 926'ya göre geçici hukuki korumanın tamamlayıcı merasimi olarak açılacak olan davanın süresine ilişkindir.²⁶

6.2. Başvuru Usulü

Alman Medeni Usul Kanunu'nun 321 inci maddesinin ikinci fıkrası (dZPO § 321, II) uyarınca; hükmün tamamlanmasına başvuru, hükmün taraflara tebliğinden itibaren iki haftalık süre içerisinde kararı veren mahkemeye yazılı bir dilekçe ile yapılmalıdır.²⁷

²⁶ Arslandoğan (2021), s. 123.

²⁷ Rosenberg/Schwab/Gottwald ZivilProzR, § 61. Bindungswirkung der Entscheidungen Rn. 25, (beck-eBibliothek). NK-ArbR/Kloppenburger, 2. Aufl. 2023, ArbGG § 61 Rn. 33. BeckOK MarkenR/Albrecht, 32. Ed. 1.1.2023, MarkenG § 80 Rn. 20. GMP/Schleusener, 10. Aufl. 2022, ArbGG § 61 Rn. 55. Musielak/Voit/Musielak, 20. Aufl. 2023, ZPO § 321 Rn. 8

Tarafların kendilerini vekil ile temsil ettirdiği durumlarda ilgili başvuru, davayı takip eden avukat tarafından imzalanarak mahkemeye sunulmak zorundadır. Zira burada avukat ile temsil zorunluluğu devam edecektir.²⁸

Şayet tarafların kanunda kararlaştırılmış olan iki haftalık süreye uymayıp, başvuru süresini kaçırmaları halinde, taraflar hükmün tamamlanması yoluna başvuru hakkını kaybetmiş olacaklarından, taleplerini ancak yeni bir dava açarak yahut temyiz yoluna başvurarak ileri sürebileceklerdir.²⁹ Çünkü madde hükmünde düzenlenen iki haftalık süre hak düşürücü süre olduğundan, eski hale iadeye konu edilemeyecektir.³⁰

Hükmün ilk olarak kısa karar ile açıklandığı ve gerekçeli kararın daha sonra açıklandığı durumlarda, hükümde yer alan eksikliğin tespit edilebilir olup olmadığı önem arz etmektedir.³¹ Hükümdeki eksiklik, kısa karar ile tespit edilebilir nitelikte olduğu durumda, hükmün tamamlanmasına başvuru süresinin kısa kararın taraflara tebliği ile başlayacağı kabul edilmektedir. Aksi halde ise süre gerekçeli kararın tebliği ile başlayacaktır.³²

6.3. Hükümün Tamamlanmasının Başvuru Usulüne İlişkin Görüşler

Hükmün tamamlanmasının sadece talep halinde mi mümkün olacağı yoksa mahkemece re'sen de dikkate alınabilip alınamayacağı konusunda farklı görüşler savunulmuştur.

Bir görüşe göre, hükmün tamamlanması ancak talep halinde mümkündür. Bu görüşü savunan Rosenberg/Schwab/Gottwald'e göre, hükmün tamamlanması sadece

²⁸ **MüKoZPO/Musielak**, 6. Aufl. 2020, ZPO § 321 Rn. 10.

²⁹ **NK-ArbR/Kloppenburger**, 2. Aufl. 2023, ArbGG § 61 Rn. 33. **GMP/Schleusener**, 10. Aufl. 2022, ArbGG § 61 Rn. 55

³⁰ **MüKoZPO/Musielak**, 6. Aufl. 2020, ZPO § 321 Rn.11. **Saenger**, Zivilprozessordnung, ZPO § 321 Rn. 10.

³¹ **Arslandoğan** (2021), s. 124. **MüKoZPO/Musielak**, 6. Aufl. 2020, ZPO § 321 Rn. 11. **BeckOK ZPO/Elzer**, 48. Ed. 1.3.2023, ZPO § 321 Rn. 29

³² **BeckOK ZPO/Elzer**, 48. Ed. 1.3.2023, ZPO § 321 Rn. 29. **MüKoZPO/Musielak**, 6. Aufl. 2020, ZPO § 321 Rn. 29.

talep halinde mümkün olup, karardaki eksikliğin mahkemece re'sen dikkate alınması mümkün değildir. Mahkeme (hâkim) vermiş olduğu kararda tamamlanması gereken bir eksiklik olduğunu fark etse bile vermiş olduğu karardaki eksiklikleri gideremeyecek, yani hükmün tamamlanması yoluna başvuramayacaktır.³³

Musielak'a göre ise, karardaki boşluklar kamu düzenini ilgilendirmekte olduğundan karardaki boşlukların tamamlanması gerekir. Kanunun (ZPO m. 321) metninde aksi anlaşılrsa, yani davacının talebinin gerekliliği yazılı olsa bile aslında karardaki boşluğun tamamlanmasının re'sen dikkate alınması gerekir.³⁴

7. Hükmün Tamamlanması Yargılaması

Hükmün tamamlanması, nihai kararı veren mahkemeden istenir. Buna karşılık hükmü veren mahkeme istinaf mahkemesi veya yargıtay hukuk dairesi ise hükmün tamamlanması, kararı veren ilgili hukuk dairesinden veya ilgili hukuk genel kurulundan istenir. Zira yerel mahkeme kararlarına karşı hükmün tamamlanması yoluna başvurulabileceği gibi, kanun yolu incelemesinden sonra verilen kararlar için de hükmün tamamlanması yoluna başvurmak mümkündür.³⁵

Hükmün tamamlanması başvurusunun, hükmü veren hâkim veya hakimler tarafından incelenmesi zorunlu değildir. Burada önemli olan eksik kararı veren mahkemenin görevli ve yetkili olmasından dolayı hükmün, kararı veren mahkeme tarafından incelenip, karara bağlanmasıdır.

Alman Medeni Usul Kanunu'nun 321 inci maddesinin üçüncü fıkrası (dZPO § 321, III); tarafların asli talebe ilişkin başvurularının mahkeme tarafından sözlü olarak dinlenilmesi gerektiğini düzenlemiştir. Tarafların asli taleplerinin mahkeme tarafından dinlenebilmesi için mahkemece duruşma günü belirlenmelidir. Mahkemece belirlenen

³³ **Rosenberg/Schwab/Gottwald** ZivilProzR, § 61. Bindungswirkung der Entscheidungen Rn. 23, beck-eBibliothek.

³⁴ **MüKoZPO/Musielak**, 6. Aufl. 2020, ZPO § 321 Rn.1 – 3. Türk hukukundaki görüş ve değerlendirmeler için bkz. 2.1.

³⁵ **Saenger**, Zivilprozessordnung, ZPO § 321 Rn. 12.

duruşma günü ile taraflarca ileri sürülen başvuru dilekçesi karşı tarafa makul bir süre içinde tebliğ edilir.

Tarafların sözlü yargılama yapılmadan karar verilmesine rıza vermeleri halinde (ki bu rıza sadece usuli durumlarda önemli bir değişiklik olması halinde geri alınabilecektir) mahkeme sözlü duruşma yapılmadan karar verebilir (§ 128, II).³⁶

Belirtmek gerekir ki, tarafların fer'i taleplerine yahut yargılama giderlerine ilişkin başvuruları (başvurunun önemi sözlü yargılamayı gerektirmiyorsa) duruşma yapılmadan da karara bağlanabilir; bu durumda § 128, III³⁷ uygulanır.³⁸

Taraflar mahkemeye hükmün tamamlanması için başvurduklarında, mahkeme ilk önce başvurunun usulüne uygun olarak yapılıp, yapılmadığını inceler. Akabinde esasa ilişkin incelemesini yaparak, hükümde bir boşluğun olup, olmadığına kanaat getirir ve hakkında karar verilmemiş olan talebe ilişkin talebin kabulüne yahut reddine karar verir.

Belirtmek gerekir ki, dZPO § 318'e³⁹ göre mahkeme vereceği ek karar ile nihai karardan farklı bir karar veremeyecektir. Başka bir ifadeyle, mahkeme nihai kararda yer alan hükümlerle bağlıdır.⁴⁰

³⁶ Alman Medeni Usul Kanunu § 128, II için bkz.:

“Mit Zustimmung der Parteien, die nur bei einer wesentlichen Änderung der Prozesslage widerruflich ist, kann das Gericht eine Entscheidung ohne mündliche Verhandlung treffen. Es bestimmt alsbald den Zeitpunkt, bis zu dem Schriftsätze eingereicht werden können, und den Termin zur Verkündung der Entscheidung. Eine Entscheidung ohne mündliche Verhandlung ist unzulässig, wenn seit der Zustimmung der Parteien mehr als drei Monate verstrichen sind.”

³⁷ Alman Medeni Usul Kanunu § 128, III için bkz.:

“Ist nur noch über die Kosten oder Nebenforderungen zu entscheiden, kann die Entscheidung ohne mündliche Verhandlung ergehen.”

³⁸ 01 Ocak 2020 tarihinden geçerli olmak üzere, 12 Aralık 2019 tarihli kanun değişikliği sonrası uygulanmaya başlamıştır. Bu değişiklik için (Alman Federal Hukuk Gazetesi I s. 2633) için bkz. ([https://www.bgbl.de/xaver/bgbl/start.xav?startbk=Bundesanzeiger_BGBl&start=//*\[@attr_id=%27bgbl119s2633.pdf%27\]](https://www.bgbl.de/xaver/bgbl/start.xav?startbk=Bundesanzeiger_BGBl&start=//*[@attr_id=%27bgbl119s2633.pdf%27])) (e.t.: 27.04.2023)

³⁹ Alman Medeni Usul Kanunu § 318 için bkz.:

“Das Gericht ist an die Entscheidung, die in den von ihm erlassenen End- und Zwischenurteilen enthalten ist, gebunden.”

⁴⁰ **BeckOK ZPO/Elzer**, 48. Ed. 1.3.2023, ZPO § 321 Rn. 37. **Arslandoğan** (2021), s. 126. **MüKoZPO/Musielak**, 6. Aufl. 2020, ZPO § 321 Rn. 15

Mahkemenin burada vereceği karar, ilk verilen nihai hükümde eksik kalan noktaların tamamlanması amacı ile verilmeleri sebebiyle tamamlayıcı kararlardır. Dolayısıyla ilk karardan bağımsız olarak kanun yoluna konu edilebileceklerdir.⁴¹

Ayrıca mahkeme tarafından verilen bu tamamlayıcı kararlar, ilk hükme aykırı olamayacağı gibi onu değiştiremeyecek nitelikte olacağından, bir hükümde bulunması gereken tüm unsurları taşıması gerekir.⁴²

8. Hükümün Tamamlanması Kararına Karşı Başvurulabilecek Kanun Yolları

Mahkemenin, tarafların ileri sürdüğü taleplerden biri hakkında dikkatsizlik, ihmalkarlık, unutkanlık vb. sebepler sonucu karar vermemesi yahut re'sen karara bağlaması gereken bir hususu atlayarak karar vermiş olması eksik bir karar oluşturmaktadır. Mahkeme tarafından verilen bu eksik karar, aynı zamanda dava konusu vakıalara aykırılık içeren yanlış bir karar olmasından ötürü, taraflara hükümün tamamlanması yoluna başvurunun yanında işbu karara karşı kanun yoluna başvuru imkânı da getirir.⁴³

Mahkeme tarafından verilen tamamlama kararı, Alman hukukunda nihai karardan bağımsız bir karar olarak değerlendirildiğinden, tamamlama kararına karşı kanun yoluna başvuru şartlarının oluşmasıyla birlikte nihai karardan bağımsız olarak itiraz edilebilir.⁴⁴

Ancak tamamlama kararının yargılama giderlerine ilişkin olduğu durumlarda, işbu hüküm aleyhine kanun yollarına başvurmak ancak mahkemenin verdiği ilk hükme karşı da kanun yollarına başvurulmuş olması şartıyla mümkün olabilecektir.⁴⁵ Tarafların

⁴¹ Almanca karşılığı "Ergänzungsurteil". **BeckOK ZPO/Elzer**, 48. Ed. 1.3.2023, ZPO § 321 Rn. 43

⁴² **Arslandoğan** (2021), s. 125.

⁴³ **BeckOK ZPO/Elzer**, 48. Ed. 1.3.2023, ZPO § 321 Rn. 48.

⁴⁴ **MüKoZPO/Musielak**, 6. Aufl. 2020, ZPO § 321 Rn. 16. **Rosenberg/Schwab/Gottwald** ZivilProzR, § 61, Rn. 26.

⁴⁵ **Arslandoğan** (2021), s. 126.

hem ek (tamamlanan) karara karşı hem de nihai karara karşı usulüne uygun olarak kanun yoluna başvurduğu hallerde, her iki başvuru birbiri ile irtibatlandırılarak değerlendirilecektir.⁴⁶

Prensip olarak, kanun yoluna başvurunun kabul edilebilirliği verilen tamamlama kararının içeriğine bakılarak ele alınır. Bu durum özellikle kanun yolu başvuru süreleri (§§ 517, 548) kanun yolu başvuru sınırı ve diğer şartların oluşup oluşmadığı hususu bakımından (§§ 511, 543) değerlendirilir.⁴⁷

9. Tamamlama Kararlarına Karşı İstinafa Başvuru Hali

Alman Medeni Usul Kanunu (dZPO § 518)⁴⁸ hükmün tamamlanması yargılamasının neticesinde verilen yanlış karara karşı istinafa başvuru halini düzenlemiştir.

Alman Medeni Usul Kanunu § 518'e göre; *“Bir hükme karşı istinaf süresi içerisinde hükmün tamamlanması yoluna başvurulması halinde, tamamlanan hükmün tebliğinden itibaren yeniden başlayan istinaf süresi ilk hükme karşı da aynen geçerli olur. Her iki hükme karşı da aynı taraflar istinaf yoluna başvurabilir bu durumda her iki tarafın istinafi birlikte incelenip, karara bağlanır.”*

O halde, mahkemenin verdiği ilk hükme karşı istinaf kanun yoluna başvuru süresi dolmadan verilen ilk hükmün, tamamlama hükmü ile tamamlanmasının söz konusu olduğu hallerde, tamamlama hükmünün tebliği ile ilk hüküm aleyhine istinaf yoluna başvuru süresi de baştan başlayacaktır (dZPO § 518 1. cümle). Bu düzenleme ile tamamlama kararı ile nihai karara karşı ayrı ayrı kanun yollarına başvurulması yerine, tek

⁴⁶ Arslandoğan (2021), s. 126. **MüKoZPO/Musielak**, 6. Aufl. 2020, ZPO § 321 Rn. 14

⁴⁷ **MüKoZPO/Musielak**, 6. Aufl. 2020, ZPO § 321 Rn. 16

⁴⁸ Alman Medeni Usul Kanunu § 518 için bkz.:

“(1) Wird innerhalb der Berufungsfrist ein Urteil durch eine nachträgliche Entscheidung ergänzt (§ 321), so beginnt mit der Zustellung der nachträglichen Entscheidung der Lauf der Berufungsfrist auch für die Berufung gegen das zuerst ergangene Urteil von neuem.

(2) Wird gegen beide Urteile von derselben Partei Berufung eingelegt, so sind beide Berufungen miteinander zu verbinden.”

bir istinaf başvurusu ile ele alınarak değerlendirilme yapılması amaçlanmıştır.⁴⁹ Söz konusu madde, temyiz kanun yolu bakımından da uygulanır (dZPO § 555).

Kanun yoluna başvuran tarafın yalnızca tamamlayıcı hükmü üst mahkemenin incelemesine konu etmesi halinde ise tamamlayıcı hükmün bağımsız olması sebebiyle, kanun yolu mahkemesi yalnızca tamamlayıcı hüküm hakkında karar verebilecektir (dZPO § 518 2. cümle).

Hükmün tamamlanması kurumunun amacı, uyumsuzluğun taraflarının davada ileri sürdüğü taleplerden bir veya birkaçı hakkında hâkim tarafından karar verilmemesi durumunda yaşanan hükümdeki eksikliğin giderilmesini sağlamak ve kanuna aykırılığı ortadan kaldırmaktır. Hal böyle iken, hükümde yer alan boşluğun hükmün tamamlanması yolu ile değil de kanun yolları ile doldurulması mümkün değildir.⁵⁰

Fakat Alman doktrinde kanun yollarına başvuru ile hükmün tamamlanması yoluna başvurunun istisnai olarak aynı anda mümkün olabileceği kabul edilmektedir.⁵¹ Buradaki en önemli kıstas; mahkemenin karar vermeyi unutmuş olduğu talebin hükmün esas bakımından ne denli önem arz ettiği. Zira mahkemenin karar vermeyi unutmuş olduğu talep, hükmün esasını etkileyecek durumda ise ve yalnızca hükmün tamamlanması yolu ile giderilmesi mümkün değil ise tarafların iki yola aynı anda başvurması istisnai olarak kabul edilmektedir.

⁴⁹ **Arslandoğan** (2021), s. 126. **Rosenberg/Schwab/Gottwald** ZivilProzR, § 61, Rn. 27. **BeckOK ZPO/Elzer** ZPO § 321 Rn. 52

⁵⁰ **Arslandoğan** (2021), s. 120.

⁵¹ **Musielak/Voit/Musielak**, 20. Aufl. 2023, ZPO § 321 Rn. 13. **Rosenberg/Schwab/Gottwald** ZivilProzR, § 61, Rn. 27.

İKİNCİ BÖLÜM

Hükmün Tamamlanmasının Hukuki Niteliği ve Genel Bilgiler

Bir önceki bölümde hükmün tamamlanması kurumu “Mukayeseli Hukuk Açısından” incelenmiş olup, özellikle hükmün tamamlanmasının Alman hukukundaki amacı, kapsamı, başvuru sebepleri ile tabi olduğu usul kuralları, hükmün tamamlanması yargılaması ve verilen kararlara karşı başvurulabilecek kanun yolları ele alınmıştır.

Çalışmamızın bu bölümünde hükmün tamamlanmasıyla ilgili tanımlar verildikten sonra, hükmün tamamlanmasının Türk hukukundaki hukuki niteliği, amacı ve kapsamı çeşitli alt başlıklar altında değerlendirilecek olup Alman hukuku ile kıyaslama yapılmak suretiyle incelenecektir.

1. Kavramsal Olarak Hükmün Tamamlanması ve Amacı

1.1. Tamamlama Kavramı

Tamamlama kelime anlamı itibariyle işi tamamlama, itmam etme, tam hale getirme ve olgunlaştırma eylemini ifade etmektedir.⁵²

Medeni yargılama hukuku anlamında tamamlama ise, yargılamada ortaya çıkan eksikliklerin (örneğin; harç ve gider avansı eksiklikleri, dilekçelerdeki eksiklikler) kapatılmasını, dilekçeler teatisinin tamamlanmasını, ön inceleme ile tahkikat aşamasının tamamlanmasını, hakem kararlarının tamamlanmasını ve yargılamada taraflarca ileri sürülmüş olan yahut mahkeme tarafından re’sen hükme geçirilmesine gerekli olmasına

⁵² Türk Dil Kurumu <https://sozluk.gov.tr/> (e.t. 23.05.2022).

rağmen hakkında kısmen veya tamamen karar verilmeyen hususlara ilişkin eksikliğin ek karar verilmek suretiyle tamamlanmasını ifade etmektedir.⁵³

Hüküm ise, taraflar arasındaki bir uyuşmazlığın çözümlenememesi nedeniyle tarafların mahkemeye başvurarak söz konusu uyuşmazlığın bir mahkeme veya hâkim tarafından verilen nihai karar ile çözümlenmesi anlamına gelmektedir.⁵⁴

Aşağıda hüküm kavramı ayrıntılı olarak ele alınacağından, hüküm kavramına burada yalnızca kısaca değinilmekle yetinilmiştir.⁵⁵

1.2. Türk Hukukunda Hükümün Tamamlanmasının Amaçları

Hükümün tamamlanmasının amacı; mahkemenin tarafların yargılamada ileri sürmüş oldukları talepleri ile ilgili veya mahkemenin re'sen hükme geçirmesi gereken hususlar hakkında karar vermemesi halinde, mahkeme kararında bir boşluğun oluşmasına sebep olan talep ve/veya taleplerin tarafların talebi üzerine bir ek karara konu edilerek

⁵³ **Karşlı** Abdurrahim, Medeni Muhakeme Hukuku, Yenilenmiş ve Gözden Geçirilmiş 5. Baskı, İstanbul 2020, s. 708 - 709. **Kuru** Baki, **Aydın** Burak, İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medenî Usûl Hukuku Ders Kitabı 7251 sayılı Kanun Değişiklikleri İşlenmiş 5. Baskı, Ankara 2021, s. 593. **Pekcanitez** Hakan, **Atalay** Oğuz, **Özekes Muhammet**, Medenî Usûl Hukuku Ders Kitabı 8. Baskı, İstanbul 2020, s.435. **Öztek** Selçuk, **Taşpınar Ayyavaz** Sema, **Kale** Serdar, Hukuk Muhakemeleri Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında 20 Mart 2020 Tarihli Kanun Teklifi'ne İlişkin Bazı Açıklamalar ve Kanun Teklifinin Değerlendirilmesi, Türkiye Barolar Birliği Dergisi Sayı 149, 2020, s. 136. **Akkaya** Tolga, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C. XXV, Y. 2021 Sa.1, Medeni Usul Hukukunda Hükümün (Nihai Kararların Tamamlanması), s. 19 - 20 <https://doi.org/10.34246/ahbvuhfd.870932> (e.t. 07.07.2022). **Tutumlu** Mehmet Akif, Hukuk Davalarında Hükümün Tamamlanması Kurum ve Uygulanma Koşulları, Ankara Barosu Dergisi 2020/3, s. 408 <http://www.ankarabarusu.org.tr/siteler/ankarabarusu/tekmakale/2020-3/11.pdf> (e.t.: 02.07.2022). **Arslan** Ramazan, **Yılmaz** Ejder, **Taşpınar Ayyavaz** Sema, **Hanağası** Emel, Medenî Usûl Hukuku Güncellenmiş ve 7251 sayılı Kanun Değişiklikleri İşlenmiş 6. Baskı, Ankara 2020, s. 724. **Atalı** Murat, **Ermeneç** İbrahim, **Erdoğan** Ersin, Medenî Usûl Hukuku 4. Bası Ankara 2021, s. 565. **Belgin Güneş** Derya, Medeni Usul Hukukunda Hükümün Tamamlanması (HMK m. 305/A), İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi – İnÜHFD 12 (1): 313-27, 2021, s. 314 <https://doi.org/10.21492/inuhfd.869441> (e.t. 03.07.2022). **Tanrıver** Süha, Medeni Usul Hukuku Cilt I, Tümüyle Gözden Geçirilmiş, Güncellenmiş ve Genişletilmiş 2. Bası, Ankara 2021, s. 1127.

⁵⁴ Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 294/1: “Yargılama sonunda uyuşmazlığın esası hakkında verilen nihai karar, hükümdür”. **Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayyavaz/Hanağası** (2020), s. 482. **Pekcanitez/Atalay/Özekes** (2020), s. 427.

⁵⁵ Bkz. 4.1.

tamamlanmasıdır.⁵⁶ Buradaki eksiklik, mahkemeye sunulmuş olan fer'i taleplere ilişkin olabileceği gibi asli taleplere ilişkin de olabilir.

Hükmün tamamlanması kurumunun hukukumuzda kazandırılmasındaki en temel amaç karardaki boşlukları doldurulması olduğundan, ilk ve öncelikli amacının hükümdeki boşluğun giderilmesi olduğunu söylemek mümkündür. Mahkemece tarafların taleplerinin bir veya birkaçı hakkında karar verilmemesi durumu tarafların hak arama hürriyetinin, adil yargılanma hakkının ihlali sonucunu doğuracağından söz konusu kurum hak arama hürriyetine ve adil yargılanma hakkına da hizmet etmeyi amaçlamaktadır.

Hükmün tamamlanması kurumuna başvuru neticesinde karar verilmeyen talepler hakkında daha az masraf ile daha kısa sürede mahkeme tarafından karar verilmesi amaçlandığından söz konusu kurumun ayrıca usul ekonomisine de katkı sağlamayı amaçladığını söylememiz mümkündür.

O halde kısaca ifade etmemiz gerekir ise; hükmün tamamlanması kurumunun en temel amacı karardaki boşlukların giderilmesi olup buna ek olarak hak arama hürriyetine, adil yargılanma hakkına ve usul ekonomisine de hizmet etmeyi amaçlamaktadır.

1.2.1. Etkin Hukuki Korumanın Sağlanması

Hükmün tamamlanması, hükmün tanzih ile tashihinden farklı olarak⁵⁷ hükümde değişiklik yapılmasını veya hükümde yer alan belirsizliklerin veya çelişkilerin giderilmesini değil, tarafların talepleri hakkında mahkeme tarafından hata, dikkatsizlik

⁵⁶ BGH, Urteil vom 3.0.2016, Az. IV ZR 475/14: "Hükmün tamamlanması, mahkeme tarafından yanlışlıkla eksik olarak verilen bir kararı düzeltmeyi değil, söz konusu kararı tamamlamayı hizmet etmektedir." <https://juris.bundesgerichtshof.de> (e.t.27.06.2022). Y. 8. HD., 09.06.2021 T., 2021/1383 E., - 2021/4889 K.; "... taraflardan her birinin, nihai kararın tebliğinden itibaren bir ay içinde, yargılamada ileri sürülmesine veya kendiliğinden hükmü geçirmesi gerekli olmasına rağmen hakkında tamamen veya kısmen karar verilmeyen hususlarda, ek karar verilmesini isteyebileceği, bu karara karşı kanun yoluna başvurulabileceği..." <https://www.lexpera.com.tr> (e.t. 02.07.2022). İstanbul Anadolu 4. Asliye Ticaret Mahkemesi, 08.09.2020 tarihli ve 2018/1078 E., 2020/369 K. sayılı kararı "... Hükmün Tamamlanması müessesesi getirilmiş olup, karar duruşmasında hakkında hüküm verilmeyen taleplere ilişkin ek karar verme imkânı getirilmiştir. ..." <https://www.lexpera.com.tr> (e.t. 02.07.2022). MüKoZPO/Musiak, 6. Aufl. 2020, ZPO § 321 Rn. 4.

⁵⁷ Hükmün Tamamlanması Benzer Hukuki Kurumlarla Karşılaştırılması dördüncü bölüm altında incelenecektir.

veya ihmalkârlık sebebiyle karar altına alınmayan hususların tamamlanmasını ifade eder.⁵⁸ Bu bağlamda hükmün tamamlanması kurumunun tıpkı hükmün tavrı ile hükmün tashihinde olduğu gibi hükmün infazını kolaylaştırmayı ve etkin hukuki korumayı sağlamayı amaçlayan etkili bir düzenleme olduğunu söylemek mümkündür.⁵⁹

1.2.2. Tarafların Adil Yargılanma Hakkı ile Hak Arama Hürriyetinin Korunması

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 26'ncı maddesi Medenî Usul Hukukunda yer alan ve yargılamaya hâkim olan ilkelere bir tanesi olan *taleple bağıllık ilkesini* düzenlemektedir. Buna göre, hâkim, tarafların talep sonuçlarıyla bağılı olarak, ondan fazlasına veya başka bir şeye karar veremez.

Ancak duruma göre talep sonucundan daha azına karar verebilecektir. Fakat bu durum, tarafların talep sonuçlarının hâkim tarafından cevapsız bırakılabileceği anlamına gelmemektedir. Tarafların talep sonuçlarının hâkim tarafından cevapsız bırakıldığı durumlarda, yine hükmün tamamlanması yoluna başvuru yolu açılmış olacaktır.

Mahkemenin taleple bağıllık ilkesiyle bağlantılı olarak Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 297'nci maddesi, hükmün sonuç kısmında, taleplerden her biri hakkında verilen hükümle, taraflara yüklenen borç ve tanınan hakların, sıra numarası altında; açık, şüphe ve tereddüt uyandırmayacak şekilde gösterilmesi gerektiğini düzenlediğinden, hükmün tamamlanması kurumunun tarafların talepleri kapsamında hak arama hürriyeti ile hukuki dinlenilme hakkını korumaya ve bu bağlamda hükümdeki eksiklikleri gidererek hükümdeki boşlukları doldurmaya hizmet ettiğini söylemek gerekir.⁶⁰

⁵⁸ **Tutumlu** (2020), s. 405. **Rosenberg/Schwab/Gottwald** ZivilProzR, § 61. Bindungswirkung der Entscheidungen Rn. 24, (beck-eBibliothek). **MüKoZPO/Musielak**, 6. Aufl. 2020, ZPO § 321 Rn. 1. **BGH, Urteil vom 16. 12. 2005-** V ZR 230/04 (OLG Brandenburg (NJW 2006, 1351, beck-online). **Saenger**, Zivilprozessordnung, ZPO § 321 Rn. 1, (beck-online).

⁵⁹ **Belgin Güneş** (2021), s. 314- 315. **Pekcanitez/Atalay/Özekes** (2020), s. 435. **Arslandoğan** Birce, Alman Yargılama Hukukundaki Düzenleme İşığında Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 'Hükmün Tamamlanması' Başlıklı 305/A Hükmüne İlişkin Değerlendirmeler, Kadir Has Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 9 (1), 117-133, s. 118- 119. Saenger, Zivilprozessordnung, ZPO § 321 Rn. 1, (beck-online). **MüKoZPO/Musielak**, 6. Aufl. 2020, ZPO § 321 Rn. 1

⁶⁰ **Akkaya** (2021), s. 24- 25.

1.2.3. Usul Ekonomisine Hizmet Etmek

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 30. maddesi *usul ekonomi ilkesini* düzenlenmektedir. Söz konusu ilke uyarınca hâkim, yargılamanın makul süre içinde ve düzenli bir biçimde yürütülmesini ve gereksiz gider yapılmamasını sağlamakla yükümlüdür. Buna göre, davaların ivedilikle sonuçlandırılması devletin görevi olduğu gibi, makul sürede yargılanma hakkı da adil yargılanma hakkının bir unsurudur. Makul sürede yargılanma hakkı Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 6. maddesi ve Anayasanın 141. Maddesi ile de güvence altına alınmıştır.⁶¹

Dava şartı olan harç ödemesi usul ekonomisi bakımından mahkemelerin iş yükünü azaltmayı amaçlarken, hükmün tamamlanması kurumu da yargının gereksiz başvurular nedeniyle aşırı yükün altında kalmasını önlemeyi amaçlamaktadır. Bu husus yargılamanın makul süre içinde ve düzenli bir biçimde yürütülmesine bir örnektir.⁶²

İlgili kurum, usul ekonomi ilkesini ilgilendirdiği kadar kamu düzenini de ilgilendirmektedir. Kamu düzeni, toplumdaki dirlik ve esenliği, emniyeti sağlamak ve genel sağlığı korumak gibi toplumsal amaçlara hizmet etmektedir.⁶³

Bu nedenle de kamu düzeninin gerçekleşmesinde toplumun menfaati vardır. Kamu düzeninin hükmün tamamlanması kurumu bakımından önemi ise, tarafların bu kuruma başvurmada hukuki yararının bulunup bulunmadığı noktasıdır. Zira, tarafların hükmün tamamlanması kurumunu kullanarak gereksiz başvurularda bulunmalar da ihtimal dâhilindedir. Bu durumda başvuruda bulunan tarafın hukuki yararının olup olmadığı hususu incelemek suretiyle, gereksiz başvuruların önüne geçilmesi sağlanabilir. Hukuki yararın aranması hem söz konusu kurumun uygulanabilirliğini hem de işlerliğini artıracak olup mahkemelerin iş yüküne azalma eğiliminde katkı sağlayacaktır.

⁶¹ **Özkan Duvan** Ayşe, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 68 (1) 2019: 287 – 336, Bireysel Başvuru Kararlarında Makul Sürede Yargılanma Hakkı, s. 288 – 289.

⁶² **Bahadır Zeynep**, Medenî Yargıda Hükmün Tamamlanmasının Hükmün Kesinleşmesi ve Cebrî İcrası Bakımından Etkisi, İstanbul Hukuk Mecmuası, 80 (2), 2022, 507-536, s. 512, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ihm/issue/71349/1147202> (e.t. 16.09.2022). **Güneş** (2021), s. 328. **Tutumlu** (2020), s. 405 – 406. **Akkaya** (2021), s. 21.

⁶³ **Aktepe Artık** Sezin, İstinaf Kanun Yolunda Kamu Düzeni Kavramı. Türkiye Barolar Birliği Dergisi 2018, 257-292 (134), s. 261 <http://tbdergisi.barobirlik.org.tr/ViewPDF-2018-1740>

Bu anlamda hükmün tamamlanması, mahkeme tarafından hakkında karar verilmemiş olan asli veya fer'i talepler bakımından nihai kararda oluşan boşluğu ortadan kaldırmaya hizmet etmekte ve usul ekonomisi gereği mahkemelerin iş yükünü azaltmayı, kamu düzenini korumayı amaçladığını da söylemek mümkündür.

2. Hükmün Tamamlanmasının Hukuki Niteliği

Hükmün tamamlanması talebinde bulunan taraflar başvuruyu kararı veren mahkemeye yapmaktadırlar. Tarafların kararı veren mahkemeden hükmün tamamlanmasını talep etmesi, nihai karardaki eksiliğin kanun yoluna başvurulmadan yerel mahkeme tarafından giderilmesi anlamına gelmektedir.⁶⁴

Hükmün tamamlanmasına başvuru, kararı veren mahkemeye yapıldığından, hükmün hukuki denetimi için üst mahkemeye başvurulmamaktadır. Bu sebeple hükmün tamamlanması, yargılama makamı tarafından verilen bir kararın hatalı ya da hukuka aykırı olduğu iddiası ile ortaya çıkan uyuşmazlıkların çözümlenmesi için başvuru istinaf ve temyiz yolları gibi bir kanun yolu niteliği taşımamaktadır.⁶⁵

Hükmün tamamlanmasının hukuki niteliği kanunda açıkça düzenlenmediğinden, söz konusu kurumun hukuki niteliği bakımından doktrinde farklı görüşler ileri sürülmüştür.

Bu başlıkta, hükmün tamamlanmasının hukuki niteliği ile kanun yolları ile farklılıkları incelenecek, hukuki çare görüşüne açıklık getirilecek ve değerlendirilecektir.

2.1. Genel Olarak Kanun Yolları Tanımı

Hâkimler, yargılama esnasında somut olayı gerekli dikkat ve özenle araştırıp, hukuk kuralları çerçevesinde hüküm kurmakla yükümlüdürler. Ancak bazı durumlarda

⁶⁴ Arslandoğan (2021), s. 119.

⁶⁵ Arslandoğan (2021), s.119. Tutumlu (2020), s. 408.

hâkimler her ne kadar gerekli dikkat ve özeni gösterebilirler de farklı sebeplerden ötürü yanlış kararlar verebilmektedirler. Bu noktada kanun, taraflara ilgili kararın düzeltilmesi ve kararın hukuka uygunluğunun denetlenebilmesi için kanun yollarına başvurma hakkı tanımaktadır. Bu hak, Anayasa m. 36⁶⁶ ile güvence altına alınarak “hukuki korunma hakkı” adı altında şekli bir yargılama yapılmasını değil, adil ve doğru yargılama yapılmasını sağlamaktadır.⁶⁷

Taraflar, adil ve doğru yargılanma hakkı⁶⁸ çerçevesinde; yargılama sürecinde haklarına saygı gösterilmediği, uyuşmazlığın çözüme kavuşturulması için sunmuş oldukları delillerin ve iddiaların yerel mahkeme tarafından dikkate alınmadığı, verilen kararın gerekçesiz olması gibi nedenlerle kanun yollarına başvurabilmektedirler.⁶⁹

Kanun yolu, bir dava sonucunda hukuka aykırı olarak hüküm kurulduğu gerekçesiyle kararın tekrar incelenmesi, değiştirilmesi ve hatta kaldırılması için üst mahkemeye başvurma imkânı sağlayan hukuki bir yoldur.⁷⁰

Sözü edilen bu hukuki yol ile taraflara güvenceli bir yargılama sunulmaya çalışıldığı gibi, yargı sisteminin hukuka uygun şekilde işlemesi de amaçlanmıştır. Bu bağlamda, kanun yolları bireysel ve kamusal yönden önemli bir ihtiyacı karşılamakta ve adalet mekanizması içinde önemli bir yer almaktadır.⁷¹

Bir başka deyişle, kanun yolu hukuk politikası bakımından hükümlerin doğruluğunun garantisi olup, yerel mahkemelerin daha dikkatli ve daha doğru karar

⁶⁶ RG 09.11.1982, s. 12.

⁶⁷ **Atalı/Ermenek/Erdoğan** (2021), s. 602. **Pekcanitez/Atalay/Özekes** (2020), s. 468.

⁶⁸ Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi 11. Ve 14. Protokoller İle Değiştirilen Metin Avrupa Antlaşmaları Serisi, No. 5, s. 9 www.yargitay.gov.tr (e.t.: 08.08.2022).

⁶⁹ **Özekes** Muhammet, Medeni Usul ve İcra – İflas Hukukçuları Toplantısı – VI, Medeni Usul Hukukunda Kanun Yolları ve Arabuluculuk Kanun Tasarısı, Türkiye Barolar Birliği Yayınları: 150, Eylül 2008, s. 5

⁷⁰ **Atalı/Ermenek/Erdoğan** (2020), s. 601. **Kuru** Baki Hukuk Muhakemeleri Kanunu Dördüncü Baskı 1984 Cilt: IV, s. 3277. **Berkin** Necmeddin M., Tatbikatçılara Medenî Usul Hukuku Rehberi 1711 ve 1730 Sayılı Kararlara ve Usule İlişkin Tekmil İçtihadı Birleştirme Kararları ile Yargıtay’ın Son İçtihatlarına Göre, s. 875. **Tanriver** Süha, Medeni Usul Hukuku Cilt II, Tümüyle Gözden Geçirilmiş, Güncellenmiş ve Genişletilmiş 2. Bası, Ankara 2022, s. 43 – 44. **Yılmaz** Ejder, Olağanüstü Temyiz- Kanun Yararına Bozma, Yazılı Emirle Bozma, Ankara 2003, s. 46.

⁷¹ **Özekes** Muhammet, 100 Soruda Medeni Usul Hukukunda Yeni Kanun Yolu Sistemi İstinaf ve Temyiz, Gözden Geçirilmiş ve Yenilenmiş 3. Bası, Ankara 2016, s. 34.

vermeleri için bir tür teminattır. Böylelikle kanun yolu tarafların menfaati bakımından önem sağladığı gibi, yargı bakımından da önem arz etmektedir.⁷²

Temelini medeni yargılama hukuku, anayasa ve uluslararası insan hakları sözleşmelerinden alan kanun yolları doktrinde sıkça olağan kanun yolları ve olağanüstü kanun yolları olarak sınıflandırılmaktadır.⁷³

Bu çerçevede olağan kanun yolları itiraz, istinaf ve temyiz; olağanüstü kanun yolu ise yargılamanın iadesi olarak ikili bir ayrıma tabi tutulmaktadır.⁷⁴ Bir görüşe göre yargılamanın yenilenmesi, bir üst mahkemede görülmemesi ve kararı veren aynı yargı organına müracaat edilmesi sebebiyle, gerçek bir kanun yolu olarak savunulmamaktadır.⁷⁵ Olağan kanun yolu, kesinleşmemiş olan nihai kararlara karşı gidilebilen bir hukuki yol iken olağanüstü kanun yolu, kesinleşmiş ve maddi anlamda da kesin hüküm gücü kazanmış kanun yolu olarak kabul edilmektedir.⁷⁶

Tüm bu hususlarla birlikte, Türk hukuk sisteminde inceleme konusu kararın niteliğine göre, geniş anlamda kanun yolu ve dar anlamda kanun yolu ayrımı yapılmaktadır. Medeni usul hukukumuzda kanun yolu denildiği zaman, dar anlamda kanun yolu anlaşılmalıdır.⁷⁷ Buna göre, mahkemelerin nihai olmayan ara kararlarına karşı kanun yoluna başvurmak mümkün değildir.⁷⁸ Belirtmek gerekir ki, kanun yollarına başvurmak ancak nihai kararlar bakımından mümkündür.

Geniş anlamda kanun yolu ile dar anlamda kanun yolu ayrı başlıklar altında ele alınacağından burada yalnızca kısaca değinilmekle yetinilmiştir.⁷⁹

⁷² **Pekcantez/Atalay/Özekes** (2020), s. 467.

⁷³ **Akkaya** Tolga, Medeni Usul Hukukunda İstinaf, Ankara 2009, s. 95. **Bilge** Necip ve **Önen** Ergün, Medeni Yargılama Hukuku Dersleri, 1711 Sayılı Kanun'a Göre Yeniden Yazılmış, 3. Baskı, Ankara 1978, s. 638 – 641. **Kuru, Aydın** (2021), s. 484 – 486.

⁷⁴ **Kuru, Aydın** (2021), s. 484 – 486. **Karşlı** (2020), s. 757

⁷⁵ **Özekes** Muhammet, Sorularla Hukuk Dizisi 6, Sorularla Medeni Usul Hukukunda Yeni Kanun Yolu Sistemi (İstinaf ve Temyiz), Türkiye Barolar Birliği, Ankara 2008, s. 4.

⁷⁶ **Tanrıver** Cilt II (2022), s. 45, **Pekcantez/Atalay/Özekes** (2020), s. 469.

⁷⁷ **Pekcantez/Atalay/Özekes** (2020), s. 468. **Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası** (2020), s.596. **Karşlı** (2020), s. 754.

⁷⁸ **Kuru, Aydın** (2021), s. 485. Bkz. 3.2.1.

⁷⁹ Bkz. 3.2.1. ile 3.2.2.

2.2. Geniş Anlamda Kanun Yolları Tanımı

Geniş anlamda kanun yolları, mahkeme tarafından verilen kararların, taraflardan birinin talebi üzerine bir üst mahkeme tarafından gözden geçirilmesini ve hatalı olması halinde hukuk devleti ilkesi gereği düzeltilmesini sağlayan bir denetim yoludur.⁸⁰ Bu sayede taraflara usuli bir imkân tanınarak, tarafların diledikleri karara ulaşılması hedeflenmiştir.⁸¹

Geniş anlamda kanun yolları baskın görüşe göre, kesinleşmemiş bir mahkeme kararının üst derece mahkemesinde incelenerek kaldırılmasına veya hatta değiştirilmesine imkân veren hukuki bir çare olarak da kabul edilmektedir.⁸² Bu görüşe göre, kanun yollarına sadece nihai kararlar için değil, ara kararları için de başvurmak mümkündür.⁸³

Hukukumuzda kanun yolu nihai kararlar bakımından geçerli olduğundan, mahkemelerce verilen ara kararlara karşı genel bir kanun yolu kabul edilmemiştir. Ancak bu kararlara karşı kanun, taraflara aynı mahkemede “itiraz etme” hakkı tanımıştır. Bu kapsamda örneğin, mahkeme tarafından verilen ihtiyati tedbir talebinin kabulü veya reddi ara kararına karşı, şartların gerçekleşmiş olması halinde başvurulmuş itiraz kurumu gibi benzeri kurumlar doktrindeki baskın görüşlere göre kanun yolu olarak nitelendirilmeyip, hukuki çare olarak kabul edilmektedir.⁸⁴ Zira, bir başvuru yolunun kanun yolu olarak

⁸⁰ **Atalı/Ermenek/Erdoğan** (2020), s. 603. **Arslan/ Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası** (2020), s. 596. **Karşı** (2020), s. 753. **Tanrıver** Cilt II (2022), s.41.

⁸¹ **Yavaş** Murat, Medeni Usul Hukukunda Temyiz, Ankara 2015, s. 12. **Alangoya** Yavuz, **Yıldırım** M. Kâmil, **Yıldırım** Deren, Nevhis, Medeni Usul Hukuku Esasları, 7. Bası, İstanbul 2009, s.445. **Üstündağ** Saim, Medeni Yargılama Hukuku, C. I-II, Gözden Geçirilmiş ve Yenilenmiş 7. Bası, İstanbul 2000, s. 816. **Karşı** (2020), s. 753. **Arslan/ Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası** (2020), s. 596.

⁸² **Tanrıver** Cilt II (2022), s.42. **Karşı** (2020), s. 753.

⁸³ **Karşı** (2020), s. 753.

⁸⁴ **Karşı** (2020), s. 754. **Özekes** (2008), s. 36. **Özekes** (2016), s. 5.

nitelendirilebilmesi için taraflardan birinin bir üst yargı organına başvurması sonucunda, başvurunun erteleyici ve aktarıcı bir sonuç doğurması gerekir.⁸⁵

Bu bağlamda, geniş anlamda kanun yolu kapsamında olan itiraz kurumu ve benzeri kurumlar, kanun yolu niteliğini taşımayıp hukuki çare kavramının karşılığını oluşturmaktadırlar.

2.3. Dar Anlamda Kanun Yolları Tanımı

Dar anlamda kanun yolları, istinaf ve temyiz kanun yolu olarak nitelendirilmektedir. Bu bağlamda dar anlamda kanun yolları, mahkemelerin dosyadan el çekmesini gerektiren, mahkemelerin nihai kararlarına karşı müracaat edilen ve bir üst mahkeme tarafından kararın doğruluğunun denetlenmesini sağlayan hatta gerektiği hallerde düzeltilmesi imkânı veren bir başvuru yoludur.⁸⁶

Dar anlamda kanun yolları, iki temel özelliğe sahiptir. Bunlar aktarıcı etki (Devolutiveffekt) ve erteleyici etki (Suspensiveffekt) olarak ikiye ayrılmaktadır.⁸⁷ Bu suretle dar anlamda kanun yolları, hükmün şekli anlamda kesinleşmesini engellemesi erteleyici, ilgili mahkeme kararının bir üst mahkemeye aktarılıp ele alınması ise aktarıcı etkiye sahip olması anlamına gelmektedir.⁸⁸ Sözü geçen bu iki temel özellikten herhangi birinin bünyesinde bulundurmayan hukuki yol, dar anlamda kanun yolu olarak nitelendirilmeyecektir.⁸⁹

Nihai bir karara karşı kanun yoluna başvurulması, kararın şekli anlamda kesinleşmesini engellemekle birlikte, kesinleşmeden icra edilemeyen kararlar açısından hükmün icrasını da ertelemektedir. Dolayısıyla kanun yoluna başvurunun, hükmün kesinleşmesini engelleyici özelliği yanında kararın icrasını erteleyici özelliğinin de

⁸⁵ Özekes (2008), s. 36. Atalı/Ermenek/Erdoğan (2020), s. 603 – 604.

⁸⁶ Karşlı (2020), s. 754. Atalı/Ermenek/Erdoğan (2020), s. 602.

⁸⁷ Pekcanitez/Atalay/Özekes (2020), s. 469.

⁸⁸ Yavaş (2015), s. 11. Özekes (2016), s. 34. Pekcanitez/Atalay/Özekes (2020), s. 469. Tanrıver (2021), s. 42 – 43.

⁸⁹ Tanrıver Cilt II (2022), s. 42.

olduğunu söylemek mümkündür. Ancak söz konusu erteleyici etki, kesinleşmeden icra edilemeyecek kararlar için geçerlidir. Nitekim Hukuk Muhakemeleri Kanunu, İcra ve İflas Kanunu ve bazı özel kanun hükümlerinde, ilamın icra edilebilirliği için kesinleşme şartı aranmış ve ilgili kanuni düzenlemeler bu çerçevede yapılmıştır.⁹⁰

Kanun yoluna başvuru ile birlikte engelleyici etkiye ek olarak erteleyici etkinin gerçekleşmesi durumu, kesinleşmeden icraya konulabilen kararlar bakımından geçerli olmamaktadır. Bu kararlara karşı kanun yoluna başvurulması tek başına hükmün icrasını durdurmayaacağından, kanun yoluna başvuran tarafın Bölge Adliye Mahkemesinden veya Yargıtay'dan, ilamın icrasının durdurulması kararı alması gerekmektedir. Kararın icrası ancak bu halde kanun yolu incelemesinin sonuna kadar durur.⁹¹

İlk derece mahkemesi tarafından verilen kararların yeniden gözden geçirilmesini sağlayan istinaf ve temyiz başvuru yolları, dar anlamda kanun yolları olarak kabul edilmektedir. Bu iki yol, yerel mahkeme tarafından verilen kararın, şekli anlamda kesinlik kazanmasını önleyici etki doğurmasıyla birlikte, üst derece mahkemesine taşıyarak aktarıcı etki de doğurmaktadır.⁹²

Buna karşın, yargılamanın iadesi yolu, istinaf ve temyiz yollarının taşıdığı aktarı ve erteleyici etkilere sahip olmadığından, dar anlamda kanun yolu olarak nitelendirilemez. Zira yargılamanın iadesi, yargılama esnasındaki hatalar ve noksanlıklardan ötürü, maddi anlamda kesin hükmün ortadan kaldırılmasını ve daha önce kesin hükme bağlanmış olan bir davayla ilgili yeniden inceleme ve yargılama yapılarak yeni bir karar verilmesini sağlayan olağanüstü bir kanun yoludur.⁹³

Bu bağlamda, yargılamanın iadesi başvurusu, kararı veren ilk derece mahkemesi tarafından incelenmekte olup, kesin hüküm niteliği taşıyan kararlara karşı başvurulabilen

⁹⁰ Pekcanitez/Atalay/Özekes (2020), s. 469.

⁹¹ Pekcanitez/Atalay/Özekes (2020), s. 469.

⁹² Tanrıver Cilt II (2022), s. 42 – 43.

⁹³ Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası (2020), s. 641. Kuru,Aydın (2021), s. 574.

bir hukuki yol konumunda kabul edilmektedir.⁹⁴ Bu hukuki yol doktrindeki bir görüşe göre, kanun yolu benzeri bir hukuki çare olarak nitelendirilmektedir.⁹⁵

2.4. Hukuki Çare

Çalışmanın bu bölümünde hukuki çare genel olarak incelenecek olup, hukuki çarenin tanımına ve niteliğine değinilecektir.

2.4.1. Genel Olarak

Bazı durumlarda, mahkemeler tarafından verilen kararların çeşitli sebeplerden ötürü yeniden gözden geçirilmesi gerekir. Bu gibi durumlarda kanun koyucu taraflara çeşitli yollara müracaat etme imkânı tanımaktadır. Bir önceki başlıklarda açıklamış olduğumuz olağan ve olağanüstü kanun yolları, bu başvuru yollarına örnektir. Fakat bazı durumlarda, aynı derecedeki bir yargı organına, hatta aynı mahkemeye başvuruda bulunulması sebebiyle, denetimden daha çok, taraf menfaatlerinin korunması ve dengelenmesi, adil yargılanma, hukuki dinlenilme hakkı gibi sebeplerle kararın tekrar gözden geçirilmesi ya da daha önce dinlenmeyen tarafa bu imkanın sağlanması amaçlandığından, ihtiyati tedbir ve ihtiyati haciz gibi ara kararlarına karşı itiraz yollarının (HMK m. 394, İİK m. 265)⁹⁶ kanun yolu olarak değil de, kanun yolu benzeri hukuki çare olarak kabul edilmektedir.⁹⁷

⁹⁴ **Tanrıver** Cilt II (2022), s.43. **Atalı/Ermenek/Erdoğan** (2020), s. 604. **Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası** (2020), s. 640 – 641.

⁹⁵ **Karlı** (2020), s. 757.

⁹⁶ Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 394 Gerekçesi <https://app.e-uyar.com/gerekce/index/80805de5-a9f9-43a8-a0d0-73b35329112c> (e.t.: 30.08.2022). **Konuralp** Cengiz Serhat 6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na Göre İhtiyati Tedbirler, s. 256.

⁹⁷ **Özekes** (2008), s. 36. **Özekes** (2016), s. 5. **Karlı** (2020), s. 754.

2.4.2. Hukuki Çarenin Tanımı

Bir görüşe göre hukuki çare, bir hakkın korunması ve gerçekleştirilmesi için kabul edilmiş her türlü usuli olanaktır.⁹⁸

Diğer bir tanıma göre hukuki çare, geniş anlamda kanun yolunda olduğu gibi mahkeme tarafından verilen her türlü kararların gözden geçirilmesini, düzeltilmesini, iptal edilmesini ve gerekli görülmesi halinde yeniden yargılama yapıp hüküm verilmesini öngören usuli olanaktır.⁹⁹

Başka bir tanıma göre ise, yargılama devam ederken mahkemenin birtakım işlemlerine ve ara kararlarına karşı, taraflara tanınan başvuru olanaklarındadır.¹⁰⁰ Buradaki tanıma göre hukuki çare daha ziyade ara kararlara yönelik olarak kabul edilmekte ve geniş anlamda kanun yolu kavramını da kapsamaktadır.¹⁰¹

2.4.3. Hukuki Çarenin Niteliği

Mahkemece verilmiş olan bir kararın hukuka uygunluğunu denetleyen kurumların, kanun yolları adı verilen kurumlar ve bu kurumlar dışında kalan kanunun muhtelif yerlerine yayılmış hukuki çareler olarak ikiye ayrıldığını söylemek mümkündür.¹⁰²

Buna göre, bir mahkeme kararının gözden geçirebilmesini sağlayan başvuru yolları kanun yolları iken, örneğin ihtiyati haciz ve ihtiyati tedbir kararlarına karşı itiraz gibi başvuru yolları hukuki çare olarak nitelendirilmektedir. Bu başvuru yollarında aynı mahkemeye başvurulduğundan, mahkeme kararının denetlenmesinden ziyade taraf menfaatlerinin korunması, kararın tekrar gözden geçirilmesi veya daha önce dinlenmeyen

⁹⁸ Arslan Ramazan, Medeni Usul Hukukunda Yargılamanın Yenilenmesi, Ankara 1977, s. 39

⁹⁹ Arslan (1977), s. 39. Tanrıver Cilt II (2022), s. 41

¹⁰⁰ Arslan (1977), s. 40

¹⁰¹ Özkes (2008), s. 5. Akkaya (2009), s. 55

¹⁰² Uyanık Sümeyye, Medeni Usul Hukukunda Hükümün Tavzihi ve Tashihi, Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir 2016, s. 12, <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> (e.t.: 31.08.2022)

tarafa bu imkânın sağlanması amaçlandığından, geniş anlamda kanun yolları da dahil olmak üzere, bu tür başvuru yolları hukuki çare olarak kabul edilmektedir.¹⁰³

Hükmün tamamlanması kurumunun hukuki niteliği ile ilgili kanunda açık bir düzenleme bulunmamaktadır. Söz konusu kurum, dar ve teknik anlamda kanun yollarının genel özellikleri olan aktarıcı ve erteleyici etkiye sahip olmamasından ötürü, kanun yollarından farklı olarak nitelendirilmektedir.¹⁰⁴ Bu sebeple, hükmün tamamlanması kurumu, nihai bir karara karşı başvuru imkânı sağladığından, hukuki çare olarak nitelendirilebilir.¹⁰⁵

Hukuki çareler, kanun yollarından farklı olarak, yargılamanın daha üst bir mahkeme önüne getirilmesini ve kararın şekli bakımından kesinleşmesini engellemektedirler.¹⁰⁶ Ayrıca verilmiş mevcut kararın hukuki denetimi amacıyla kanun yoluna gidilmesi gibi bir durum söz konusu değildir. Bu sebeple hükmün tamamlanması kurumu tıpkı karar düzeltme, yargılamanın yenilenmesi, eski hale getirme, ihtiyati tedbir ve ihtiyati hacze itiraz, icra ile ödeme emrine itiraz gibi kurumlarda olduğu gibi kanun yolu olarak değil de hukuki çare olarak kabul edilir.

Bununla birlikte, hükmün tamamlanması, dar anlamda hukuki çare olarak kabul edilemez. Zira, müracaat edilen bir hukuki yolun, dar anlamda hukuksal çare olarak nitelendirilebilmesi için konusunu, mahkemelerin ara kararları ile nihai kararlarının oluşturmasının herhangi bir önemi bulunmadığı gibi, söz konusu uyuşmazlığı, bir üst mahkemeye aktarıp aktarmamasının yahut kararın kesinleşmesini önleyici bir etki doğurup doğurmamasının da herhangi bir önemi olmayacaktır.¹⁰⁷

Fakat hükmün tamamlanması, mahkeme kararlarının iptalini veya değişikliğini değil de hükümdeki eksikliğin bir ek karar ile tamamlanmasına hizmet eden bir usul hukuku kurumu olduğundan, geniş anlamda hukuki çare olarak kabul edilebilecektir.

¹⁰³ Uyanık (2016), s. 12-13.

¹⁰⁴ Pekcanitez/Atalay/Özekes (2020), s.435 – s. 436.

¹⁰⁵ Belgin Güneş (2021), s. 315.

¹⁰⁶ Tutumlu (2020), s. 408

¹⁰⁷ Tanriver Cilt II (2022), s. 41

Geniş anlamda hukuksal çareden maksat, bir hakkın gerçekleştirilmesi, icrası için kendisine müracaat edilen her türlü olanaktır.¹⁰⁸

2.4.4. Değerlendirme

Kanaatimizce, hükmün tamamlanması kurumu hukuken dar anlamda kanun yolu olarak nitelendirilemez. Zira hükmün tamamlanmasının hukuki niteliğinin dar anlamda kanun yolları ile aynı hukuki niteliğe sahip olabilmesi için, başvurunun nihai karar bakımından aktarıcı ve erteleyici etkiye sahip olması gerekir. Buradaki başvuru, kararı veren mahkemeye yapılmak suretiyle ele alındığından, bir üst mahkemeye aktarılmayacaktır. Bu anlamda bu başvuru yolunun aktarıcı etki doğurmayacağı açıktır. Bunun yanı sıra, hükmün tamamlanmasına başvuru ile kararın icrası ve hükmün şekli anlamda kesinleşmesi bakımından erteleyici bir durum söz konusu olmayacağından, hükmün tamamlanmasına başvuru dar anlamda kanun yollarına başvurunun aksine erteleyici etki doğurmayacaktır.¹⁰⁹

Hükmün tamamlanması kurumu geniş anlamda kanun yolları ile birtakım benzer özelliklere sahiptir. Buna örnek olarak, her iki başvuru yolundan faydalanabilmesi için, kararı veren mahkemeye başvuru yapılması gerektiği gösterilebilir. Fakat her ne kadar birbiri ile benzer özellikleri sahip olduğu söylenebilse de geniş anlamda kanun yolları, yargılamanın devamını sağlayan ara kararlar bakımından da kabul edildiğinden, hatta ve hatta kazanılmış bir hak doğurmadığı sürece kararı veren mahkeme tarafından kaldırılabilir ve değiştirilebilir nitelikte olduğundan, geniş anlamda kanun yolları ile hükmün tamamlanması kurumu farklılık arz etmektedir.

Buna göre, hükmün tamamlanması kurumu yalnızca yargılamayı sona erdiren nihai kararlar bakımından kabul edildiğinden ve bu kararlar kural olarak mahkeme tarafından değiştirilemediğinden, hükmün tamamlanması geniş anlamda kanun yolu olarak kabul edilmemelidir. Dolayısıyla hukuki çareyi türlü olanağı içeren bir üst kavram olarak kabul edersek, hükmün tamamlanması kurumu nihai bir karara karşı başvuru

¹⁰⁸ Arslan (1977), s. 39

¹⁰⁹ Belgin Güneş (2021), s. 315

imkânı tanıdığından, Türk Hukukundaki yerini (geniş anlamda) hukuki çare olarak kabul edebiliriz.

3. Hükümün Tamamlanmasının Konusu

Hükümün tamamlanmasının konusunu taraflar arasında çıkan uyuşmazlığı esastan çözen hükümler oluşturmaktadır. Bu nedenle hüküm kavramı bu başlık altında genel olarak incelenecek olup hükümün tamamlanması bakımından hüküm kavramı ise ayrı bir başlık altında değerlendirilecektir.

3.1. Genel Olarak Hüküm

Hüküm, taraflar arasındaki bir uyuşmazlığın çözümlenememesi nedeniyle tarafların mahkemeye başvurarak söz konusu uyuşmazlığın bir mahkeme veya hâkim tarafından verilen nihai karar ile çözümlenmesi anlamına gelmektedir.¹¹⁰

Buna göre mahkemelerin görevi, taraflar arasındaki ihtilaflar hakkında hukuki değerlendirme yaparak, söz konusu uyuşmazlığı sona erdirmektir. Mahkeme tarafından verilen bu yargısal karar, yargı organının uyuşmazlığı çözmek adına hukuki gerekçeye dayandırdığı bir irade açıklamasıdır. O halde, yargı organı yargılamayı ilerletip, taraflar arasındaki ihtilafın nihai çözümüne kadar geçici bir koruma sağlamak veya uyuşmazlığı çözüme kavuşturmak ve davayı sonlandırmak için iradesini açıklar. Mahkeme tarafından ortaya konulan bu iradenin niteliği, mahkeme kararının niteliğini belirlemektedir.¹¹¹

¹¹⁰ Arslan/Yılmaz /Taşpınar Ayvaz/Hanağası (2020), s. 482. Atalı/Ermenek/Erdoğan (2020), s. 557 – 558. Karlı (2020), s. 698 – 699.

¹¹¹ Uyanık (2016), s. 14. Pekcantez/Atalay/Özekes (2020), s. 427

3.1.1. Nihai Kararlar ve Ara Kararları

Mahkeme kararları, ara kararları ve nihai kararlar olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Ara kararlar, hâkimin davadan elini çekmesi sonucunu doğurmayan, yargılamanın yürütülmesine yardımcı olurken nihai kararlar, yargılamaya son veren ve hâkimin davadan elini çekmesi sonucunu doğurmaktadırlar.¹¹² Mahkemenin görev ve yetki itirazının, zamanaşımı def'isinin reddine ilişkin kararları ara kararı olduğu gibi, taraflara delillerini göstermeleri, tanık, bilirkişi incelemesi ve keşif masraflarını yatırmaları için verilen sürelerle ilişkin kararları da birer ara karardır. Mahkeme tarafından verilen ara kararı, davayı sona erdirmedeğinden ancak esas hükümlerle birlikte kanun yoluna başvurulabilir.¹¹³

Yetkisizlik kararı, görevsizlik kararı, esas hakkında karar verilmesine yer olmadığı kararı gibi yargılamaya son veren ve hâkimin davadan elini çekmesi sonucunu doğuran kararlar ise nihai kararlardır. Hâkim nihai karar ile verdiği karardan dönemeyeceği gibi söz konusu kararı da değiştiremeyecektir. Fakat nihai kararlar ara kararların aksine kanun yoluna götürülebilir.¹¹⁴ O halde, nihai kararlar kanun yoluna götürülüp üst mahkeme tarafından bozulmadıkça, hâkimin nihai kararlarla sonuçlandırmış olduğu davaya tekrar bakması caiz değildir.¹¹⁵

3.1.2. Usule İlişkin Nihai Kararlar ve Esasa İlişkin Nihai Kararlar Ayrımı

HMK m. 294 ile nihai kararlar, usul ve esasa ilişkin nihai kararlar olmak üzere ayrıma tabi tutulmuştur. Buna göre de nihai kararlar, yargılamayı sona erdiren esasa

¹¹² **Kuru** Baki, Hukuk Muhakemeleri Usulü, Altıncı Basım, Cilt III, İstanbul 2001, s. 2998. **Tanrıver** Cilt I (2021), s. 1114, s. 1117. **Arslan/ Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası** (2020), s. 481 – 482. **Atalı/Ermenek/Erdoğan** (2020), s. 557 – 558.

¹¹³ **Pekantez/Atalay/Özkes** (2020), s. 427

¹¹⁴ **Pekantez/Atalay/Özkes** (2020), s. 427 – 428.

¹¹⁵ **Kuru** (2001), s. 3004-3005. **Pekantez/Atalay/Özkes** (2020), s. 427

ilişkin kararlar yani hüküm olarak nitelendirilmiştir.¹¹⁶ Bu anlamda usule ilişkin nihai kararlarda örneğin, mahkeme tarafından verilen görevsizlik veya yetkisizlik kararlarında hâkim her ne kadar davadan elini çekse de, bu kararlar taraflar arasındaki uyuşmazlık esasen çözümlenemediğinden, taraflar arasındaki uyuşmazlığı sonlandıran kararlar niteliğinde sayılmamaktadırlar.¹¹⁷ Burada hâkim, yalnızca usule ilişkin incelemesini yaparak davayı reddetmektedir. Esasa ilişkin kararlarda ise hâkim, taraflar arasındaki uyuşmazlığı maddi hukuk çerçevesinde inceleyerek davanın esastan kabulüne yahut reddine karar vermektedir.¹¹⁸ Esasa ilişkin nihai kararlar ister davanın reddi ister kabulü yönünde olsun, hüküm vasfını taşır. Örneğin, dava konusu sözleşmenin hiç kurulmadığı, şekle aykırı olduğu veya borcun ifa edildiği yahut zamanaşımına uğradığı gerekçeleri ile verilen ret kararları birer nihai karar olmakla birlikte hüküm niteliğindedir.¹¹⁹

Kanun'da nihai kararlar bakımından, esasa ilişkin karar olan hüküm esas alınmış; ancak niteliğine uygun düştükçe hükümle ilgili hususların usule ilişkin nihai kararlara da uygulanacağı belirtilmiştir (HMK m. 294/6).¹²⁰

Hükmün sonuç doğurması için taraflara açıklanması yani tefhim veya tebliğ edilmesi gerekmektedir (HMK m. 294/2). Bununla birlikte mahkemece verilen hüküm, kanunda (HMK m. 297) belirtilen tüm unsurları içermelidir. Ayrıca verilen hüküm, hükümde açıklığın ve kesinliğin sağlanması bakımından, dil bilgisi kurallarına uygun olarak yazılmalı, kendini iyi ifade edebilmeli ve okuyanların rahatlıkla anlayabileceği bir dile sahip olmalıdır.¹²¹

¹¹⁶ Pekcantez/Atalay/Özekes (2020), s. 428

¹¹⁷ Arslan/ Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası (2020), s. 481

¹¹⁸ Tanrıver (2021), s. 1117. Atalı/Ermenek/Erdoğan (2020), s. 554. Karşlı (2020), s. 753.

¹¹⁹ Atalı/Ermenek/Erdoğan (2020), s. 554

¹²⁰ Pekcantez/Atalay/Özekes (2020), s. 428.

¹²¹ Y. 2. HD, 14.11.2017 T., 2016/6995 E., 2017/12679 K.; "...Mahkeme hükmünün hukuki varlık kazanabilmesi için onun usule uygun şekilde yazılıp tefhim edilmesi gerekir. 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanununa göre; hüküm, yargılamanın sona erdiği duruşmada verilir ve tefhim olunur. Hükmün tefhimi, herhalde hüküm sonucunun duruşma tutanağına geçirilerek okunması suretiyle olur (HMK m. 294/2- 3). Zorunlu nedenlerle sadece hüküm sonucunun tefhim edildiği hallerde, gerekçeli kararın tefhim tarihinden başlayarak bir ay içinde yazılması gerekir (HMK m. 294/4). Gerekçeli karar, tefhim edilen hüküm sonucuna aykırı olamaz (HMK m. 298/2). Hüküm sonucunun neleri ihtiva edeceği ise, Hukuk Muhakemeleri Kanununun 297. maddesinin 2. fıkrasında gösterilmiştir. Hukuk Muhakemeleri Kanununun 297-(2). maddesine göre, taraflara yüklenen borç ve tanınan hakların sıra numarası altında; açık, şüphe ve tereddüt uyandırmayacak şekilde gösterilmesi gereklidir. ..." <https://www.lexpera.com.tr> (e.t.: 03.09.2022). Uyanık (2016), s.16

Hükmün kesinleşmesi halinde, artık o uyuşmazlık hakkında aynı dava sebebine dayanılarak, aynı taraflar arasında yeni bir dava açılmaz. Şayet açılırsa, kesin hüküm sebebiyle reddedilir (HMK m.114/1-i, 115/2).

3.1.3. Eda Hükümü ile İnşai Hüküm

Bir davanın esasa ilişkin sebeplerden ötürü reddedilmesi durumunda “tespit hükmü” (HMK m. 106), bir davanın kabulü kararı, mahkemeye yöneltilmiş talebin niteliğine göre, bir “eda hükmü” (HMK m. 105) veya bir “inşai hüküm” (HMK m. 108) niteliğini taşımaktadır.¹²² Buna göre, davalının bir şeyi vermeye yahut yapmaya veya yapmamaya mahkûm edilmesi bir eda hükmüdür. Örneğin, davacının davalıdan yeni yapılan bir binanın mevcut binanın manzarasını kapatmamasını talep etmesi bir eda hükmüdür. Buna karşın, eda hükmünden farklı olarak tespit hükümlerinde bir hukuki ilişkinin ya da hakkın var olup olmadığına mahkemece karar verilir. Tespit davasının uygulamada en sık rastlanılan örnekleri, kira tespit davası, hizmet tespit davası, delil tespit davası vb. davalardır. İnşai hüküm yeni bir hukuki durumun yaratılmasını, mevcut bir hukuki durumun içeriğinin değiştirilmesini ya da onun tümüyle ortadan kaldırılmasını hedefleyen bir dava çeşididir. Boşanma, mirasın paylaşılması, tüzel kişiliğin feshi vb. davalar söz konusu hükme örneklerdir.¹²³ Eda hükümleri yanında tespit hükümleri ile inşai hükümlerde meydana gelen belirsizlik veya çelişkilerin giderilmesi için tavzih yoluna başvurulabilecektir.

Hüküm verildikten sonraki süreçte, hükümdeki yazı ve hesap hatalarıyla birlikte diğer benzeri açık hataların düzeltilmesi için hükmün tashihi yolu açıktır. Hükmün tamamlanması için ise, yargılamada ileri sürülmesine veya kendiliğinden hükme geçirilmesi gerekli olmasına rağmen hakkında tamamen veya kısmen karar verilmeyen hususlarda taraflarca ek karar verilmesi nihai kararı veren mahkemeden talep edilebilir. Hükmün tavzihi ile hükmün tashihi kurumları aşağıda ayrıntılı olarak ele alınacağından,

¹²² Atalı/Ermenek/Erdoğan (2020), s. 555

¹²³ Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 108 Gerekçesi <https://app.e-uyar.com/gerekce/index/7ba2ba7b-51c5-4b2d-b70c-5709b97ec546> (e.t.: 09.09.2022)

hükmün tashihi ve hükmün tavzihi kurumlarında burada yalnızca kısaca değinilmekle yetinilmiştir.

3.2. Hükmün Tamamlanmasının Konusu Olarak Hüküm

Çalışmamızın bu bölümünde hükmün tamamlanmasının konusu ve hükmün tamamlanmasına konu edilebilecek haller incelenecektir.

3.2.1. Nihai Kararlar Bakımından Hükmün Tamamlanması

HMK m. 305/A uyarınca; taraflardan her biri, nihai kararın tebliğinden itibaren hükmün tamamlanması yoluna başvurabileceklerdir.

Buna göre, hükmün tamamlanmasının konusunu nihai kararlar oluşturur. HMK m. 294/1'e göre yargılama sonunda uyuşmazlığın esası hakkında verilen nihai karar, hükümdür.¹²⁴

Mahkemenin davadan el çekmesini gerektiren ve yargılamaya son veren esasa ilişkin tüm kararlar (gerek ilk derece mahkemesi kararları gerekse istinaf ve temyiz mahkeme kararları) nihai karar niteliğindedir.¹²⁵

Nihai karardan söz edebilmek için hâkimin, karar verildikten sonra yargılamaya devam etmemesi ve o uyuşmazlıktan elini çekmesi gerekir. Hâkimin uyuşmazlıktan elini çekmesi demek, hâkimin, davada ileri sürülen taleple ilgili son bir karar verip, söz konusu uyuşmazlığı usul ya da esas bakımından sonuçlandırarak, talebin kabulü, reddi veya kısmen kabulü yahut kısmen reddi şeklinde iradesini açıklaması demektir.¹²⁶

¹²⁴ HMK m. 294/1: “Mahkeme, usule veya esasa ilişkin bir nihai kararla davayı sona erdirir. Yargılama sonunda uyuşmazlığın esası hakkında verilen nihai karar, hükümdür.” [6100 s.Hukuk Muhakemeleri Kanunu \(RG. 04.02.2011/27836\)](#) (e.t: 15.09.2022)

¹²⁵ **Belgin Güneş** (2021), s. 318

¹²⁶ **Pekantez/Atalay/Özekes** (2020), s. 428.

3.2.2. Ara Kararları Bakımından Hükümün Tamamlanması

Ara kararlarında yer alan eksiklikler bakımından hükümün tamamlanması mümkün değildir. Zira kanunumuzda tarafların nihai kararlar bakımından hükümün tamamlanması yoluna başvurulabileceği açıkça düzenlenmiş olup, ara kararının tamamlanmasına ilişkin bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Bu noktada ara kararlarında tarafların ileri sürmüş oldukları veya mahkemenin kendiliğinden karar vermesi gereken hususlarda eksiklik bulunması halinde ancak tarafların talebi üzerine veya mahkemece re'sen dikkate alınıp tamamlanabileceği kabul edilmiştir.¹²⁷

Buna karşılık Alman yargılama hukukunda geçici hukuki korumalara karşı verilen nihai ve ara kararların hükümün tamamlanmasına konu edilebileceği kabul edilmektedir. Ancak bu tamamlamanın kapsamı § 923 ile düzenlenen geçici hukuki koruma verilmesine ilişkin teminata veya dZPO § 926'ya göre geçici hukuki korumanın tamamlayıcı merasimi olarak açılacak olan davanın süresine ilişkindir.¹²⁸

Aynı zamanda, kimi zaman mahkeme tarafından verilen hükümdeki sakatlık, o hükümün geçerli olarak etki doğurmamasına veya hiç doğmamasına sebep olabilir. Bu gibi “sakat hükümler” hukuk sistemi içerisinde hiçbir sonuç doğurmadığı gibi icra takibine de konu edilemezler.¹²⁹ Bu nedenle söz konusu olan sakatlık, kanun yolu denetimi ile iptal edilebilen kararlar olmayıp, hükümün mevcut olmaması veya istenen etkiyi doğurmaması şeklindeki “yok hükümler” ve “etkisiz hükümler” olarak ikiye ayrılmaktadır.¹³⁰ Kanaatimizce, bu gibi hükümler, geçerliliği hukuken varlık kazanmamış hükümler olup, hükümün tamamlanmasının konusu dışında kalmalıdır.

Aşağıda yok hükümler ve etkisiz hükümler bakımından hükümün tamamlanması konusu ayrıntılı ele alınacağından, burada yalnızca kısaca değinilmekle yetinilmiştir.¹³¹

¹²⁷ Belgin Güneş (2021), s. 317

¹²⁸ Arslandoğan (2021), s. 123.

¹²⁹ Atal/Ermenek/Erdoğan (2020), s. 572 – 573.

¹³⁰ Pekcanitez/Atalay/Özkes (2020), s. 445.

¹³¹ Bkz. 4.4.2.

3.2.3. Hüküm Sonucu

Hükümün tamamlanmasının konusunu yargılamada ileri sürülmesine veya kendiliğinden hükme geçirilmesi gerekli olmasına rağmen hakkında kısmen veya tamamen karar verilmeyen hususların bir ek karar ile tamamlanması oluşturmaktadır. Bu anlamda, hükümün tamamlanması kurumu bakımından hükümün sonucu bir hayli önem arz etmektedir. Buna göre, HMK m. 297; bir hükümün içeriğinde yer alması gereken tüm unsurları düzenlemiştir.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 297'nci maddesi uyarınca bir hükümün başında "Türk Milleti Adına" verildiği belirtilir.¹³² Bununla birlikte, hükümü veren mahkeme ile hâkim veya hâkimlerin ve zabıt kâtibinin ad ve soyadları ile sicil numaralarının, mahkeme çeşitli sıfatlarla görev yapıyorsa hükümün hangi sıfatla verildiğinin belirtilmesi gerekir (HMK m. 297/1-a). Bu husus, yargılama usulü ve verilen karara karşı başvurulacak kanun yolları bakımından önem arz etmektedir.¹³³

Tarafların ve varsa katılanların kimlikleri ile T.C. kimlik numarası, varsa yasal temsilci ve vekillerinin ad ve soyadları ile adreslerinin de hükümde yazılması gerekir (HMK m. 297/1-b). Taraflardan biri, yanında davaya fer'i veya asli müdahil olarak katılan kişiler de ayrı ayrı gösterilmelidir.¹³⁴

Tarafların iddia ve savunmalarının özetinin, anlaştıkları ve anlaşamadıkları hususların, çekişmeli vakıalar hakkında toplanan delillerin, delillerin tartışılması ve değerlendirilmesinin, sabit görülen vakıalarla bunlardan çıkarılan sonuç ve hukuki sebeplerin de hükümde yazılması gerekir (HMK m. 297/1-c). Bu kısım hükümün "gerekçe" bölümüdür ve bilhassa önemlidir. Gerekçe, tıpkı hükümün sonucunun da olduğu gibi hükümün tamamlanması kurumu bakımından da önem taşıdığından aşağıda ayrıntılı şekilde incelenecektir.¹³⁵

¹³² Türkiye Cumhuriyeti Anayasası m. 9, RG 09.11.1982, s. 3

¹³³ Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası (2020), s. 485. Pekcanitez/Atalay/Özekes (2020), s. 432.

¹³⁴ Pekcanitez/Atalay/Özekes (2020), s. 432.

¹³⁵ Bkz. 4.2.2.

Hükmün içeriğinde yer alması gereken diğer bir husus hükümde, hüküm sonucu, yargılama giderleri ve taraflardan alınan avansın harcanmayan kısmının iadesi, varsa kanun yolları ve bunların süresi (HMK m.297/1-ç), hükmün verildiği tarih ve hâkim veya hâkimlerin ve zabıt kâtibinin imzaları (HMK m. 297/1-d), gerekçeli karar daha sonra yazılmışsa gerekçeli kararın yazıldığı tarih de yer almalıdır (HMK m. 297/1-e).

Yukarıda sayılan maddenin yanı sıra, hükmün tamamlanması kurumu bakımından üzerinde durulması gereken bir diğer konu da Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 297'nci maddesinin birinci fıkrasının ç bendinde düzenlenen “*hüküm sonucu*” dur.

HMK m. 297/2 uyarınca; “*Hükmün içeriğinde yer alan hüküm sonucu kısmında, gerekçeye ait herhangi bir söz tekrar edilmeksizin, taleplerden her biri hakkında verilen hükümle, taraflara yüklenen borç ve tanınan hakların, sıra numarası altında; açık, şüphe ve tereddüt uyandırmayacak şekilde gösterilmesi gereklidir.*”

İlgili maddeye göre hüküm sonucu¹³⁶, taraflara yükletilen borç ve tanınan haklar, hiçbir şüphe ve tereddüt uyandırmayacak şekilde açıkça yazılmalıdır. Zira hükmün sonucu, davacı ve davalının talep sonuçlarını içermesi nedeniyle önemlidir. Hüküm sonucu ayrıca İİK m. 24 – 32 gereği, hükmün icrası bakımından da bilhassa önem arz etmektedir.¹³⁷ Çünkü hüküm sonucunun açık bir şekilde yazılmamış olması halinde, hükmün icrası bakımından birçok zorluğun meydana gelmesiyle birlikte bazı durumlarda hükmün hiçbir şekilde icra edilememesine bile sebebiyet verebilmektedir.

Mahkeme, hüküm sonucunda, tarafların taleplerinin tamamı veya bir kısmı hakkında olumlu veya olumsuz karar vermek zorundadır. Çünkü tarafların taleplerinin tamamı hakkında olumlu veya olumsuz bir karar verilip verilmediği konusu, kanun yolu denetimi anlamında gözetilecek önemli noktalardan birisidir.¹³⁸

Kanaatimizce, hükmün sonucunda, tarafların taleplerinin tamamı veya bir kısmı hakkında karar verilmemiş olması halinde kanun yoluna başvurmadan, HMK m. 305/A uyarınca hükmün tamamlanması yoluna başvuru olarak hükmün tamamlanması talep

¹³⁶ Hüküm sonucu, doktrinde “hüküm fıkrası” veya “kısa karar” olarak da ifade edilmektedir.

¹³⁷ Arslan/Yılmaz/Taşpınar *Ayvaz/Hanağası* (2020), s. 486. Kuru, Aydın (2021), s. 356 – 357. Pekcanitez/Atalay/Özkes (2020), s. 433.

¹³⁸ Tanrıver Süha, *Medeni Usul Hukuku Cilt I, Tümüyle Gözden Geçirilmiş, Güncellenmiş ve Genişletilmiş 2. Bası*, Ankara 2022, s. 1127.

edilebilir. Zira HMK m. 305/A taraflara, nihaî kararın tebliğinden itibaren bir ay içinde, yargılamada ileri sürülmesine veya kendiliğinden hükme geçirilmesi gerekli olmasına rağmen hakkında tamamen veya kısmen karar verilmeyen hususlarda, ek karar verilmesini talep etme imkânı vermektedir. Böylelikle tarafların taleplerine hüküm sonucunda cevap verilmiş olacak, kanun yolu denetimi bakımından da hükmün sonucuna açıklık getirilmiş olacağından bu bağlamda mahkemelere kolaylık sağlanmış olacak ve hükmün icrası adil yargılanma ve hukuki dinlenilme hakkı çerçevesinde gerçekleşecektir.

Belirtmek gerekir ki, 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanun'u kapsamında yapılan birtakım değişikliklerden önce hükmün sonucundaki hata, eksiklik vb. durumlar, koşulları sağlıyorsa tavzih veya tashih yolu ile, hatta bazı durumlarda kanun yoluna başvurulmak suretiyle düzeltilmekteydi. Ancak 28.07.2020 tarihli 7251 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanun'u kapsamında yapılan değişiklikle birlikte hükmün sonucundaki eksiklikler, koşulları sağlıyorsa HMK m. 305/A gereği hükmün tamamlanması yoluyla tamamlanabilmektedir. Bu bağlamda yargılamada ileri sürülmesine veya kendiliğinden hükme geçirilmesi gerekli olmasına rağmen hakkında kısmen veya tamamen karar verilmeyen hususların hükmün tavzihi veya tashihi ile değil de hükmün tamamlanması yolu ile talep edilmesi gerekir.¹³⁹

Hüküm, yargılamanın sona erdiği duruşmada verilir ve taraflara tefhim olunur (HMK m. 294/2).

Hükmün tefhimi, hükmün sonucunun duruşma tutanağına geçirilerek, taraflar huzurunda okunmasıyla gerçekleşmektedir (HMK m. 294/3).

Bir kararın hukuken sonuç doğurması için tefhim edilmesi her ne kadar yeterli olsa da ayrıca tebliğ edilmesi de gerekir. Çünkü mahkemece verilen kararın kesinleşmesi

¹³⁹ **Y. 3. HD, 29.11.2021 T. 2021/7252 E., 2021/12177 K.;** "28.07.2020 tarihinde yürürlüğe giren 6100 sy. HMK 305/A. maddesine göre taraflardan her biri nihai kararın tebliğinden itibaren bir ay içinde yargılamada ileri sürülmesine veya kendiliğinden hükme geçirilmesi gerekli olmasına rağmen hakkında tamamen veya kısmen karar verilmeyen hususlarda ek karar verilmesini isteyebilirler. Bu kanun değişikliği öncesindeki mevzuatımıza göre hüküm verirken unutmuş olduğu vekalet ücreti veya faiz hakkında tavzih yolu ile bir karar verip, bunu hükmüne dahil edemez. Aynı şekilde; kısa kararla gerekçeli karar arasındaki çelişki de tavzih yolu ile giderilemez." <https://www.lexpera.com.tr> (e.t.: 21.10.2022)

ve karara karşı kanun yollarına başvurulabilmesi için kararın tebliği şarttır (HMK m. 345/1, HMK m. 361/1).¹⁴⁰

3.2.4. Gerekçeli Kararın Kısa Karardan Farklı Olması

Bazı durumlarda mahkeme, hükmü gerekçesiyle birlikte yazamayıp, kararın tümü yerine, yalnızca hüküm sonucunu tefhim eder. Buna kısa karar denir.¹⁴¹ Bu kısa karar, hüküm sonucu niteliğinde olduğundan, tefhim edilmesiyle birlikte hukuki varlık kazanır. Hükmün sonucu, taraflara tefhim edildiği hallerde, gerekçeli karar, tefhim tarihinden başlayarak bir ay içinde yazılması gerekir (HMK m. 294/4).

Ayrıca hâkim, hükmün tefhiminden sonra unutmuş olduğu talep hakkında bir karar vererek bunu daha önce tefhim ettiği hükme ekleyemez. Zira hâkim, hükmünü tefhim ettikten sonra kendiliğinden karar vererek değiştiremez veya tavzih yolu ile onu düzeltmez.¹⁴² Bu durumda hükme karşı kanun yoluna başvurulur ve hüküm üst mahkeme tarafından incelenerek karara bağlanır.¹⁴³

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 298'inci maddesinin ikinci fıkrası ve Yargıtay'ın yerleşmiş içtihatları uyarınca, tefhim edilen kısa karar esas olup, gerekçeli karar ile birbirine aykırı olamaz.¹⁴⁴ Bu durum kanun yoluna başvuru sebebinin oluşturur.

¹⁴⁰ Pekcanitez/Atalay/Özekes (2020), s. 434.

¹⁴¹ Pekcanitez/Atalay/Özekes (2020), s. 434.

¹⁴² Kuru, Aydın (2021), s. 360.

¹⁴³ Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası (2020), s. 489.

¹⁴⁴ Y. 6. HD., 25.09.2013 T. 2013/1753 E., 2013/12959 K.; "... tefhim olunan 9.10.2012 tarihli kısa kararda icra inkar tazminatına karar verilmemiş iken, gerekçeli kararda davacı lehine %40 icra inkar tazminatına karar verilmiş olması suretiyle kısa karar ile gerekçeli karar arasında çelişki oluşturulmuştur. Asıl olan kısa karar olup buna aykırı biçimde oluşturulan gerekçeli karar hukuki bir değer taşımamaktadır. Bu nedenle mahkemece, bozmadan önceki kararlarla bağlı olmaksızın çelişkiyi gidermek suretiyle karar verilmesi yönünden kararın bozulması gerekmiştir. Öte yandan gerekçeli kararda alacak likit olmadığından icra inkar talebinin reddine karar verildiği belirtilmekle birlikte hüküm kısmında icra inkar tazminatına karar verilmesi suretiyle gerekçe ile hüküm arasında çelişki oluşturacak şekilde hüküm kurulması da doğru olmamıştır. Hüküm bu nedenlerle bozulmalıdır. ..."
Y. 4. HD., 23.09.2021 T., 2021/2389 E., 2021/5370 K.; "11.350,17 TL destekten yoksun kalma tazminatı davalılar,, ... Söylerden olay tarihi olan 25/05/2009 tarihinden itibaren sigorta şirketlerinden (... Sigorta A.Ş. Den sigorta poliçesi limiti ile sınırlı) dava tarihi olan 13/08/2010 tarihinden itibaren işleyecek yasal faizleri ile tahsili ile davacılar verilmesine" denilmiş ve yine kısa kararda birleşen davaya ilişkin 2 nolu fıkranın (B) bendinde; "20.993,02TL davacının isteyebileceği destekten yoksun kalma tazminatı olup,

Böyle bir durumda istinaf mahkemesi, gerekçede hata nedeniyle duruşma yapmadan düzelterek esas hakkında karar verir (HMK m. 353/1-b, 2). Bu husus yargıda açıklık ve netlik prensibi gereği kamu düzeni ile ilgilidir. Zira mahkemeler, her türlü kararlarını Anayasa m. 141/3. maddesinde de açıkça belirtildiği üzere gerekçeli olarak yazmak zorundadırlar. “Kısa ve gerekçeli kararların hüküm fıkralarının açık, anlaşılır, çelişkisiz, uygulanabilir olmasının gerekliliği kadar, kararın gerekçesinin de sonucu ile tam bir uyum içinde, ifadeleri özenle seçilmiş ve kuşkuya yer vermeyecek açıklıkta olması zorunludur.”¹⁴⁵

Bu durum Alman hukukunda farklı ele alınmaktadır. Alman hukukuna göre tarafların, dava kapsamında ileri sürmüş oldukları taleplerin hüküm gerekçesinde yer alıp, hüküm sonucunda herhangi bir şekilde yer almaması durumunda işbu talepler bakımından karar boşluğundan söz edilemeyeceğinden, bu kararlara karşı hükmün tamamlanması yoluna başvurulması mümkün olmayacaktır. Böyle bir durumda taraflar dZPO § 319 uyarınca hükmün tashihine başvurarak, hükmün düzeltilmesini talep etmelidirler. Aynı durum, hüküm sonucunda yer alan kararın, gerekçeli kararda yer almadığı durumlarda da geçerli kabul edilir.¹⁴⁶

Hukukumuz bakımından kısa karar ile gerekçeli karar arasında çelişkinin bulunması bir kanun yoluna (istinaf- temyiz) başvuru sebebidir. Alman hukukunda ise kısa karar ile gerekçeli karar arasında meydana gelen çelişkilerin giderilebilmesi için tarafların koşulları oluşmuş tashih veya tavzih yoluna başvurulması hukukumuz bakımından mümkün değildir.

işleyen yasal faizi ile verilen karar uyarınca 10/09/2013 tarihinde icra takibi sonrasında davalı ...Ş. Tarafından ödenmekle ve davacılar tarafından tahsil edilmekle yeniden hüküm kurulmasına yer olmadığına," karar verilmişken daha sonra yazılan gerekçeli kararda; "20.993,02TL davacının isteyebileceği destekten yoksun kalma tazminatı davalılar,, Söylerden olay tarihi olan 25/05/2009 tarihinden sigorta şirketlerinden (... Sigorta A.Ş.'den sigorta poliçesi limiti ile sınırlı) dava tarihi olan 13/08/2010 tarihinden itibaren işleyecek yasal faizleri ile tahsili ile davacılar verilmesine," karar verilmiş böylece kısa kararla gerekçeli karar arasında açık bir çelişki ortaya çıkmıştır. Bu hal, yukarıda açıklanan ilkelere aykırılık oluşturduğundan usulüne uygun çelişkisiz bir hüküm kurulmak üzere kararın bozulması gerekmiştir” <https://www.lexpera.com.tr> (e.t.: 21.10.2022) Pekcanitez/Atalay/Özekes (2020), s. 434.

¹⁴⁵ **Yargıtay 4. Hukuk Dairesi, 23.09.2021 tarihli ve 2021/2389 E., 2021/5370 K. sayılı kararı** <https://www.lexpera.com.tr> (e.t.: 21.10.2022)

¹⁴⁶ **BGH, 29.10.2020 – V ZR 300/19** (<http://juris.bundesgerichtshof.de/cgi-bin/rechtsprechung/document.py?Gericht=bgh&Art=en&nr=112418&pos=0&anz=1>) (e.t.: 26.04.2023). **MüKoZPO/Musiellak**, 6. Aufl. 2020, ZPO § 321 Rn. 6.

3.2.5. Asli ve Fer’i Talepler Bakımından Hükümün Tamamlanması

Hüküm sonucunda tüm talepler hakkında karar verilmesi gerekir. Bu talepler asli ve fer’i talepler olarak ikiye ayrılır.

Mahkeme öncelikle esasa ilişkin talep hakkında kararını açık bir şekilde verir. Ancak talebin birden fazla olması halinde, mahkeme’nin her bir talep bakımından ayrı ayrı karar vermesi gerekir.

Davacının dava dilekçesinde faiz, icra inkâr tazminatı, nafaka ve yargılama giderleri gibi yardımcı talepler bulunuyorsa, mahkeme “Taleple Bağlılık İlkesi” gereği bunlar hakkında da hüküm vermelidir.¹⁴⁷

Belirtmek gerekir ki, taraflar mahkemeden yargılama giderlerini talep etmese dahi HMK m. 332/1 uyarınca, yargılama giderlerine re’sen hükmedilir. Yargılama giderlerinin hangi tarafın ödeyeceği, miktar ve dökümü ile bu giderlerin hangi tarafa yükletileceği mahkeme ilamının altına yazılmalıdır (HMK m. 332/3).

HMK m. 323/1-ğ, vekille takip edilen davalarda kanun gereğince takdir olunacak vekalet ücretini de yargılama giderleri kapsamına aldığından, mahkeme, taraflar talep etmiş olmasa dahi taraflar bakımından vekalet ücretine hükmeder.¹⁴⁸

¹⁴⁷ **Kuru, Aydın** (2021), s. 357.

¹⁴⁸ **Y. 19. HD., 09.02.2011 T., 2010/14162 E., 2011/1542 K.;** “Davacı vekili dava dilekçesinde ve yargılama aşamasındaki beyanlarında açıkça müvekkili lehine vekalet ücreti ve yargılama masraflarına hükmedilmesini talep etmemiş ise de, bu masraflardan vazgeçtiğine ilişkin bir beyanda da bulunmamıştır. 29.05.1957 tarihli, 1957/4 esas, 1957/16 karar sayılı Yargıtay İçtihadı Birleştirme kararında “...hukuk davalarında hasma tahmili gereken ve muhakeme masraflarından madut bulunan vekalet ücretine diğer muhakeme masrafları gibi mutlak surette talep olunmaksızın re’sen hükmedilmesi icap ettiğine...” denilmek suretiyle yargılama masrafı ve vekalet ücretine hükmedilmesinde talep şartının aranmadığı, mahkemece re’sen hüküm altına alınması gerektiği belirtilmiştir. Bu nedenle mahkemece davanın kabulüne karar verildiğinden davacı lehine vekalet ücretine ve yargılama masrafına hükmedilmesi gerekirken yazılı şekilde hüküm kurulmasında isabet görülmemiştir.” <https://www.lexpera.com.tr> (e.t.: 20.02.2023)

Ankara BAM 20. HD., 09.09.2021 T. 2021/1052 E., 2021/1048 K.; “6100 sayılı HMK’nın 332/1. maddesi uyarınca yargılama giderlerine, mahkemece resen hükmedilmesi gerekmekte olup, aynı Kanun’un 323/1-ğ maddesi kapsamında vekalet ücreti de yargılama gideridir. Öte yandan, yargılamanın hangi safhasında olursa olsun, vekille temsil edilen ve lehine hüküm kurulan taraf yararına vekalet ücretine hükmedilmesi gerekmektedir. Bu itibarla, ilk derece mahkemesince HMK’nın 305/A maddesi uyarınca lehine hüküm kurulan davalılar yararına vekalet ücretine hükmedilmesinde bir isabetsizlik yoktur.” <https://www.lexpera.com.tr> (e.t.: 21.02.2023)

Bu durum Alman hukukunda da aynı şekilde geçerlidir. Türk hukukunda olduğu gibi Alman Hukukunda da her ne kadar taleple bağıllık ilkesi gereği mahkemenin, talep edilenden fazlasına karar verme yetkisi bulunmasa da (özellikle faiz, semereler, fer'i talepler), taleple bağıllık ilkesine istisna olarak § 308, II kanuni düzenlemesi yapılmıştır. Söz konusu madde ile tarafların yargılamada ileri sürmeyi unutmuş oldukları yargılama giderleri hakkında re'sen karar verilmesi zorunlu hale getirilmiştir. Bu hükme göre, mahkeme yargılama giderlerine ilişkin olarak tarafların talebinin dışına çıkarak, bir talebin varlığına bakmaksızın, yargılama giderlerinin hangi taraf üzerine ne miktarda bırakılacağına ilişkin olarak re'sen karar vermelidir.

Bu bağlamda mahkeme hem Türk hukukunda hem de Alman hukukunda hüküm sonucunu oluşturduktan sonra, taraflardan birinin dava dilekçesindeki asli ve fer'i taleplerinden biri veya birkaçı hakkında hüküm vermeyi unuttuğu hallerde, talepte bulunan taraflardan biri bu yanlışlığın giderilmesi için süresinde istinaf yoluna başvurabileceği gibi, nihai kararın tebliğinden itibaren yasal süresi içinde, hükmün tamamlanması yoluna da başvurabilecektir.

3.2.6. Gerekçe

Hükmün en önemli kısımlarından birisi de gerekçe(s)i'dir. Gerekçe, hükmün hukukiliği ile meşruluğunun tayinini yegâne ölçütü konumundadır. Zira gerekçe yoksa, ortada gerçek anlamda bir hükmün varlığından söz edilemez.¹⁴⁹

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 297'nci maddesinin birinci fıkrasının c bendince; tarafların iddia ve savunmalarının özetinin, anlaşıkları ve anlaşamadıkları hususların, çekişmeli vakıalar hakkında toplanan delillerin, delillerin tartışılması ve değerlendirilmesinin, sabit görülen vakıalarla bunlardan çıkarılan sonuç ve hukuki sebeplerin de hükümde açıkça yazılması gerekir.

Gerekçe, hüküm sonucu ve mahkemenin tespit ettiği maddi vakıalar arasında köprü vazifesi görür. Gerekçe bölümünde hâkim, yargılama esnasında tarafların

¹⁴⁹ **Tanrıver** Cilt I (2022), s. 1126 – 1127.

kendisine sundukları maddi vakıaların hukuki sebeplerini araştırır, hükmünü dayandırdığı hukuki esaslarını ve bunun nedenlerini açıklar.¹⁵⁰

Hükmün gerekçesi bu anlamda tarafların tatmini ve hükmün yargısal denetimi ile doğrudan ilişkili olup taraflar açısından bir hayli önem arz etmektedir. Zira gerekçe aynı zamanda hâkimin hüküm kurarken, keyfi bir tutum ve davranış içine girmesini önleyici bir işleve sahiptir.¹⁵¹ Aynı zamanda tarafların mahkeme kararı ile tatmin olabilmesi hükmün gerekçe kısmının ikna ediciliğine bağlıdır.¹⁵²

Hâkim, gerekçeyle verdiği hükmün doğruluğunu, yargılamanın usulüne uygun olarak yapılıp yapılmadığını kontrol eder. Bir diğer ifadeyle kendi iç denetimini sağlar. Yerel mahkeme tarafından kurulan hükmün denetimi ise yazılan gerekçeye göre üst mahkeme tarafından yapılır. Bu anlamda hüküm, gerekçesiz olamaz. Anayasa'nın 141'inci maddesinin üçüncü fıkrası bütün mahkemelerin her türlü kararlarının gerekçeli olarak yazılacağını açıkça düzenlemiştir. Bu bakımdan hükmün gerekçesiz olması, mutlak bir istinaf ve mutlak bir temyiz sebebi teşkil etmekle birlikte hukuki dinlenilme hakkının ve dolayısıyla en genel çerçevede adil yargılanma hakkının ihlali anlamına gelir.¹⁵³ Bu nedenle Anayasa Mahkemesi'ne nihai evrede ise Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne bireysel başvuruda dayanak yapılabilecek hususlar arasında yer alır.¹⁵⁴

Hüküm sonucu, mahkeme kararlarının icra edilebilirliği açısından önem arz etmektedir. Gerekçe, bunun aksine maddi vakıalar arasında bir köprü vazifesi

¹⁵⁰ Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası (2020), s. 485. Kuru, Aydın (2021), s. 354.

¹⁵¹ Tanrıver Cilt I (2022), s. 1126.

¹⁵² Atal/Ermenek/Erdoğan (2020), s. 559.

¹⁵³ Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası (2020), s. 486. Kuru, Aydın (2021), s. 354-355. **Y. 9. HD., 25.11.2015 T. 2014/25721 E., 2015/33454 K.;** "... Dava dilekçesi kısaca özetlenmiş, davalıların davanın reddini istedikleri belirtilmiş, davalıların savunmaları yazılmamış, deliller tartışılmamış, maddi olay/olaylar saptanmamış, karar gerekçesiz yazılmıştır. Kararın gerekçesiz olması Anayasa'nın 138 ve 141. maddeleri ile HMK. nun 297. Maddesine aykırı olup, adil yargılanma hakkının ihlalidir. Kararın salt bu nedenle bozulması gerekmiştir. ..." <https://www.lexpera.com.tr> (e.t.:28.10.2022) **Y. 9. HD., 12.02.2018 T. 2016/34854 E., 2018/2314 K.;** "... Bu şekilde gerekçesiz karar yazılması adil yargılanma hakkının ihlalidir. Bu nedenle feshe konu olan eylem üzerinde durulmalı, tarafların delilleri değerlendirilmeli, feshin haklı veya geçerli nedene dayanıp dayanmadığı konusunda yukarıda belirtilen hukuki değerlendirmelere göre gerekçelendirilerek karar verilmelidir. Gerekçesiz karar verilmesi T.C. Anayasası'nın 138 ve 141 maddeleri ile HMK.nın 297. maddesine aykırı olup, bozmayı gerektirmiştir. ..." <https://www.lexpera.com.tr> (e.t.: 31.10.2022)

¹⁵⁴ Tanrıver Cilt I (2022), s. 1126 – 1127. Kuru, Aydın (2021), s. 355.

gördüğünden, böyle bir işleve sahip değildir. Hükümün tamamlanmasıyla, hüküm sonucundaki eksikliğin giderilmesi ve açıklığa kavuşturulması amaçlanmaktadır.

Gerekçedeki eksiklik hükmün tamamlanması kurumunun amacı ile bağdaşmadığından, hükmün tamamlanmasının konusunu oluşturmayacağı kanaatindeyiz. En nihayetinde, mahkeme tarafından verilen kararın gerekçesiz olması, yazılan gerekçenin çelişkili olması veya gerekçeli kararın tefhim edilen hüküm sonucuna aykırı olması halinde, verilen karara karşı istinaf ve temyiz yoluna başvurulmalıdır (HMK m.298/2).

3.3. Üst Mahkeme Kararları

3.3.1. Genel Olarak

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 305/A maddesinin düzenlenme amacı, eksik olan nihai kararların tamamlanmasını sağlamaktır. İlgili düzenleme, hükmün tamamlanması yoluna başvurulabilmesi için, öncelikle nihai bir kararın bulunması şartını aramaktadır. Buradaki nihai karar, yalnızca ilk derece mahkemesinin vermiş olduğu bir karar olarak düşünülmemelidir. Üst derece mahkemelerin vermiş oldukları nihai kararlar da bazı durumlarda kanaatimizce bu kapsamda değerlendirilmelidir. Bu bağlamda, istinaf ve temyiz yargılamasının sonucunda verilen nihai kararlar ile ilgili de hükmün tamamlanması yoluna başvuru imkânının doğup doğmayacağı ve hangi durumlarda geçerli olabileceği aşağıdaki başlıklar altında ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

3.3.2. Bölge Adliye Mahkemesi Kararları

Bölge Adliye Mahkemesi, ilk derece mahkemesi kararlarını denetler ve tespit ettiği hataları davanın esası hakkında karar vererek düzeltir. Bölge Adliye Mahkemesi, yapacağı inceleme sonucunda ilk derece mahkemesinin kararını usule ve esasa uygun bulursa, istinaf talebini reddeder. İlk derece mahkemesi kararı usule uygun olup, esas

açısından doğru değilse, bu durumda bölge adliye mahkemesi yerel mahkeme kararını kaldırarak, davanın kısmen veya tamamen kabulüne yahut davanın reddi kararlarından birini verir.¹⁵⁵

Bu bağlamda, bölge adliye mahkemesinin kararlarına karşı, hükmün tamamlanması yoluna başvuru noktasında kanunda açık bir düzenleme bulunmamaktadır. Ancak kanaatimizce, istinaf mahkemesinin ilk derece mahkemesi yerine geçerek karar verdiği durumlarda; esas hakkında verilmiş olan bir karar (hüküm) söz konusu olduğundan, Bölge Adliye Mahkemesi'nin bu yöndeki kararları bakımından hükmün tamamlanması söz konusu olabilecektir. Zira istinaf mahkemeleri, tali vakıa mahkemeleri olup bazı durumlarda davanın esası hakkında verilen ilk derece mahkemesi kararını değiştirerek, davanın esasına dair yeni bir hüküm kurarlar. İlk derece mahkemesinin kararı istinaf yoluyla incelenirken, uyuşmazlık, tarafların yargılamada ileri sürdükleri veya yargılamada kendiliğinden hükme geçirilmesi gerekli olduğu hususlar çerçevesinde değerlendirilip karara bağlandığından, HMK m. 305/A'da belirtilen eksikliklerden birinin olması durumunda ve hükmün tamamlanması kurumuna başvuru için aranan diğer şartların da var olması halinde, istinaf kararlarına karşı da hükmün tamamlanmasına başvurulabilmelidir.

Bölge Adliye Mahkemesinin ilk derece mahkemesi kararını usul ve esas yönünden hukuka uygun bulunduğu durumlarda yani istinaf başvurusunun esastan reddine şeklinde hüküm kurduğu hallerde kanaatimizce, hükmün tamamlanması yoluna başvurulamayacaktır. Çünkü istinaf mahkemesinin ilk derece mahkemesi kararında usul ve esas yönünden herhangi bir aykırılık bulunmadığı kanaatinde bulunduğu durumlarda, davanın esasına dair yeni bir hüküm kurulmayıp, ilk derece mahkemesi kararı olduğu gibi "kabul edilmektedir." Davanın esasına dair yeni bir karar verilmediği durumlarda, ilk derece mahkemesinin kararı değişmez ve yeni bir karardan bahsedilemez. Bu noktada taraflar kurulan hükümde bir hukuka aykırılık veya eksiklik olduğunu düşündükleri durumlarda, aranan diğer şartların da bulunması halinde Yargıtay yoluna başvurabileceklerdir.

Bölge Adliye Mahkemesinin yerel mahkeme kararını usule ilişkin sebeplerle reddettiği durumlarda da kanaatimizce hükmün tamamlanması yoluna

¹⁵⁵ Uyanık (2016), s. 32.

başvurulmayacaktır. Şu yüzden ki, HMK m. 305/A; taraflar bakımından hükmün tamamlanması yoluna başvurulabilmesi için nihai bir kararın olması şartını aramaktadır. Buna karşın HMK m. 294; nihai kararları, usul ve esasa ilişkin nihai kararlar olmak üzere ayırma tabi tutmuştur. Bu anlamda usule ilişkin nihai kararlarda örneğin, mahkeme tarafından verilen görevsizlik veya yetkisizlik kararlarında hâkim her ne kadar davadan elini çekse de bu kararlar taraflar arasındaki uyuşmazlık esasen çözümlenemediğinden, taraflar arasındaki uyuşmazlığı sonlandıran kararlar niteliğinde sayılmamaktadırlar. Burada hâkim yalnızca usule ilişkin incelemesini yaparak davayı reddetmektedir. Dolayısıyla, istinaf mahkemesinin usule ilişkin vermiş olduğu kararlar, nihai karar niteliğinde olmayacağından, HMK m. 305/A uyarınca hükmün tamamlanmasına konu edilemeyecektir.

İstinaf Mahkemesinin yerel mahkeme kararı ile ilgili istinaf başvurusunun kabulüne ve dosyanın ilk derece mahkemesine gönderilmesine şeklinde karar vererek esas hakkında herhangi bir karar vermediği durumlarda; dosyayı kararı veren ilk derece mahkemesine yeniden göndermektedir. Bu durumda İlk derece mahkemesi bölge adliye mahkemesince verilen karar doğrultusunda taraflara karar ilamını ve tensip zaptını tebliğ eder. Akabinde ilk derece mahkemesi bölge adliye mahkemesinin tespit etmiş olduğu eksiklikleri ve aykırılıkları gidererek yeniden bir karar verir. Bu noktada yeni bir karar söz konusu olduğundan, kanaatimizce bu karara karşı hükmün tamamlanması yoluna başvurulabilecektir.

3.3.3. Yargıtay Kararları

Temyiz, istinaf mahkemelerinde verilen kararların hukuka uygunluk denetimini sağlayan kanun yoludur. Temyiz mahkemesini, istinaf mahkemesinden ayıran en önemli özellik; istinaf mahkemesi hem ilk derece mahkemesi kararını kanun yolu olarak denetleyip, hem de belirli şartlar altında yargılamayı yeniden yaparak yeni karar verirken; temyiz mahkemesi, alt derece mahkemesinin uyuşmazlık hakkında verdiği kararın sadece

hukuka ve kanuna uygunluk denetimi yapar ve yeniden bir inceleme yaparak karar veremez.¹⁵⁶

Yargıtay, temyiz talebini haklı görürse dosya temyiz mahkemesi tarafından bozularak ilk derece mahkemesine veya istinaf mahkemesine gönderilir. Yeniden yargılamaya ihtiyaç duyulmadığı hallerde Yargıtay, kararı bozmadan düzeltip, onama kararı verir. Tarafların temyiz sebeplerinin haklı bulunması halinde ise başvurunun reddine karar verilerek ilk derece mahkemesi kararı hakkında onama kararı verilir.

Temyiz incelemesinin sonunda verilen kararların en temel özelliği, belli başlı istisnalar dışında doğrudan davanın esasını çözmeye yönelik kararlar içermemesidir. Belirtmek gerekir ki, Yargıtay kararlarının tanzih ile ilgili 1944 tarihli bir İçtihadı Birleştirme Kararı¹⁵⁷ olmasına karşın, temyiz mahkemelerinin kararına karşı hükmün tamamlanması yoluna başvurulmasıyla ilgili böyle bir kararın bulunmadığı gibi, buna ilişkin bir düzenleme de yoktur. Söz konusu karar ile farklı görüşler savunulmuştur. Ancak netice itibarıyla temyiz mahkemelerinin vermiş olduğu onama, bozma ve düzelterek onama kararlarına karşı tanzih yoluna başvurulabileceği kabul edilmiştir.

Hükmün tamamlanması yolu bakımından kanaatimizce, temyiz mahkemeleri alt derece mahkemelerinin vermiş oldukları karara karşı esasa ilişkin inceleme yapmadıklarından ve inceleme sonucu vermiş oldukları kararlar nihai karar hükmünde olmadığından, hükmün tamamlanması yoluna başvurmak mümkün değildir. Ancak harç ve yargılama giderlerine ilişkin durumlarda istisnai olarak Yargıtay kararlarına karşı da hükmün tamamlanması yoluna gidilmesi gerekir. Zira, harç ve yargılama giderleri taraflar talep etmese dahi mahkemece re'sen karar verilmesi gereken hususlardandır.

¹⁵⁶ Pekcanitez/Atalay/Özekes (2020), s. 492.

¹⁵⁷ Uyanık (2016), s. 34. Yargıtay İçtihatları Birleştirme HGK, 07.06.1944 T., 1942/40 E., 1944/22 K.; <https://www.lexpera.com.tr> (e.t.: 30.11.2022)

3.4. Diğer Kararlar ve Özel Durumlar

3.4.1. Çekişmesiz Yargı Kararları

Medeni usul hukukunda yargı faaliyeti, çekişmeli yargı ve çekişmesiz yargı olarak ikiye ayrılır. Dar anlamda çekişmesiz yargı, çekişmeli yargı işleri dışında kalan ve şeklen mahkemelerce görülen, genelde karara bağlanması istenen bir talep yahut bir olgu veya durumun tespiti ya da bildirilmesi biçiminde somutlaşan işler olarak kabul edilmektedir. Geniş anlamda çekişmesiz yargı, özel hukuka ilişkin işlemleri bizzat düzenlemek veya onaylamak suretiyle onlara resmiyet kazandıran işler, terekeye ilişkin işler, nüfus sicili, tapu sicili gibi resmi sicillerin tutulması ve tescil edilmesi gibi işler olarak kabul görmüştür.¹⁵⁸

Belirtmek gerekir ki, her iki anlamda da çekişmeli yargı ile çekişmesiz yargı arasında önemli farklılıklar bulunmaktadır. Bu farklılıklardan biri, çekişmeli yargıda bir uyuşmazlık çözümlenip karara bağlanırken, çekişmesiz yargıda bir iş mahkemeler tarafından görülüp karara bağlanmaktadır. Bununla birlikte, çekişmeli yargının faaliyet alanı davalar iken, çekişmesiz yargıdaki faaliyet “çekişmesiz yargı işi”¹⁵⁹ olarak nitelendirilir. Ayrıca çekişmesiz yargıda davalı veya davacı kavramı olmadığından, çekişmesiz yargıdaki taraflar “ilgili” olarak vasıflandırılır.¹⁶⁰

Çekişmesiz yargı kararları, Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 382 ile 388 inci maddeleri arasında düzenlenmiştir. Buna göre HMK’nın 382 inci maddesinin birinci fıkrasında sayılan üç ölçütten birine veya birkaçına giren işler çekişmesiz yargı olarak

¹⁵⁸ **Tanriver** Cilt I (2022), s. 115

¹⁵⁹ Karşılaştırmalı hukukta çekişmesiz yargıyı ifade etmek üzere farklı terimler kullanılmaktadır. Çekişmesiz yargının kökeni olarak kabul edilen Roma hukukundaki “iurisdictio voluntaria” tabirinin cümlesi olarak, Alman ve İsviçre hukukunda çekişmesiz yargıyı ifade etmek üzere “freiwillige Gerichtsbarkeit” yani ihtiyari veya isteğe bağlı yargı ifadesi kullanılmaktadır. İsviçre hukukunda bazı kaynaklarda, “nichtstreitige Verfahren” veya “nichtstreitige Gerichtsbarkeit” ifadelerine de rastlanmaktadır.

¹⁶⁰ **Atalı/Ermenek/Erdoğan** (2020), s. 595 – 596. **Pekcanitez/Atalay/Özekes** (2020), s. 32 – 33. **Tanriver** Cilt I (2022), s. 115

kabul edilir. Bu ölçütler taraflar arasında bir uyuşmazlığın bulunmaması, sübjektif hak yokluğu ve hâkimin re'sen harekete geçtiği işler olarak kabul edilmiştir.¹⁶¹

Çekişmesiz yargıda kural olarak bir uyuşmazlık olmadığından, karşı taraf da bulunmamaktadır. Bu nedenle HMK m. 382/1-a maddesinde yer alan “*ilgililer arasında uyuşmazlık olmayan haller*” ile “*hasım yokluğu ölçütü*” aynı anlama gelir.¹⁶² Buna göre, başvuruda bulunan ilgili tarafın, bir başkasına husumet yöneltmeyip, yalnızca mahkemeden gereğinin yerine getirilmesini talep etmesi halinde, çekişmesiz yargıdan söz edilir. Bir kimsenin gaipliğine karar verilmesi, mirasçılık belgesinin verilmesi, ticari defterlerin ziyai halinde belge verilmesi gibi örneklerde, ilgililer arasında bir uyuşmazlık bulunmayıp yalnızca bir talebin yerine getirilmesi durumu söz konusu olduğundan, çekişmesiz yargıdan bahsedilir.

Mahkemeye başvuruda bulunan kişinin, mahkeme önünde ileri sürdüğü vakıalar ilgilinin sübjektif hakkını tehlikeye düşürmeden, hukuka uygun olarak talep edilmişse, çekişmesiz yargıdan bahsedilir.¹⁶³ Velayetin kaldırılması (TMK m. 348) ve vasinin görevden alınması (TMK m. 483) bu ölçüte örnek olarak verilebilir. Buna göre HMK m. 382/1-b maddesinde yer alan “*ilgililerin, ileri sürebileceği herhangi bir hakkının bulunmadığı haller*” yani “*sübjektif hakkının yokluğu ölçütü*” çekişmesiz yargıya örnek olarak sayılan ikinci haldir.

“*Hâkimin re'sen harekete geçtiği haller*” HMK'nın 382/1-c maddesinde düzenlenmiş olan üçüncü ve son ölçüttür. Buna göre, çekişmesiz yargı işlerinin bazılarında hâkim re'sen harekete geçebilir. Boşanmadan sonra meydana gelen yeni bir durum nedeniyle çocuklar hakkında durumun gerektirdiği yeni tedbirler alınması (TMK m. 183), çocuklar hakkında koruma tedbirleri alınması (TMK m. 346) gibi durumlar örnek olarak gösterilebilir.¹⁶⁴

¹⁶¹ Karşlı (2020), s. 42 – 46. Arslan/ Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası (2020), s. 750 – 751. Pekcanitez/Atalay/Özekes (2020), s. 32 – 33. Kuru Baki, Nizasız Kaza, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara 1961, s. 231-234.

¹⁶² Aras Aslı, Çekişmesiz Yargıda Yargılama Usulü, Yayın No: 389079, Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, 2014, s. 11
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=CtF0BN57bWeGR185xI0wOw&no=Fm57wTVcVSESPUNkDoOWjA> (e.t.: 11.12.2022)

¹⁶³ Atalı/Ermenek/Erdoğan (2020), s. 596.

¹⁶⁴ Aras (2014), s. 13

HMK'nın 382 inci maddesinin ikinci fıkrası ise örnek kabilinden çekişmesiz yargı işlerini saymaktadır. Ancak belirtmek gerekir ki, çekişmesiz yargı işleri HMK'nın 382 inci maddesinin ikinci fıkrasında belirtilen hallerden ibaret değildir. Kanun'un ilgili maddesinde belirtilen kriterler bulunmasa dahi Kanun, 382 inci maddesinin birinci fıkrası dışında, kişiler hukuku, aile hukuku, miras hukuku, eşya hukuku, borçlar hukuku, ticaret hukuku, icra iflas hukuku ve çeşitli kanunlar çerçevesinde çekişmesiz yargıya konu teşkil edebilecek işleri kabul etmiştir. Ergin kılınma (TMK m. 12), konkordato mühleti verilmesi ve komiser atanması (İİK m.287), kıymetli evrakın iptali (TTK m. 739-741)¹⁶⁵, yetkisi sona eren temsilcinin temsil belgesini mahkemeye teslimi (TBK m. 44) bu işlere örnek olarak verilebilir.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 388 inci maddesinde açıkça vurgulandığı üzere, kanunda açıkça öngörülen haller dışında çekişmesiz yargıda verilen kararlar maddi anlamda kesin hüküm teşkil etmeyip, inşai tesir etkisi¹⁶⁶ gösterir ve ilgilileri bağlar.¹⁶⁷ Bu sebeple, kararın hukuka aykırı veya eksik bulunması halinde kararı veren mahkeme, verilen kararı her zaman değiştirebilir. Burada çekişmeli yargıdan farklı olarak hâkim, çekişmesiz yargıda hükmü vermesiyle birlikte davadan elini çekmez. Davadan elini çekmediğinden, kararı sonradan haksız görmesi veya kararın verilmesinden sonra meydana gelen değişiklikler nedeniyle her zaman değiştirebilir, gerekçe göstermek suretiyle iptal edebilir ve geri alabilir.¹⁶⁸ Ayrıca kararın verilmesinden sonra ortaya çıkan yeni vakıalara göre ilgililer yeniden talepte bulunabilir ve karar mahkeme tarafından değiştirilebilir.¹⁶⁹

¹⁶⁵ **Çavuş** Burcu, Medeni Usul Hukukunda Hükümün Tamamlanması, İstanbul, Eylül 2022, s.155 “*İstanbul Anadolu 4. Asliye Ticaret Mahkemesi de 29.04.2021 tarihli kararında; Mahkememizde görülmekte olan Kıymetli Evrak İptali (Hisse Senedi İptali) davasının yapılan açık yargılaması sonunda ... Somut olayda da mahkememizce dava dilekçesinin sunumu sonrası tahkikat icra edilen ... muvakkat hisse senedi hakkında sehven hüküm kurulmadığı gerekçeli kararın yazımı aşamasında anlaşularak hüküm fıkrasındaki mevcut eksikliğin HMK 30/5/a gereğince tamamlanmasına karar verilerek hüküm tesis edilmiştir.*”

¹⁶⁶ **Büyük**, Elif Irmak, “... inşai tesir çekişmesiz yargıda olduğu gibi çekişmeli yargıda da doğabileceği gibi, çekişmesiz yargıda mevcut hakların tespiti ya da yerine getirilmesi için verilen kararlar da bulunmaktadır. Örn: mirasçılık belgesinin verilmesi..” Medeni Usul Hukukunda İnşai Hüküm, Marmara Üniversitesi, 2020, s. 117, <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=yyu469CEQKZtJd9AEFMy7g&no=quega2ddRQhEN-thXXOdUQ>

¹⁶⁷ **Atalı/Ermenek/Erdoğan** (2020), s. 598

¹⁶⁸ **Atalı/Ermenek/Erdoğan** (2020), s. 598 – 599. **Kuru, Aydın** (2021), s. 692. **Karlı** (2020), s. 49 - 50.

¹⁶⁹ **Pekcanitez/Atalay/Özekes** (2020), s. 36.

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 387'nci maddesi, çekişmesiz yargıda verilen kararlara karşı kanun yollarına başvurulup başvurulamayacağı hususunu düzenlemektedir. Buna göre, çekişmesiz yargıda verilen kararlara karşı hukuki yararı bulunan ilgililer, özel kanuni düzenlemeler saklı kalmak kaydıyla, kararın öğrenilmesinden itibaren iki hafta içinde, istinaf yoluna başvurabilirler.¹⁷⁰ Ancak istinaf mahkemesi tarafından verilen kararlar kesin olduğundan, HMK m. 362/1-ç gereği bu kararlara karşı temyiz yolu kapalıdır. Belirtmek gerekir ki, çekişmesiz yargı kararlarına karşı başvurulabilecek tek kanun yolu istinaf kanun yolu değildir. Bazı özel kanun hükümleri, çekişmesiz yargı işleri bakımından kararı veren mahkemede veya Asliye Hukuk Mahkemesinde taraflara itiraz etme imkanını tanımıştır.

Çekişmesiz yargı kararları bakımından hükmün tamamlanması yoluna başvurmanın mümkün olup olmadığına ilişkin kanuni düzenleme bulunmamaktadır. Ancak kanaatimizce, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 305/A maddesinde ifade edilen nitelikte bir eksikliğin bulunması ve tamamlama yoluna başvuru şartlarının var olması bu kararlar bakımından hükmün tamamlanması yoluna başvuru için yeterli olacaktır.

3.4.2. Yok ve Etkisiz Hükümler

Yargılama hukuku anlamında bir hükmün varlığından söz edebilmek için hukuki bir uyumsuzluk hakkında, kanuna ve hukuka uygun bir şekilde kurulmuş, mahkemeler tarafından verilmiş ve kanunda belirtilen esaslar dahilinde alenileşmiş bir kararın olması gerekir.¹⁷¹ Bu niteliklere haiz olmayan bir hüküm irade açıklaması ya da iradi bir işlem olarak kabul edilse de, yargılama hukuku bakımından hüküm olarak kabul edilemez.¹⁷²

¹⁷⁰ Kuru (1961), s. 211-212.

¹⁷¹ Özkes Muhammet, Medeni Usul Hukukunda Yok Hüküm ve Etkisiz Hüküm, Yargıtay Dergisi, Cilt 26, Sayı 3 – 4, 2000, s. 661 – 699. <http://ozekesseven.com/wp-content/uploads/2020/01/1-Medeni-Usul-Hukukunda-Yok-H%C3%BCK%C3%BCm-ve-Etkisiz-H%C3%BCK%C3%BCm.pdf> (e.t: 18.12.2022), Pekcanitez/Atalay/Özkes (2020), s. 445-446.

¹⁷² Özkes, (2000), s. 670

Buna göre, hükmün şekli anlamda mevcut olması yalnızca görünüşte anlam ifade edecektir. Zira hüküm, dış dünyada mevcut sayılabilmesi için gereken kurucu unsurları taşımamaktadır.¹⁷³ Bu sebeple şeklen mevcut olan ancak gerçekte hüküm niteliğini taşımayan bu hükümlere yok hüküm veya yok kararlar denildiği gibi, görünüşte kararlar da denilmektedir.¹⁷⁴

Yok hükmün söz konusu olduğu hallerde, görünüşte her ne kadar bir karar bulunsa da bu karar hukuki varlık kazanamadığından, tarafları ve mahkemeyi bağlamamaktadır. Bu sebeple, taraflar yok hükme dayanarak ne usuli ne de maddi anlamda talepte bulunamazlar.¹⁷⁵

Yok hükümler, hukuki varlık kazanmadıkları için taraflar açısından usuli mütesep hak doğurmayacakları gibi, şekli ve maddi anlamda kesin hüküm niteliğine haiz olmazlar. Yok hüküm ile dava konusu uyuşmazlık sona ermiş olmayacağından, aynı uyuşmazlık için yeniden dava açılabilecektir.¹⁷⁶

Yok hükme karşı hükmün tamamlanması yoluna başvuru konusuyla ilgili kanunda düzenlemeler bulunmadığından, kanaatimizce, mevcut olmayan bir hükmün tamamlanması mümkün olmayacaktır. Bu nedenle öğretilerde her ne kadar yok hükme karşı tereddütleri ortadan kaldırmak için kanun yoluna başvurulmasında engel bulunmadığı savunulsa da kanaatimizce “yok hükmün” ne bu kararı veren mahkeme tarafından ne de bir üst mahkeme tarafından düzeltilmesi, eksik olan kısımların giderilmesi ve tamamlanması mümkün değildir.

Etkisiz hüküm, yok hükmünden farklı olarak kısmen bir karar niteliğine haizdir. Yok hükümde, bir kararın kurucu unsurlarının bulunmaması nedeniyle hüküm hukuki varlık kazanamazken, etkisiz hükümde, hüküm hukuken mevcut ve geçerli sayılır. Buradaki etkisiz hüküm yalnızca amaçlanan etkiyi ve icra edilebilirliği sağlamaktan uzaktır.¹⁷⁷ Yani kısaca etkisiz hüküm, farklı nedenlerden ötürü bir kararın tamamen veya

¹⁷³ Özkes, (2000), s. 670,

¹⁷⁴ Pekantez/Atalay/Özkes (2020), s. 446.

¹⁷⁵ Pekantez/Atalay/Özkes (2020), s. 446.

¹⁷⁶ Özkes, (2000), s. 681, Pekantez/Atalay/Özkes (2020), s. 446.

¹⁷⁷ Pekantez/Atalay/Özkes (2020), s. 446 – 447. Özkes, (2000), s. 687

kısmen taşınması gereken etkiyi göstermez. Bu etki ne bir başka dava bakımından ne de icra prosedürü bakımından istenen etkiyi doğurmaz.¹⁷⁸

Etkisiz hüküm halleri sınırlı olmamakla birlikte belli başlı haller örnek olarak gösterilebilir:¹⁷⁹

- Türk yargısı bakımından muafiyet statüsü bulunan bir kişi hakkında verilen hükümler,
- Mevcut olmayan bir taraf hakkında kurulan hükümler,
- Belirsiz ve infazı mümkün olmayan haller,
- Mevcut olmayan veya bitmiş bir hukuki ilişki hakkında verilen hükümler,
- Taraf beyanıyla sonlanmasına karşın uyumsuzluk varmış gibi verilen hükümler,
- Yürürlükte bulunan hukuka aykırı hüküm verilmiş olması,
- Hükümün imkânsız bir edim hakkında verilmiş olması gibi haller.

Etkisiz hükümler hem yargılama hem de icra hukuku bakımından bir hükümden beklenen sonucu yaratmazlar.¹⁸⁰ Ancak etkisiz hükmün varlığı, tarafların kanun yollarına başvurmalarına engel teşkil etmez.¹⁸¹ Zira, etkisiz hüküm halinde yargılama tamamlanmış olup, mahkeme verdiği kararla bağlıdır. Bu gibi hükümlerin şekli anlamda kesinleşmeleri mümkün olsa da amaçlanan etkiyi göstermemeleri nedeniyle maddi anlamda kesin hüküm teşkil etmezler.¹⁸²

Sınırlı etkili hükümlerin sınırlı etkisi sebebiyle bazen maddi kesinliğin olmasına rağmen icra edilebilirliğinde, bazen de icra edilebilir olmasına rağmen maddi kesinliğinde eksiklik meydana gelecektir. Özellikle, hüküm farklı fıkralardan oluşuyor ve bu fıkralar farklı edimler içeriyorsa, bunlardan bir kısmı geçerli olarak kalıp, diğerlerinin etkisiz hüküm kapsamında değerlendirilmesi mümkündür.

¹⁷⁸ Pekcanitez/Atalay/Özekes (2020), s. 446 – 447.

¹⁷⁹ Pekcanitez/Atalay/Özekes (2020), s. 447. Özekes, (2000), s. 688 – 691.

¹⁸⁰ Özekes, (2000), s. 692. Pekcanitez/Atalay/Özekes (2020), s. 447.

¹⁸¹ Pekcanitez/Atalay/Özekes (2020), s. 448.

¹⁸² Pekcanitez/Atalay/Özekes (2020), s. 448. Özekes, (2000), s. 688 – 693.

Etkisiz hükümlerin, her ne kadar cebri icra anlamında icrası istenemese de hukuki anlamda varlık kazanmış hükümler olduğundan, kanaatimizce hükmün tamamlanmasının uygulama alanında girmektedirler. Zira etkisiz hükümlerde yargılama tamamlanmış olur ve mahkeme vermiş olduğu kararla bağlıdır. Mahkemenin burada vermiş olduğu karar yanlış ve/veya eksik olabileceğinden, kanun yollarına başvurunun açık olduğunu ve HMK m. 305/A gereği hükmün tamamlanması yoluna başvurunun da mümkün olduğunu söylemek mümkündür.

3.4.3. Geçici Hukuki Koruma Kararları

Geçici hukuki korumalar, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 389 – 406. maddeleri arasında “Geçici Hukuki Korumalar” başlığı altında ihtiyati tedbir, delil tespiti ve diğer geçici hukuki korumalar olarak düzenlenmiştir.

Doktrinde geçici hukuki korumalar çeşitli şekilde tanımlanırken *Arslan* geçici hukuki korumaları; “*HMK ile yapılan düzenlemelere göre, geçici hukuki koruma, karşı tarafın kötü niyetli davranışlarını önlemek, dava sonucunu güvence altına almak ve hak arama özgürlüğünün kullanılabilmesi (hayata geçirilmesi) için başvurulmuş hukuki ve zorunlu bir care; dava sonunda gerçekleşecek olan asıl (kesin) hukuki korumanın güvencesi*”¹⁸³ olarak nitelendirmiş olup, *Yılmaz*, “*Kesin hukuki koruma (dava) sonucunun ortaya çıkmasına kadar yargılama öncesinde veya sonrasında doğabilecek risklerden (tehlikelerden, sakıncalardan) davacı ve/veya davalıyı korumak için yargı organlarınınca verilen geniş ya da dar kapsamlı hukuki korumadır.*”¹⁸⁴ şeklinde tanımlanmıştır.

Bu bağlamda taraflara kesin hukuki himaye sağlanana kadar, yargılama öncesinde veya sonrasında ortaya çıkabilecek risklerden, telafisi güç veya imkânsız zararlardan tarafları korumak için yargı organlarınınca verilen geniş veya dar kapsamlı hukuki

¹⁸³ *Arslan* Ramazan, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun Geçici Hukuki Korumalar Konusunda Getirdiği Yenilikler, Bankacılar Dergisi, Y. 24, s. Özel sayı, 2013, s.7 https://www.tbb.org.tr/Content/Upload/dergiler/dosya/57/ozel_sayi.pdf (e.t.: 08.01.2022)

¹⁸⁴ *Yılmaz* Ejder, Geçici Hukuki Himaye Tedbirleri, Cilt I, Ankara, 2001, s. 32

himayeyi sağlayacak olan araçlar, bir üst kavram olan geçici hukuki himaye tedbirleri altında değerlendirilmektedir.¹⁸⁵

Geçici hukuki koruma kararlarının tamamlanmasının mümkün olup olmadığını değerlendirebilmek açısından bu kararların niteliğine değinmek gerekmektedir. Bu kararların niteliği bakımından, doktrinde farklı görüşler bulunmaktadır.

Buna göre *Karafakih*,¹⁸⁶ geçici hukuki korumaları geçici karar – esas karar olarak ikiye ayırıp, esas kararları da kendi içinde ara karar ve nihai karar olarak ikiye ayırmaktadır. Bu görüşe göre; ihtiyati tedbir, ihtiyati haciz ve delil tespiti ile adli yardım kararları bir hakkın teminine yönelik olarak geçici bir zaman için verilen kararlar olduğundan, geçici karar niteliğindedirler. Geçici kararlar, davadan önce verilebileceği gibi davadan sonra da verilebilir. Bu kararlara karşı taraflar, temyiz kanun yoluna başvuramayıp kararı veren ilgili mahkemeye itiraz edebilmektedirler.¹⁸⁷

*Özekes*¹⁸⁸ geçici hukuki korumaları geçici nihai karar olarak kabul etmektedir. Zira hem geçici hem de gerçek nihai kararlarda mahkemenin, talep hakkında kararını verdikten sonra dosyadan elini çekerek aynı konuda yeniden inceleme yapması mümkün değildir.¹⁸⁹ Bu kararların niteliği gereği, değiştirilmesi ve kaldırılması ancak kanunda belirtilen koşullarla mümkün olur.

*Tanrıver*¹⁹⁰ geçici hukuki koruma kararlarından olan delil tespiti kararlarının itiraz edilebilir olması (HMK m. 402/3) ve bu itirazların kararı veren mahkeme tarafından talep edilebilir olması nedeniyle, ara karar niteliğinde olduğunu savunmaktadır. Çünkü, nihai kararlara karşı itiraza başvurulması ve mahkemenin itiraz sonucunda kararından dönmesi mümkün değildir. Delil tespiti kararlarının aksine, ihtiyati tedbir kararlarında durum ve şartların değişmesi halinde, hâkim, kararı değiştirir veya ortadan kaldırır. Bu durum bu kararların geçici bir niteliğe sahip olduklarını gösterir. Oysaki nihai kararlar, hâkimin

¹⁸⁵ **Yılmaz** Ejder, *Geçici Hukuki Himaye Tedbirleri*, Cilt I, Ankara, 2001, s. 32

¹⁸⁶ **Karafakih** İsmail Hakkı, *Hukuk Muhakemeleri Usulü Esasları*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları Ankara 1952, s. 89 – 90.

¹⁸⁷ **Uyanık** (2016), s. 39

¹⁸⁸ **Özekes** (2000), s. 665

¹⁸⁹ **Uyanık** (2016), s. 39

¹⁹⁰ **Tanrıver** Süha, *İlamlı İcra Takibinin Dayanakları ve İcranın İadesi*, Ankara 1996, s. 45 – 49.

davadan tamamen el çekmesi sonucunu doğurduklarından, hâkimin, hükme bağladığı bir davayı daha sonra durum ve şartların değişmesi halinde tekrar gözden geçirip, kararını değiştirmesini mümkün kılmamaktadır. İhtiyati tedbir kararlarına karşı itiraz HMK m. 394 gereği mümkündür. Bununla birlikte ihtiyati tedbir kararlarına karşı esas hükümlerle birlikte temyize başvurulabilir ve bu kararlar kesin hüküm niteliğine haiz olmaz. İhtiyati haciz kararlarına karşı bazı şartların varlığı halinde itiraz imkânı bulunmaktadır. Bu itirazın kararı veren mahkeme tarafından incelenip karara bağlanması, verilen bu kararların ara karar niteliğinde olduğunu doğrular niteliktedir.

Buna göre, geçici hukuki korumalara karşı tek başına kanun yoluna gidilememesi sebebiyle, ara karar olduklarını savunan bazı görüşlerin aksine, ihtiyati haciz ve ihtiyati tedbir gibi davanın ilerlemesini sağlayan geçici hukuki korumaların, çözülmesi gereken birer ara sorun mahiyetinde olmayıp, bu kararlar olmadan da asıl uyuşmazlık hakkında karar verebileceğinden, bu kararların tam anlamıyla birer ara karar olmadığını savunan görüşlerin olduğunu söylemek mümkün.¹⁹¹ Ayrıca, geçici hukuki koruma tedbirlerinin mahkemece değiştirilip veya kaldırılması mümkün olduğundan bu kararların, nihai karar olarak nitelendirilemeyeceği de düşünülmektedir.

Biz de yukarıdaki görüşlere katılarak, delil tespiti kararları dışındaki geçici hukuki koruma kararlarının geçici nihai karar olarak nitelendirilmesi gerektiğini düşünmekteyiz. Bu bağlamda, hukukumuzda, Avusturya Medeni Usul Kanunu § 430'da yer alan düzenlemenin aksine, geçici hukuki koruma kararlarının tamamlanmasına ilişkin herhangi bir düzenleme bulunmadığından, uyuşmazlığı kesin olarak sona erdirmeyen ara karar niteliğindeki delil tespit kararlarının tamamlanmasının mümkün olmadığı kanaatindeyiz.

¹⁹¹ Çavuş (2022), s. 148 – 149.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Hükmün Tamamlanmasının Sebepleri ile Hükmün Tamamlanması Usulü

1. Hükmün Tamamlanmasının Sebepleri

Hükmün tamamlanmasının sebepleri kanunda açıkça düzenlenmemiştir. Ancak kanun lafzına bakıldığında mahkemenin hata, dikkatsizlik veya ihmalkarlık sebebiyle karar altına almadığı talepler bakımından hükmün tamamlanmasına başvurulabileceği anlaşılmaktadır.

Mahkeme tarafından eksik verilmiş bir nihai kararın bulunması, yargılamada ileri sürülmesine rağmen hakkında tamamen veya kısmen karar verilmeyen hususların bulunması, kendiliğinden hükme geçirilmesi gerekli olmasına rağmen hakkında karar verilmeyen hususların bulunması hükmün tamamlanmasının başlıca sebeplerindedir. Bu nedenle her biri ayrı başlıklar altında incelenecektir.

1.1. Mahkeme Tarafından Verilmiş Bir Nihai Kararın Bulunması

Hükmün tamamlanması, hükmün tavzihi ile hükmün tashihinden farklı olarak tarafların talepleri hakkında mahkeme tarafından hata, dikkatsizlik veya ihmalkarlık yapılması nedeniyle karar altına alınmayan hususların tamamlanması anlamına gelmektedir.¹⁹²

HMK m. 305/A uyarınca: *“Taraflardan her biri, nihai kararın tebliğinden itibaren bir ay içinde, yargılamada ileri sürülmesine veya kendiliğinden hükme geçirilmesi gerekli olmasına rağmen hakkında tamamen veya kısmen karar verilmeyen*

¹⁹² Bkz 2.1.- 2.2.

hususlarda, ek karar verilmesini isteyebilir. Bu karara karşı kanun yoluna başvurulabilir.” Buna göre, bir hükmün tamamlanmasının taraflarca talep edilebilmesi için, mahkeme tarafından verilmiş bir nihai kararın mevcut olması, taraflardan birinin ileri sürdüğü talepler hakkında veya kendiliğinden hükme geçirilmesi gerekli hususlarda mahkemece karar verilmemiş olması ve ilgili tarafın süresi içerisinde hükmün tamamlanması talebinde bulunmuş olması şarttır.¹⁹³

Önemle belirtmek isteriz ki, hükmün tamamlanmasının konusunu nihai kararlar oluşturur.¹⁹⁴ Nihai kararlar, hâkimin, karar verildikten sonra yargılamaya devam etmemesini ve o uyuşmazlıktan elini çekmesini gerektiren kararlardır. Bundan ötürü, yargılamaya son veren esasa ve usule ilişkin tüm kararlar anlamına gelir.¹⁹⁵ Hâkimin uyuşmazlıktan elini çekmesi demek, nihai kararı veren hâkimin, davada ileri sürülen taleple ilgili son bir karar verip, söz konusu uyuşmazlığı usul ya da esas bakımından sonuçlandırarak, talebin kabulü, reddi veya kısmen kabulü yahut kısmen reddi şeklinde iradesini açıklaması demektir.¹⁹⁶ Bu bağlamda, mahkemenin davadan el çekmesini gerektiren ve yargılamaya son veren esasa ve usule ilişkin tüm kararlar (gerek ilk derece mahkemesi kararları gerekse istinaf ve temyiz mahkeme kararları) nihai karar niteliğinde olup hükmün tamamlanmasına konu edilebilecektir.¹⁹⁷

Bir nihai karar, davada ileri sürülen asıl ve yan talepler de dahil olmak üzere tüm talepleri ve yargılama harç ve giderlerini içermek zorundadır. Aksi halde bir nihai kararın varlığından söz edilebilmesi mümkün değildir.¹⁹⁸ Tarafların yargılamada ileri sürmüş oldukları talepler, yargılama hukukunda dava, karşı dava veya ara tespit davası yoluyla karara bağlanan hukuki sonuçlar olarak kabul edildiğinden¹⁹⁹ hükmün tamamlanması

¹⁹³ **Akkaya** (2021), s. 34. **MüKoZPO/Musielak**, 6. Aufl. 2020, ZPO § 321 Rn. 4.

¹⁹⁴ Bkz 2.1.- 2.2.

¹⁹⁵ **Karaaslan Erol, Karaaslan Varol**, Hükümün Tamamlanması, İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 8 (2), Güz 2021, Araştırma Makalesi, s. 561. **Belgin Güneş** (2021), s. 317.

¹⁹⁶ **Pekcantez/Atalay/Özekes** (2020), s. 428.

¹⁹⁷ **Belgin Güneş** (2021), s. 318.

¹⁹⁸ **Arslandoğan** (2021), s. 122.

¹⁹⁹ **Özkaya Ferendeci** Hamide Özden, Alman Medeni Usul Hukukunda Ara Tespit Davası ve Buna İlişkin Düşünceler, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt: 13, Sayı: 1, İstanbul, 2007, s. 193 – 209.

yoluna ancak kararda taleplere ilişkin bir eksiklik olması halinde başvurulabilmek mümkün olacaktır.²⁰⁰

1.2. Yargılamada İleri Sürülmesine Rağmen Hakkında Tamamen veya Kısmen Karar Verilmeyen Hususların Bulunması

HMK m. 305/A'ya göre mahkemenin, yargılamada ileri sürülmesine rağmen hakkında kısmen veya tamamen karar verilmeyen asıl veya fer'i talepler²⁰¹ bakımından sehven veya bilinçsiz bir şekilde hüküm kurmamış olması halinde hükmün tamamlanması mümkün olabilecektir.²⁰²

Kanun, yargılamada ileri sürülmesine veya kendiliğinden hükme geçirilmesi gerekli olmasına rağmen hakkında tamamen veya kısmen karar verilmeyen hususları belirtmiş olsa da bu hususlarda karar verilmemesinin sebebine dair herhangi bir açıklamaya yer vermemiştir. Bu bağlamda, taleplerin hükümde yer almaması veya re'sen karar verilmesi gereken bir hususta karar verilmemiş olmasının sebebi olarak, esasında mahkemelerin iş yoğunluğunun fazla olması, görülmekte olan davaların kapsamlı olmaları, dikkatsizlik gibi ihmali nedenlerle unutulması doktrinde esas sebepler olarak gösterilmiştir.²⁰³

Öte yandan Alman hukukunda mahkeme kararındaki bu eksiklik, hâkimin ihmalkarlığı ile hatasından kaynaklı olması gerektiği savunulmuştur.²⁰⁴ Başka bir deyişle,

²⁰⁰ Arslandoğan (2021), s. 122

²⁰¹ Örneğin; faiz, vekalet ücreti, maddi ve manevi tazminat talepleri vb. talepler veyahut mahkeme tarafından asıl alacak hakkında verilmiş olan bir karar olmasına rağmen, faiz, cezai şart veya icra yargılamaları bakımından inkar veya kötü niyet tazminatı hakkında karar vermemiş olması.

²⁰² Belgin Güneş (2021), s. 318; “Alman ve Avusturya hukukundaki kanuni düzenlemeler gereği de hükmün tamamlanması yoluna başvuru için, taraflardan birinin ileri sürdüğü taleplere ilişkin karar verilmemiş olması gerekir.”

²⁰³ Çavuş (2022), s. 165. Akkaya (2021), s. 39. Tutumlu (2020) s. 404. Belgin Güneş (2021), s. 318. Arslandoğan (2021), s. 123.

²⁰⁴ Musielak/Voit/Musielak, 20. Aufl. 2023, ZPO § 321 Rn. 4.

mahkeme bir talep hakkında bilerek ve isteyerek karar vermekten kaçınırsa, bir dikkatsizlik veyahut ihmalkarlıktan bahsedilmeyeceğinden, mahkeme dZPO § 301 gereği hükmün tamamlanmasına karar veremez. Bu durumda taraflar, ancak şartların varlığı halinde söz konusu karara karşı kanun yollarına başvurabileceklerdir.

Taraflar, yargılamada ileri sürülmemiş, ileri sürülmesi unutulmuş veya ihmal edilmiş bir talep hakkında hükmün tamamlanması yoluna başvuramazlar.²⁰⁵ Burada önem arz eden husus, hükmün tamamlanması başvurusuna konu taleplere dair karar eksikliklerinin, ilk nihai kararın verildiği yargılamada, usulüne uygun olarak ileri sürülmüş olmasıdır.²⁰⁶ Zira, ilgili talebin ilk yargılamada ileri sürülmüş olduğu hallerde ve nihai kararda bu talebe dair karar boşluğunun tespit edilmesi halinde tamamlayıcı ek karar verilebilecektir.²⁰⁷ Başka bir ifadeyle, taraflar, hakkında karar verilmemiş olan taleplerini, asıl dava veya karşı davada ileri sürmedikleri halde, hüküm boşluğundan bahsedilmeyeceğinden hükmün tamamlanması yoluna başvuru şartları gerçekleşmemiş olacaktır.²⁰⁸

Kaldı ki, ihmalkarlık nedeniyle gözden kaçırılmış bir eksiklikten bahsedebilmek için, mahkeme, bu eksikliğe iradi olarak sebebiyet vermemiş olmalıdır. Çünkü mahkemenin taleplere veya yargılama giderlerine ilişkin iradi olarak sebebiyet verdiği eksiklikler, hükmün tamamlanması çerçevesinde tamamlama kararına konu olamayacak olup ancak şartların varlığı halinde bu kararlara karşı kanun yollarına başvurulması mümkün olacaktır.²⁰⁹

Aynı şekilde, taraflarca dava kapsamında ileri sürülen ve hüküm fıkrasında yer alıp, kararın gerekçesinde herhangi bir şekilde yer almayan talepler bakımından da karar boşluğu bulunmadığından, bu kararlara karşı hükmün tamamlanması yoluna başvurulması mümkün olmayacaktır.²¹⁰ Zira, burada ilgili talep hakkında karar verilmiş, ancak mahkemelerin kararlarının gerekçeli olmasını emreden Anayasa m. 141/3 ile HMK

²⁰⁵ Çavuş (2022), s. 166.

²⁰⁶ Çavuş (2022), s. 166.

²⁰⁷ Çavuş (2022), s. 166. Akkaya (2021), s. 39.

²⁰⁸ Akkaya (2021), s. 38.

²⁰⁹ Arslandoğan (2021), s. 123. Çavuş (2022), s. 164. Belgin Güneş (2021), s. 318. MüKoZPO/Musielak, 6. Aufl. 2020, ZPO § 321 Rn. 4.

²¹⁰ MüKoZPO/Musielak, 6. Aufl. 2020, ZPO § 321 Rn. 6.

m. 321/2 hükümlerine aykırı hareket edilmiştir.²¹¹ Söz konusu maddeler, mahkeme kararlarının gerekçeli olmaları gerektiğini emretmektedir. Mahkemenin gerekçesiz karar vermesi ilgili kanun maddelerini ihlal edeceği gibi, tarafların hukuki dinlenilme hakkı ile adil yargılanma hakkının da ihlal etmesine sebep olur.²¹² Bu kararlar, istinaf ve temyiz edilebilir ancak hükmün tashihi veya hükmün tamamlanmasına konu edilemez.²¹³

Kanaatimizce ele alınması gereken bir diğer husus da kanunda yer alan *“yargılamada ileri sürülmesine rağmen hakkında karar verilmeyen hususlardan”* ne anlaşılması gerektiğidir. Zira, hükmün gerekçesine göre yargılamada ileri sürülen talepler esasa ilişkin talepler olarak kabul edilmiştir.²¹⁴ Buradan usule ilişkin itiraz ve talepler hakkında verilen kararlara karşı, hükmün tamamlanması yoluna başvurulamayacağı anlaşılmaktadır.

Kısaca belirtmek gerekir ki, HMK m. 305/A, taraflarca hükmün tamamlanması yoluna başvurulabilmesi için nihai bir kararın varlığı şartını aramaktadır. HMK m. 294 ise nihai kararları, usul ve esasa ilişkin nihai kararlar olarak ikili bir ayrıma tabi tutmuş ve nihai kararları, yargılamaya sona erdiren esasa ilişkin kararlar olarak nitelendirmiştir. Bu bağlamda usule ilişkin verilen nihai kararlarda hâkim elini her ne kadar çekse de taraflar arasındaki uyuşmazlık esasen çözümlenemediğinden, taraflar arasındaki uyuşmazlık da sona ermemiş olacaktır. Örneğin verilen görevsizlik ve yetkisizlik kararları sonrasında yargılamaya görevli ve yetkili mahkemede devam edilirse, yargılama giderlerine dair bir karar verilemez. Verilen bu karar, taraflar arasındaki uyuşmazlığı sonlandıran kararlar olmadığından hâkim, yalnızca usule ilişkin inceleme yaparak davayı reddeder. Bu nedenle usule ilişkin verilen bu gibi kararların nihai karar niteliğini taşıması sebebiyle HMK m. 305/A uyarınca hükmün tamamlanmasına konu edilemeyeceği düşünülebilir.²¹⁵

²¹¹ Çavuş (2022), s. 169.

²¹² Bkz. 4.2.2. Saenger, Zivilprozessordnung, ZPO § 321 Rn. 1, (beck-online). MüKoZPO/Musielak, 6. Aufl. 2020, ZPO § 321 Rn. 1

²¹³ Çavuş (2022), s. 169. Akkaya (2021), s. 41. Belgin Güneş (2021), s. 320.

²¹⁴ Madde Gerekçesi <https://www2.tbmm.gov.tr/d27/2/2-2735.pdf> (e.t.: 13.02.2023)

²¹⁵ Bkz. 4.

Şayet görevsizlik veya yetkisizlik kararı sonrası yargılamaya devam edilmeyip, dava kesinleşirse bu durumda davacı taraf, ileri sürülmemiş olsa dahi davanın açıldığı mahkemece yargılama giderlerini ödemeye mahkûm edilir (HMK m. 331/2).²¹⁶

Buna karşılık, örneğin bir yetkisizlik, görevsizlik veya derdestlik itirazının dikkate alınmaması ve bu konuda karar verilmeden yargılamaya devam edilip karar verilmesi halinde, usule aykırı bir karar verilmiş olacağından, bu “eksiklik” hükmün tamamlanması yolu ile değil de istinaf yolu ile giderilmesi gerekmektedir. Çünkü bu gibi itirazlar hakkında tamamlayıcı bir karar verilir ise, asıl kararın etkisiz hale getirilmesi yahut değiştirilip düzeltilmesi sonuçlarından biri ortaya çıkabilecektir. Bu durumda da bunun hükmün tamamlanması yolu ile tamamlanması mümkün olmayacaktır.²¹⁷

Mahkeme, tarafların ileri sürmüş oldukları taleplerin bir kısmı veya tamamı hakkında karar vermeyi unutmuşsa, hükmün tamamlanması yoluna başvurulabilir. Örneğin, mahkemenin ana para alacağı hakkında karar vermesi, faiz hakkında ise karar vermeyi unutmuş olması halinde mahkeme, taraflardan birinin hükmün tamamlanması talebinde bulunmasının ardından alacağın faizi hakkında ek bir karar verebilecektir.²¹⁸

İhtiyari dava arkadaşlarından biri hakkında karar verilmemesi, karşı dava hakkında karar verilmemesi, birleşen dava hakkında karar verilmemesi gibi durumlar, hükmün tamamlanması yoluna başvurarak ek bir karar ile tamamlanması mümkün olan kararlara örnektir.

²¹⁶ Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası (2020), s.734, Tanrıver Cilt I (2022), s. 1097, Çavuş (2022), s. 208. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, 12.02.2014 tarihli ve 2013/385 E., 2014/100 K. sayılı kararı “Dava şartı eksikliği nedeniyle davanın usulden reddine ilişkin bu karar nedeniyle hükmedilecek vekalet ücretinin tayininin de bu özelliğe uygun olması gerekir.” <https://www.lexpera.com.tr> (e.t. 22.02.2023).

²¹⁷ Akkaya (2021), s. 39. Belgin Güneş (2021), s. 319.

²¹⁸ Belgin Güneş (2021), s. 320.

1.3. Kendiliğinden Hükme Geçirilmesi Gerekli Olmasına Rağmen Hakkında Karar Verilmeyen Hususların Bulunması

Mahkeme, taraflar talep etmese dahi bazı hususlarda kendiliğinden karar vermelidir. Kendiliğinden hükme geçirilmesi gerekli olmasına rağmen hakkında karar verilmeyen hususlar, usul hukukundan kaynaklanabileceği gibi maddi hukuktan da kaynaklanabilir. Bu hususlar, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 297 inci maddesinde, yani "hükmün kapsamı" başlığı altında yer almaktadır.

Buna göre hükmün içeriğinde yer alması gereken yani taraflar talep etmemiş olsa dahi kendiliğinden hükme geçirilmesi gerekli olan hususlar; yargılama giderleri ve taraflardan alınan avansın harcanmayan kısmının iadesi, varsa kanun yolları ve bunların süresi (HMK m.297/1-ç), hükmün verildiği tarih ve hâkim veya hâkimlerin ve zabıt kâtibinin imzaları (HMK m. 297/1-d), gerekçeli karar daha sonra yazılmışsa gerekçeli kararın yazıldığı tarihtir (HMK m. 297/1-e). Bu hususların mahkeme kararında yer almaması halinde, taraflar hükmün tamamlanması yoluna başvurulabileceklerdir. Ancak bunun dışında, taraflara yüklenen hak veya borçlar bakımından bir sonuç doğurmayan hususlarda eksiklik var ise ve maddi hata niteliğini taşıyorsa, hükmün tamamlanması yoluna değil, hükmün tashihi yoluna başvurulması gerekir.²¹⁹ Zira, taraflara yükletilen borç ve tanınan haklar, hiçbir şüphe ve tereddüt uyandırmayacak şekilde hüküm sonucunda yazılmalıdır.

Kendiliğinden hükme geçirilmesi gereken hususlardan en önemlisi yargılama giderleridir.²²⁰ Yargılama giderleri, bir yargısal koruma faaliyetinin yürütülebilmesi için ödenmesi gereken ve bu nedenle ortaya çıkan giderlerdir.²²¹ Harçlar, masraflar²²² ve

²¹⁹ **Belgin Güneş** (2021), s. 321; örneğin, "Türk Milleti Adına" ibaresinin yazılmasının unutulması, hâkim veya zabıt katibinin adının unutulması vb. eksiklikler.

²²⁰ Bkz. 1.1.

²²¹ **Arslandoğan** (2021), s. 122

²²² **Y. 13. HD., 29.01.2014 T., 2013/16682 E., 2014/2314 K.;** "... yargılama sırasında davalı tarafından bilirkişi ücreti ve dosya göndermek için yapılan yargılama giderleri hakkında olumlu veya olumsuz bir karar verilmemesi usul ve yasaya aykırı olup, bozmayı gerektirir."

vekalet ücreti²²³ bu giderlere örnektir. Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 332. maddesi; yargılama giderlerine resen hükmedildiğini ve bu giderlerin tutarını hangi tarafa ve hangi oranda yükletildiğini, hükümden sonraki yargılama giderlerinin hangi tarafın ödeyeceğini "hüküm" altında gösterilmesi gerektiğini açıkça düzenlemiştir.²²⁴ Ancak mahkeme, HMK'nun 322 inci maddesinde düzenlenmiş olan hususların tamamını veya bir kısmını hüküm altına almayı unutmuş olabilir. Bu durumda taraflardan biri hükmün tamamlanması yoluna başvurup, bu eksikliğin bir ek karar ile tamamlanmasını talep edebilir. Ayrıca yargılama giderlerine dair karar eksikliği taraflarca istinaf veya temyiz kanun yoluna konu edilebilir, fakat ayrı bir dava konusu yapılamaz.²²⁵ Bu noktada taraflar, kanun yoluna başvuru veya hükmün tamamlanması yoluna başvuru arasında bir tercih yaparak bu eksikliğin giderilmesini talep etmelidir.²²⁶ Kanaatimizce, tarafların yargılama giderleri nedeniyle üst mahkemeye başvurması zaman, emek ve maddi kayba yol açabileceğinden, HMK'nun 305/A maddesinde düzenlenen hükmün tamamlanması yoluna başvurmaları, hem mahkeme kararlarının yerine getirilmesi hem de tarafların hukuki korumalarının sağlanması bakımından daha faydalı olacaktır.

Hâkimin, yargılama giderleri hakkında takdir hakkının bulunduğu durumlarda, bir karar boşluğundan bahsedilemeyeceğinden örneğin, HMK m. 326/3²²⁷, HMK m. 331/1²²⁸

²²³ **Y. 2. HD., 03.11.2020 T. 2020/3596 E., 2020/5283 K.;**

"Kanunda yazılı haller dışında yargılama giderlerinin, aleyhine hüküm verilen taraftan alınmasına karar verilir (HMK m. 326). Vekalet ücreti de yargılama giderlerindedir (HMK m. 323). Davacı kadın tarafından açılan boşanma davası kabul edildiğine göre davacı kadın yararına vekalet ücreti verilmesi gerekirken, bu konuda karar verilmemiş olması doğru görülmemiş, kararın bu nedenle bozulmasına karar verilmesi gerekmektedir."

²²⁴ **Ankara BAM 20. HD., 09.09.2021 T. 2021/1052 E., 2021/1048 K.;** "... 6100 sayılı HMK'nın 332/1. maddesi uyarınca yargılama giderlerine, mahkemece resen hükmedilmesi gerekmekte olup, aynı Kanun'un 323/1-ğ maddesi kapsamında vekalet ücreti de yargılama gideridir. Öte yandan, yargılamanın hangi safhasında olursa olsun, vekille temsil edilen ve lehine hüküm kurulan taraf yararına vekalet ücretine hükmedilmesi gerekmektedir. Bu itibarla, ilk derece mahkemesince HMK'nın 305/A maddesi uyarınca lehine hüküm kurulan davalılar yararına vekalet ücretine hükmedilmesinde bir isabetsizlik yoktur. ..." <https://www.lexpera.com.tr> (e.t. 20.02.2023).

²²⁵ **Çavuş** (2022), s.204.

²²⁶ **Çavuş** (2022), s.205.

²²⁷ *"Aleyhine hüküm verilenler birden fazla ise mahkeme yargılama giderlerini, bunlar arasında paylaşırabileceği gibi, müteselsilen sorumlu tutmalarına da karar verebilir."*

²²⁸ *"Davanın konusuz kalması sebebiyle davanın esası hakkında bir karar verilmesine gerek bulunmayan hallerde, hâkim, davanın açıldığı tarihteki tarafların haklılık durumuna göre yargılama giderlerini takdir ve hükmeder."*

ve HMK m. 329/1²²⁹ hükmün tamamlanması uygulanmaz.²³⁰ Burada taraflar yargılama giderlerine dair eksikliği şartların varlığı halinde istinaf veya temyiz kanun yoluna taşıyabileceklerdir.

2. Hükmün Tamamlanması Usulü

Hükmün tamamlanması usulü ile talebi, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 306. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre hükmün tamamlanması, kararı veren mahkemeden dilekçe yoluyla talep edebilir. Dilekçeye tarafların sayısı kadar nüsha eklenir, dilekçenin bir nüshası, cevap süresi mahkemece belirlenerek karşı tarafa tebliğ edilir. Karşı tarafın cevap dilekçesi tamamlama talebinde bulunan tarafa tebliğ olunur. Tebliğe müteakip kendisine tamamlama dilekçesi tebliğ edilen taraf yazılı cevap vermese dahi, mahkeme dosya üzerinden inceleme yaparak kararını verir. Burada kural, dosya üzerinden karar verilmesi olup uyumsuzluğun tarafları ancak mahkeme tarafından gerekli görülmesi halinde sözlü açıklamalarını yapmaları için davet edilmekte ve duruşma yapılarak karar verilmektedir.²³¹

Doktrinde ileri sürülen bir görüşe göre, eksikliğin tamamlanması tahkikatın devamını gerektiriyorsa, mahkeme duruşma yaptıktan sonra hükmün tamamlanmasına karar verebilecektir.²³² Bu görüşe katılmak mümkün değildir. Zira, bu görüş kabul edildiği takdirde, verilen kararın akabinde tahkikat tamamlanmış olacağından ve bu nedenle delil ikame edilemeyeceğinden, hüküm sonrası hükmün tamamlanması yoluna başvurulması, yeniden tahkikat yapılmasına yol açabilecektir. Bu durum yargılamayı gereksiz uzatabileceği gibi hükmün tamamlanması kurumunu amacı dışında kullanmasına da sebebiyet verebilecektir. Bu nedenle biz de mahkemenin ancak gerekli

²²⁹ “Kötü niyetli davalı veya hiçbir hakkı olmadığı halde dava açan taraf yargılama giderlerinden başka, diğer tarafın vekiliyle aralarında karşılaştırılan vekalet ücretinin tamamı veya bir kısmını ödemeye mahkûm edilebilir. Vekalet ücretinin miktarı hakkında uyumsuzluk çıkması veya mahkemece miktarının fahiş bulunması halinde, bu miktar doğrudan mahkemece takdir olunur.”

²³⁰ **Belgin Güneş** (2021), s. 321

²³¹ **Akkaya** (2021), s. 50. **Belgin Güneş** (2021), s. 323. **Öztek/Taşpınar Ayvaz/Kale** (2020), s. 137.

²³² **Pekcanitez Hakan, Atalay Oğuz, Özkes Muhammet**, Hukuk Muhakemeleri Kanunun'da Değişiklik Yapılmasına Dair 7251 sayılı Kanun Hakkında Değerlendirme, Türkiye Barolar Birliği Dergisi Sayı 150, 2020, s. 282.

gördüğü durumlarda iki tarafı sözlü açıklamalarını yapabilmeleri için davet edebileceği şeklindeki görüşe²³³ katılmaktayız. Zira, mahkeme ek karar verilmesi istenen talep ile ilgili, önceki tahkikat tespitlerine göre karar vermelidir. Ancak hükmün tamamlanması başvurusuna konu talep ile ilgili olarak hiç veya yeterince inceleme yapılmamışsa, taraflar duruşmaya davet edilerek tahkikattaki eksiklikler giderilmeli ve tarafların beyanları ile birlikte inceleme yapılarak buna göre karar verilmelidir.²³⁴

Hüküm verildikten sonra Mahkeme'nin hükmün tamamlanması talebini kabul etmesi halinde, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 304'üncü maddesinin 2 inci fıkrası gereği işlem yapılır. Buna göre mahkeme, tamamlama kararını, asıl kararın mahkemede bulunan nüshaları ile verilmiş olan suretlerinin altına veya bunlara eklenecek ayrı bir kâğıda yazarak imzalayıp, mühürler.

HMK'nun 306 ıncı maddesinin başlığının "*tavzih ve tamamlama talebi ile usulü*" olarak değiştirilip, birlikte düzenlenmiş olması doktrinde eleştirilmiştir. Bu görüşe göre, hükmün tamamlanması tavzihten bağımsız bir şekilde farkları da belirtilmek suretiyle ayrı bir madde halinde düzenlenmeliydi. Zira, hükmün tamamlanması usulü ile tavzih usulünün birlikte düzenlenmesi, birtakım sorunları da beraberinde getirebilir.²³⁵

Kanaatimizce de her ne kadar hükmün tamamlanması ile hükmün tavzihi kurumlarının amacı birbiriyle ilişkili olsa da usulleri ayrı ayrı maddeler halinde düzenlenmesi daha doğru olur ve böylece muhtemel karışıklıkların önüne geçilmiş olur.

2.1. Hükmün Tamamlanması Talebi

Hükmün tamamlanması ancak taraflardan birinin hükmün tamamlanması talepli dilekçesini kararı veren mahkemeye ibraz etmesi ile mümkündür.²³⁶ Aksi durumda

²³³ **Karaaslan, Karaaslan**, 2021, s. 571

²³⁴ **Akkaya** (2021), s. 50 – 51.

²³⁵ **Pekcanitez/Atalay/Özekes**, 7251 sayılı Kanun Hakkında Değerlendirme, s. 247 – 299. **Belgin Güneş** (2021), s. 323.

²³⁶ **Rosenberg/Schwab/Gottwald** ZivilProzR, § 61. Bindungswirkung der Entscheidungen Rn. 25, (beck-eBibliothek). **NK-ArbR/Kloppenburger**, 2. Aufl. 2023, ArbGG § 61 Rn. 33. **BeckOK MarkenR/Albrecht**, 32. Ed. 1.1.2023, MarkenG § 80 Rn. 20. **GMP/Schleusener**, 10. Aufl. 2022, ArbGG § 61 Rn. 55. **Musielak/Voit/Musielak**, 20. Aufl. 2023, ZPO § 321 Rn. 8

mahkemenin re'sen inceleme yaparak, hükümdeki eksiklikleri tamamlaması mümkün değildir.²³⁷

Mahkeme, karara bağlaması gereken hususlar ile ilgili kısmen veya tamamen karar vermeyi unuttuğunu nihai kararı verdikten sonra fark etse dahi, bu boşlukları kendiliğinden tamamlayamaz. Bu durum yasal dayanaktan yoksun olduğu gibi, nihai karar ile davadan el çekilmesi kuralına ve tasarruf ilkesine de aykırılık teşkil edecektir.²³⁸ Nitekim, Ankara Bölge Adliye Mahkemesi'nin 26. Hukuk Dairesi'nin vermiş olduğu 24.06.2021 tarihli kararında mahkemenin kendiliğinden hükmün tamamlanması kararı veremeyeceği belirtilmiş ve re'sen verilen tamamlayıcı ek kararların yok hükmünde olacağı ifade edilmiştir.²³⁹ Alman hukukunda hükmün tamamlanmasının yalnızca talep halinde mi mümkün olacağı yoksa mahkemece re'sen dikkate alınıp alınamayacağı hususunda farklı görüşler mevcuttur. Bir görüş hükmün tamamlanmasının ancak talep halinde mümkün olduğunu savunurken, diğer bir görüş karardaki boşlukların kamu düzenini ilgilendirdiğini, bu nedenle de hükümdeki boşluğun re'sen dikkate alınması gerektiğini savunmaktadır.²⁴⁰

Aynı şekilde hükümdeki eksiklik, verilen kısa karardan sonra mahkeme tarafından fark edilse de HMK m. 305/A gereği tamamlanamayacaktır. Zira, tıpkı hükmün tavzihinde olduğu gibi hükmün tamamlanması kurumunda da bu durum kısa karar ile gerekçeli karar arasında çelişkinin doğmasına sebep olacaktır. Hüküm fıkrası ile gerekçeli karar arasındaki çelişki, istinafta ilk derece mahkemesi kararının kaldırılma, temyiz mahkemesinde ise bozulma nedenidir.

²³⁷ **Tanrıver** Cilt I (2022), s. 1135. **Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası** (2020), s.724. **Üstündağ** (2000), s. 807

²³⁸ Bkz. s. 21. **Çavuş** (2022), s.225- 226: İstanbul 14. Asliye Ticaret Mahkemesi 11.11.2020 tarihli kararında; "*Gerekçeli karar yazım aşamasında sehven işleyecek faiz talebinin karara bağlanmasının unutulduğu anlaşılma HMK'nın 305/A maddesi gereğince ek kararlar hükmün düzeltilerek tamamlanması suretiyle faizin eklenmesi gerekmiştir.*", şeklinde kanun hükmüne aykırı hareket ederek re'sen tamamlayıcı ek karar vermiştir. Buna karşın; İstanbul 14. Asliye Ticaret Mahkemesi de 07.04.2021 tarihli kararında "*... mahkememizce kısa kararda sehven tedavi giderleri yönünden dava konusu olarak 2.550,00 – TL olarak ayrı bir alacak kalemi talep edildiği halde hüküm altına alınmasının unutulduğu anlaşılma HMK'nın 305/A maddesi gereğince taraflarca talep edilmesi halinde ek karar ile hükmün tamamlanması prosedürü işletilebilecektir.*", şeklinde hüküm vererek, nihai karardaki boşluğu tamamlayıcı ek kararın taraf talebi olmaksızın re'sen verilemeyeceğini belirtmiştir.

²³⁹ **Çavuş** (2022), s.228.

²⁴⁰ Bkz. 6.2.

Taraflar, hükmdeki karar boşluğuna ilişkin hükmün tamamlanması yoluna başvurudan farklı olarak, ilgili talepler bakımından ayrı bir dava açabileceklerdir.²⁴¹ Bu durumda taraflar, hakkında karar verilmeyen taleplerle ilgili olarak hükmün tamamlanması yoluna başvurma ya da yeni bir dava açma konusunda seçimlik hakka sahiptirler.²⁴²

Ancak ilgili taraf hem hükmün tamamlanması yoluna başvurup hem de ilgili talebe ilişkin yeni bir dava açar ise ilgili talep, hem nihai kararı veren mahkeme tarafından inceleniyor hem de yeni açılan davanın görüldüğü mahkeme tarafından inceleniyor olacaktır. ²⁴³ Bu durumun derdestlik nedeniyle dava şartına aykırılık teşkil edip, etmeyeceğini değerlendirmek gerekir. Şöyle ki;

Bilindiği üzere derdestlik hali, konusu ve tarafları aynı olan bir davanın henüz kesinleşmeden aynı mahkemede veya başka bir mahkemede yeniden açılması durumudur. Ancak her ne kadar ilk bakışta derdestlik olduğu söylenebiliyor ise de belirtmek gerekir ki, hükmün tamamlanması bir dava olmayıp hukuki çare niteliğinde olduğundan, dava şartı yokluğundan reddedilmemesi gerekmektedir.

Hükmün tamamlanması yoluna başvurulması ve aynı zamanda ayrı bir dava açılması halinde, ilk nihai kararı veren görevli ve yetkili mahkeme talebi değerlendirilecektir. Bu nedenle biz de doktrindeki görüşe katılarak, açılan yeni davadaki hükmün tamamlanması talebinin hâkim tarafından bekletici sorun yapılarak, bu doğrultuda çıkacak sonuca göre sonradan açılan dava hakkında karar vermesinin doğru olacağını düşünmekteyiz.²⁴⁴

Talepte bulunmanın en önemli şartlarından biri de hükmün tamamlanması talebinde bulunan tarafın²⁴⁵ hükmün tamamlanmasında hukuki yararının bulunması şartıdır. Buradaki hukuki yarar, karara bağlanması gereken talep hakkında bir karar

²⁴¹ **Hendem** Burcu, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda Yeni Bir Düzenleme: Hükmün Tamamlanması, Medeni Usul ve İcra – İflas Hukuku Dergisi Cilt: 17, Sayı 49, İstanbul 2021/2, s. 631 (<https://legal.com.tr/> e.t.: 05.03.2023)

²⁴² **Hendem** (2021), s. 631

²⁴³ **Çavuş** (2022), s.230.

²⁴⁴ **Çavuş** (2022), s.230.

²⁴⁵ Bkz. 2.5.

verilmesi yönünde olmalıdır.²⁴⁶ Talepte bulunanın, tamamlanma talebinde herhangi bir hukuki menfaati yok ise kendisi tarafından ileri sürülen talep bakımından hükmün tamamlanması talebinin reddine karar verilmesi gerekir. Aksi halde tarafların hükmün tamamlanması kurumunu gereksiz kullanarak yargıyı meşgul etmeleri ihtimal dahilindedir. Bu durumda hukuki menfaatin aranması, hükmün tamamlanması kurumunun uygulanabilirliğini ve işlerliğini artıracığı gibi mahkemelerin iş yükünün de azalmasına katkı sağlayacaktır.

Kanaatimizce, yukarıda da açıkladığımız üzere, hâkimin re'sen karar vermesi gereken hususlar²⁴⁷ bakımından, tarafların talep şartı aranmaksızın hükmün tamamlanmasına karar verilmesi daha doğru olacaktır. Zira bu hususlar, talep olup olmadığına bakılmaksızın karar verilmesi gereken hususlardandır. Mahkeme, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 26'ncı maddesinde düzenlenmiş olan "Taleple Bağlılık İlkesi" çerçevesinde, tarafların talep sonuçlarıyla bağlı kalarak, ondan fazlasına veya başka bir şeye karar veremeyecektir. Fakat bu durum, tarafların talep sonuçlarının mahkeme tarafından cevapsız bırakılabileceği anlamında gelmemektedir. Bu durumun haricinde, medeni usul hukukuna hâkim olan tasarruf ilkesi ile taleple bağlılık ilkesinin gereği olarak hükmün tamamlanması, ancak uyuşmazlık taraflarının talebi üzerine uygulanmalı ve mahkeme tamamlama konusu teşkil eden hususlarla sınırlı kalarak ek karar verebilmelidir.

2.2. Talepte Bulunma Süresi

Taraflardan her biri, hükmün tamamlanması talebini, nihai kararın tebliğinden itibaren bir ay içinde mahkemeye sunması gerekir. Bu süre hak düşürücü süre olduğundan, taraflar bu sürenin geçmesiyle artık tamamlama talebinde

²⁴⁶ Akkaya (2021), s. 46.

²⁴⁷ Bkz. 1.2.

bulunamayacaklardır.²⁴⁸ Bu halde taraflar kanun yoluna başvurabilecek veya unutulmuş talep hakkında yeni bir dava açabilecektir.

Hükmün tamamlanması süresi, kural olarak verilen nihai kararın ilgili taraflara usulüne uygun olarak tebliğ edilmesi²⁴⁹ ile başlar.²⁵⁰ Ayrıca belirtmek gerekir ki, hükmün sonuç doğurması hükmün tebliğinin yanında tefhim yolu ile de mümkündür. Ancak tefhim edilen kararın, nihai kararda bulunması gerekli olduğu ifade edilen unsurları taşıması da gerekmektedir; aksi halde tefhim edilen karar, hüküm niteliği taşımayacağından yalnızca bir karar taslağı olarak hukuken varlık kazanmış olacaktır.²⁵¹ Hal böyle iken, hükmün taraflara tefhimi ile hükmün tamamlanması süresinin başlayıp başlamayacağı da değerlendirilmelidir. Buna göre, HMK m. 294/3 uyarınca hükmün tefhimi, hüküm sonucunun duruşma tutanağına geçirilmesi, akabinde taraflar huzurunda okunmasıyla gerçekleşir. Fakat bir kararın hukuken sonuç doğurması için tefhim edilmesi her ne kadar yeterli olsa da tebliğ edilmesi de şarttır. Zira, mahkeme tarafından verilen kararın kesinleşmesi ve karara karşı başvurulacak olan kanun yollarının süresinin başlaması için, kararın tebliğ edilmesi HMK m. 345/1 ile HMK m. 361/1 hükümleri gereğidir.

Bu doğrultuda kanaatimizce kararın tefhim edilmesi ile hükmün tamamlanmasına başvuru süresinin başlamayacağı aşikardır. Buna rağmen bazı durumlarda mahkeme, vermiş olduğu kararın yalnızca hüküm sonucunu tefhim eder. Bu durumda kısa karardan bahsedilir. Bu kısa karar, hüküm sonucu niteliğini taşır ve tefhim edilmesiyle hukuken

²⁴⁸ **MüKoZPO/Musiellak**, 6. Aufl. 2020, ZPO § 321 Rn.11. **Saenger**, Zivilprozessordnung, ZPO § 321 Rn. 10. **Tutumlu** (2020), s. 412. **Kayseri BAM 5. HD., 14.09.2021 T. 2021/1238 E., 2021/1286 K.**; “*Davalı vekili istinaf dilekçesinde özetle; Mahkemenin vermiş olduğu ek kararın yasalara aykırı olduğunu, hükmün tamamlanması talebinin nihayi kararın tebliğinden itibaren bir ay içerisinde yapılması gerektiğini, davacı vekilince hak düşürücü süre içerisinde talepte bulunulmadığını, süresinde yapılmayan başvuruların usulden reddedilmesi gerektiğini, mahkemenin 25/03/2021 tarihinde vermiş olduğu gerekçeli kararın davacı vekiline 31/05/2021 tarihinde tebliğ edildiğini, davacı vekilince hükmün tamamlanması talebinde bulunulduğunu, hükmün tamamlanması talebinin nihai kararın tebliğinden itibaren bir ay içinde yapılması gerektiğini, bu sürenin geçmesinden sonra tamamlama talebinde bulunulmayacağını, mahkemenin yasal süreler içerisinde hükmün tamamlanması talebinde bulunulmadığından mahkemenin talebi reddetmesi gerekirken ek karar vermesinin usule aykırı olduğunu, ...*” (www.lexpera.com.tr 23.03.2023)

²⁴⁹ Tebligatın Usulüne Uygun Olarak Yapılmaması (Usulsüz Tebliğ) için bkz. **Seyithan Deliduman**, Son Değişikliklere Göre Gözden Geçirilmiş, Güncellenmiş ve Kısmen Genişletilmiş Tebligat Hukuku Bilgisi, 5. Baskı, Ankara 2014, s. 143 – 147.

²⁵⁰ **Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası** (2020), s.724. **Tutumlu** (2020), s. 412. **Hendem** (2021), s. 639 **Pekcanitez/Atalay/Özekes** (2020), s. 443. **Belgin Güneş** (2021), s. 322.

²⁵¹ **Çavuş** (2022), s.238.

bir varlık kazanmış olur. Tefhim edilen hüküm sonucu (kısa karar), taraflara tefhim edildiği hallerde, gerekçeli karar, taraflara tefhim tarihinden başlayarak bir ay içinde yazılması gerekir (HMK m. 294/4).

Hâkim, hükmü tefhim ettikten sonra unutmuş olduğu talepler hakkında yeniden bir karar vererek, eksik talepleri tefhim ettiği hükme ekleyemeyecektir. Keza, kısa kararda davanın kabul veya reddi kararı belirtmekle yetinildiğinden, HMK m. 305/A'da sayılan hususlarda eksiklik olup olmadığı tespit edilemeyecektir.²⁵² Bu durumda tarafların talepleri bakımından kararın gerekçesi henüz yazılmadan ve taraflara tebliğ edilmeden hükmün tamamlanmasına başvurunun gerekli olup olmadığı da belirlenemeyecektir. Türk hukukunda kanun koyucu, tamamlama başvuru süresinin nihai kararın tebliğinden itibaren başlayacağını açıkça düzenlediğinden, hükümdeki eksikliğin varlığının tespiti ancak gerekçeli kararın taraflara bildirilmesi ile mümkün olacaktır. Dolayısıyla başvuru süresi de gerekçeli kararın taraflara tebliğ edilmesi ile başlayacaktır.²⁵³

Alman hukukuna göre, hükümdeki eksiklik, kısa karar ile tespit edilebilir nitelikte olduğunda, hükmün tamamlanmasına başvuru süresi kısa kararın taraflara tebliği ile başlayacağı kabul edilir. Hükümdeki eksiklik, kısa karar ile tespit edilemez bir nitelikte olduğunda ise süre, gerekçeli kararın taraflara tebliği ile başlayacaktır.²⁵⁴

Öte yandan kısa kararın tefhiminden sonra, gerekçeli kararın tebliğinden önce taraflardan birinin hükmün tamamlanması yoluna başvurması halinde kanaatimizce her ne kadar bazı yerel mahkemeler tarafından aksi kararlar²⁵⁵ verilmiş olsa da hükmün tamamlanması mümkün olmamalıdır. Zira, burada başvuru süresinin başlamamasından öte verilen kararın gerekçesi taraflara tebliğ edilmemiştir. Bu durumda taraflar tefhim edilen karara istinaden başvurularını yapmış olurlar, ancak gerekçeli kararın tebliğinden sonra farklı hususlar bakımından da hükmün tamamlanması gerektiği hallerde, birden fazla başvuru söz konusu olabilecektir. Bu durum mahkemeleri gereksiz meşgul edeceği

²⁵² Belgin Güneş (2021), s. 322.

²⁵³ Belgin Güneş (2021), s. 322.

²⁵⁴ BeckOK ZPO/Elzer, 48. Ed. 1.3.2023, ZPO § 321 Rn. 29. MüKoZPO/Musielak, 6. Aufl. 2020, ZPO § 321 Rn. 29.

²⁵⁵ İstanbul 7. Asliye Ticaret Mahkemesi, 17.12.2020 T., 2014/328 E., 2020/885 K. ile İstanbul 1. Fikri ve Sınai Haklar Hukuk Mahkemesi, 10.12.2020 T., 2018/211 E., 2020/388 K. (Çavuş 2022, s.239.)

gibi verilen nihai kararın icrası bakımından da sorun yaratabilecektir. Bu nedenle hükmün tamamlanması yoluna gerekçeli kararın taraflara tebliğinden sonra başvurulması daha doğru olacaktır.

Tarafların hükmün tamamlanması yoluna başvuru süresini kaçırmaları halinde veya süreye uyulmadığı için hükmün tamamlanması talebinin reddedilmesi durumunda hükümdeki eksik kısmın derdestliği sona erer.²⁵⁶ Bu durumda taraflara hükümdeki eksik kısma ilişkin yeniden dava açma hakkı doğar.²⁵⁷ Fakat bu halde unutulmuş talebin niteliği de önem arz eder. Örneğin, verilen kararda yargılama giderleri unutulmuş ise ayrı bir dava konusu yapılamaz. Zira Yargıtay içtihadı birleştirme kararı gereği, “*Muhakeme masrafları ve bu meyanda hasma tahmili gereken vekalet ücreti, müstakil bir varlığı olmayacak derecede ait olduğu davanın konusunu teşkil eden hak ve alacağa sıkı bir surette bağlı olan ferî haklarından*dir. Ferî hakların akıbeti asıl hakkın akıbetine tabidir. Tabi olan şeye ayrıca hüküm verilemez. ... Çünkü bir davada muhakeme masrafları cümlesinden olan ve hasma tahmili gereken vekalet ücretine hükmedilmemesine rağmen bu hükmü temyiz etmeyen tarafa vekalet ücreti hakkında yeniden ve müstakil bir dava hakkı tanımak işlerin ve davaların yeniden ve müstakil bir dava hakkı tanımak işlerin ve davaların lüzumsuz ve füzuli olarak çoğalmasına ve bir nizadan diğer yeni bir ihtilafın doğmasına sebep olur. ...”²⁵⁸.

2.3. Hükmün Tamamlanmasına Başvurunun Kanun Yollarına Başvuru Süresine Etkisi

Nihai kararın taraflara tebliğ edilmesiyle hem istinaf kanun yoluna başvuru süresi hem de hükmün tamamlanması başvuru süresi başlar.²⁵⁹ Nihai kararın taraflara tebliğinden sonra, taraflara hükümdeki eksiklik sebebiyle seçimlik bir hak doğar. Buna göre, taraflar asıl hükme karşı kanun yoluna başvurabilecekleri gibi hükmün

²⁵⁶ Belgin Güneş (2021), s. 322.

²⁵⁷ Belgin Güneş (2021), s. 322.

²⁵⁸ Akkaya (2021), s. 46, YİBGK, 29.05.1957. T, 1957/4. E., 1957/16 K.

²⁵⁹ Belgin Güneş (2021), s. 324.

tamamlanması yoluna da başvurabileceklerdir. 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na 22.07.2020 tarihinde kabul edilen 7251 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun'un 27. Maddesi ile mevzuatımıza eklenen HMK m. 305/A'da düzenlenen hükmün tamamlanması müessesesinden önce hükümde bulunan eksiklikler bakımından taraflar istinaf kanun yoluna başvurarak bu eksikliğin giderilmesini talep edebilmekte idi.²⁶⁰ Hükmün tamamlanması müessesinin kabulünden sonra ise eksik kalan kısmın tamamlanmasında menfaati bulunan taraf, bunu istinaf kanun yoluna götürmeyerek hükmün tamamlanması yoluna başvurabilecektir. Özellikle istinaf kanun yolunun kapalı olduğu hallerde veya tarafların başvuru süresini kaçırdığı durumlarda HMK 305/A maddesinin uygulanabiliyor olması hem tarafların hem de mahkemelerin menfaatindedir.

Taraflardan birinin hükmün tamamlanması talebinde bulunması üzerine verilecek olan kabul veya ret kararının taraflara tebliğine müteakip asıl karara yönelik istinaf başvuru sürecine etkisi noktasında iki farklı kanuni düzenleme söz konusudur. Alman Medeni Usul Hukukuna²⁶¹ göre, istinaf başvuru süresi içerisinde hükmün tamamlanmasına yönelik bir ek karar verilmiş ise, bu ek kararın tebliğinden itibaren asıl karara karşı istinafa başvuru süresi yeniden işlemeye başlar (dZPO § 518).

Söz konusu madde, temyiz kanun yolu bakımından da uygulanır (dZPO § 555). Bu düzenleme ile her iki karara karşı birlikte kanun yoluna başvurulması ve incelemenin birlikte yapılarak karar verilmesi sağlanır.²⁶² Belirtmek gerekir ki her iki karara karşı aynı taraf istinaf kanun yoluna başvurmuş ise bu durumda yapılan inceleme birbirini bağlar. Taraflardan birinin sadece tamamlayıcı hükmü kanun yoluna götürmesi halinde ise üst mahkeme yalnızca tamamlayıcı hüküm hakkında karar verebilir. Bu husus tamamlayıcı hükmün bağımsızlığının gereğidir.

²⁶⁰ **Belgin Güneş** (2021), s. 325. Hukuk Muhakemeleri Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Teklifi (2/2735) ve Adalet Komisyonu Raporu, s. 17.

²⁶¹ Geniş Açıklamalar ve Değerlendirmeler için bkz. 1.

²⁶² **Arslandoğan** (2021), s. 126. **Rosenberg/Schwab/Gottwald** ZivilProzR, § 61, Rn. 27. **BeckOK ZPO/Elzer** ZPO § 321 Rn. 52

Diğer bir kanuni düzenleme ise Avusturya Medeni Usul Hukukuna göre karşımıza çıkmaktadır. Avusturya Medeni Usul Hukukuna da²⁶³ hükmün tamamlanmasına ilişkin yargılamanın, kanun yoluna başvuru süresinde herhangi bir etkisinin olmadığı düzenlenmiştir.

Türk Medeni Usul Hukukunda hükmün tamamlanmasının kanun yollarına başvuru süresine etkisi bakımından herhangi bir düzenleme mevcut değildir. Kanaatimizce, hükmün tamamlanması kurumunun kanun yollarına başvuru süresine etkisi bakımından Alman Hukukuna paralel olarak bir düzenleme yapılması, gerek üst mahkemelerin iş yükünün azalması gerek usul ekonomisinin sağlanması açısından daha faydalı olacak idi. Şöyle ki; Alman Hukukunda yapılan düzenlemeye göre, taraflardan birinin her iki karara karşı kanun yoluna başvurması halinde, her iki karar birlikte incelenerek karara bağlandığından, üst mahkemenin her iki karar bakımından ayrı ayrı inceleme yapılmasının önüne geçilerek mahkemenin iş yükünü azaltılacaktır. Keza her iki karara karşı kanun yoluna başvuru süresinin aynı süre zarfında olması da yargılamaların gereksiz uzamamasını sağlayacak, bu da usul ekonomisine katkı sağlayacaktır. Ancak bilindiği üzere bizim hukukumuzda hükmün tamamlanması kurumuna başvuru süresinin istinaf kanun yoluna başvuru süresinden uzun olduğundan Alman Hukukundaki düzenlemenin bizim hukukumuzda karşılığını bulabilmesi birtakım sorunları da beraberinde getirebilecektir.

Bu düzenlemenin yaratacağı problemlerden birisi, nihai kararın taraflara tebliği ile süresi içerisinde istinaf kanun yoluna başvurmayan tarafın hükmün tamamlanması kurumuna başvurarak yeniden başvuru hakkına sahip olmasıdır. Zira, kanun yoluna başvuru süresi hak düşürücü bir süre olup bu süre zarfında kanun yoluna başvurmamış olan taraf bu hakkını kaybetmektedir.

Kaldı ki, yukarıda da değindiğimiz üzere, kanun yoluna başvuru süresini kaçıran tarafın hükmün tamamlanması kurumuna soyut gerekçelerle başvurması Alman Hukukundaki düzenlemeye göre istinaf başvuru süresini uzatacağından bu durum hükmün tamamlanması kurumunun amacının dışında kullanılmasına sebebiyet verecektir. Ayrıca şunu da belirtmek gerekir ki, hükmün tamamlanması kurumuna

²⁶³ **özPO § 424** “Die Verhandlung über die Ergänzung des Urteiles hat auf den Lauf der Rechtsmittelfristen keinen Einfluß.”

başvurulması sonucunda asıl kararda değişiklik söz konusu olmamaktadır. Dolayısıyla asıl karar yönünden kanun yoluna başvurmayan tarafa verilen ek kararın tebliğine müteakip asıl karara yönelik kanun yoluna başvuru hakkı tanımak söz konusu kurumun faydadan çok zarar doğurmasına sebebiyet verecektir.

Tüm bu hususlar nazara alındığında, istinaf kanun yoluna başvuru süresi ile hükmün tamamlanması kurumuna başvuru süresi aynı süre zarfında olsa idi bu durumda Alman Hukukunda yer alan düzenlemenin bizim hukukumuzda da yer alması yargılamaların kısa sürmesi ve asıl karar ile ek kararın birlikte incelenmesi ve karara bağlanması sonucu bütünlük arz eden neticeyi verecekti. Bu da kurumun amacı doğrultusunda kullanılması sonucu yargıya olumlu katkı sağlayacak idi. Ancak Türk hukukunda asıl karara karşı istinaf kanun yoluna başvuru süresi sona ermesinden sonra da hükmün tamamlanması yoluna başvurulabildiğinden Alman Hukukundaki düzenlemenin olmaması bizce de yerinde olmuştur.

2.4. Görevli ve Yetkili Mahkeme

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 305/A maddesi, taraflardan her biri, nihai kararın tebliğinden itibaren bir ay içinde, yargılamada ileri sürülmesine veya kendiliğinden hükme geçirilmesi gerekli olmasına rağmen hakkında tamamen veya kısmen karar verilmeyen hususlarda, ek karar verilmesini isteyebileceğini düzenlemiştir. Kanun hükmünden de anlaşılacağı üzere, hükmün tamamlanması, nihai kararı veren mahkemeden istenir.²⁶⁴ Buna karşılık hükmü veren mahkeme istinaf mahkemesi veya Yargıtay Hukuk Dairesi ise hükmün tamamlanması, kararı veren ilgili Hukuk Dairesinden veya ilgili Hukuk Genel kurulundan istenir. Hakem kararlarına karşı hükmün tamamlanması talep ediliyorsa, hükmü veren hakem veya hakem kuruluna başvuru

²⁶⁴ Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası (2020), s.724. Tutumlu (2020), s. 412. Hendem (2021), s. 640 Pekcanitez/Atalay/Özekes (2020), s. 443. Belgin Güneş (2021), s. 323.

yapılır. Tahkim sürecinin sona ermesi halinde ise hükmün tamamlanması talebi hakem kararının tevdi edildiği ilgili mahkemeye yapılır.²⁶⁵

Kanaatimizce hükümdeki eksikliği, en iyi hükmü veren mahkeme tamamlayabileceğinden ve dava dosyası ile taraflara her an ulaşabilmesi mümkün olduğundan madde düzenlemesi isabetli olmuştur.

Hükmün tamamlanması talebi bakımından nihai kararı veren mahkemenin yetkisi kesin yetkidir, karar mahkemesi ile aynı nitelikte başka bir yer mahkemesinden tamamlama talep edilemez.²⁶⁶ Hükmün tamamlanması talebinin, hükmü veren hâkim veya hakimlerce incelenmesi zorunlu değildir. Burada önemli olan hükmün tamamlanmasının hükmü veren mahkeme tarafından incelenip, karara bağlanmasıdır. Dolayısıyla hükmü veren hâkim veya hakimlerin ölümü, istifası emekliye ayrılması yahut görevinden ayrılmasının bir önemi olmayacaktır.

2.5. Başvurunun Şekli ve İçeriği

Hükmün tamamlanması yoluna dilekçeye tarafların sayısı kadar nüsha eklenmesi ile başvurulur.²⁶⁷ Hükmün tamamlanması talebi mutlak surette dilekçe yolu ile mahkemeye yapılır. Bu bağlamda kanun hükmünden de anlaşılacağı üzere, hükmün tamamlanması talebi tutanağa geçirilmek suretiyle olsa dahi sözlü olarak yapılamayacaktır.

Mahkeme, almış olduğu tamamlama başvuru dilekçesinin bir nüshasını karşı tarafa tebliğ eder. Karşı tarafın kendisine tebliğ edilen başvuru dilekçesine karşı cevap verme hakkı olsa da ilgili başvuruya karşı cevap vermek zorunda değildir (HMK m. 306/1). Mahkeme karşı taraf cevap vermemiş olsa dahi ilgili talep bakımından bir karar vermek zorundadır (HMK m. 306/2). Ancak belirtmek gerekir ki, mahkemenin, kanunda

²⁶⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz. 3.4.

²⁶⁶ Çavuş (2022), s.252.

²⁶⁷ Akkaya (2021), s. 48. Tanrıver (2021) Cilt I, s. 1042. Hendem (2021), s. 640. Belgin Güneş (2021), s. 314 – 323. Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası (2021), s. 724.

sayılan işlemleri yerine getirmeden dosya üzerinden karar vermesi doğru olmayacaktır. Burada Yargıtay'ın “tavzihe” ilişkin kararlarının kıyasen uygulanması gerektiğinin kanaatindeyiz.²⁶⁸

Karşı tarafın cevap verme süresi ile ilgili kanunda herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Dolayısıyla buradaki cevap süresi işin mahiyeti de dikkate alınarak hâkim tarafından belirlenmelidir. Bu süre savunma hakkını sınırlayacak kadar kısa olmayacağı gibi hükümdeki eksiklik sebebiyle tarafları hakka ulaşılmasını geciktirecek uzunlukta da olmamalıdır.²⁶⁹

Kanaatimizce bu süre bir hafta olarak belirlenmelidir. Buradaki cevap süresi HMK'nun 127 inci maddesinde düzenlenmiş olan cevap süresinden farklı değerlendirilmelidir. Zira, hükmün tamamlanmasına ilişkin başvuru tarafları en kısa sürede nihai sonuca ulaştırmayı amaçlamaktadır. Buradaki cevap süresini uzun olması başvurunun geç sonuçlanmasına sebep olacağı gibi, tarafların haklarına kavuşmasını da geciktirecektir. Bu bakımdan mahkeme cevap verme süresini kısa tutarak, normal bir yargılamadan farklı olarak daha kısa bir sürede sonuca ulaşabiliyor olmalıdır.

Hükmün tamamlanması dilekçesinde, bir dava dilekçesinde bulunması gereken tüm unsurların bulunması zorunlu değildir. Zira hükmün tamamlanması, mahkeme kararlarındaki eksikliklerin giderilmesini sağlayan hukuki bir çaredir.²⁷⁰ Bu nedenle bir dava dilekçesinde bulunan tüm unsurları taşıması gerekmez. Hükmün tamamlanması başvurusunun içeriğinin nasıl olması gerektiği kanunda özel olarak düzenlenmemiştir. Ancak uygulamadaki tamamlama dilekçeleri nazara alınarak “tamamlama dilekçesinde” bulunması gereken unsurlar tespit edilebilir. Buna göre dilekçede yer alması gereken unsurlar; mahkemenin adı ve dosya numarası ile karar numarası, hükmün tamamlanmasını isteyen tarafın adı, soyadı, adresi ve varsa vekilinin adı, soyadı ve adresi. Aynı şekilde karşı tarafın adı ve soyadı, adresi ve varsa vekilinin adı, soyadı ve adresi.

²⁶⁸ Uyanık (2016), s. 82: **Yargıtay 11. HD., 21.12.2011 T. 2010/6907 E., 2011/17385 K.**; “... tavzih istemine ilişkin dilekçenin bir suretinin karşı tarafa tebliğ edilmesi ve cevap için uygun süre verilmesi gerekir. Karşı tarafa tebligat yapılmadan inceleme yapılamaz. Tavzih dilekçesi karşı tarafa tebliğ edilmeden yazılı şekilde karar verilmesi usul ve yasaya aykırıdır.” www.lexpera.com.tr (e.t.: 20.03.2023)

²⁶⁹ **Karaaslan Erol, Karaaslan Varol**, 2021, s. 570

²⁷⁰ Bkz. 3.2.4.

Dilekçede yer alması gereken en önemli husus, hükmün tamamlanmasına konu edilen eksikliğe ilişkin talep ve açıklamadır. Hükmün tamamlanmasına başvuran taraf, hükmün tamamlanması sebeplerini dilekçesinde açık ve net bir şekilde açıklamalı ve dilekçenin “netice-i talep” kısmında karar verilmemiş olan hususları açıkça belirtmelidir.²⁷¹

Bu noktada ifade etmemiz gerekir ki, tarafların sunmuş oldukları dilekçede hükmün tamamlanması talebinin yanı sıra maddi hataların düzeltilmesi veya çelişki ve belirsizliklerin giderilmesi ile ilgili bir talep bulunsa dahi, mahkeme bu talepleri dikkate almayacaktır. Zira hükümlerdeki maddi hatalar, çelişkiler, belirsizlikler veya içeriğe yönelik hatalar tamamlama incelemesinin kapsamı dışındadır.²⁷²

Aynı şekilde, taraflar aynı dilekçe ile hem hükmün tamamlanması hem de hükmün tanzih ve hükmün tashihi isteminde bulunabilirler. Bu hukuki çarelere, aynı anda başvurulmasını engelleyen bir düzenleme bulunmamaktadır.²⁷³

Mahkeme, hükmün tamamlanması talebi ile aynı anda başvuru hükmün tanzih veya tashihi talebini değerlendirirken, bu taleplere ilişkin incelemelerini ayrı ayrı yapmalı ve her biri hakkında bağımsız kararlar vermelidir.²⁷⁴

Ayrıca, tarafların mahkemeye sunmuş oldukları dilekçede, tamamlama talep edilen hususlar ve karar boşlukları tespit edilebiliyorsa, tamamlayıcı ek karar verilmesi istemi yazılmamış olsa dahi, mahkeme dilekçeyi hükmün tamamlaması dilekçesi olarak kabul edip karar vermelidir.²⁷⁵

Hükmün tamamlanması ile hakkında tamamen veya kısmen karar verilmeyen hususlarda ek karar verilmesi talep edildiğinden, ilk nihai kararın verildiği yargılama sırasında ileri sürülmeyen talepler bakımından bir talep ileri sürülemez.²⁷⁶ Çünkü hükmün tamamlanması kurumu ile yalnızca nihai karardaki boşlukların giderilmesi amaçlanmıştır. Uyuşmazlık tarafları ilk nihai kararı verildiği yargılamada, ileri sürmeyi

²⁷¹ **Akkaya** (2021) s. 49.

²⁷² **Tutumlu** (2020), s. 413.

²⁷³ **Çavuş** (2022), s.253. **Belgin Güneş** (2021), s. 315.

²⁷⁴ **Çavuş** (2022), s.253.

²⁷⁵ **Akkaya** (2021), s. 49.

²⁷⁶ **Çavuş** (2022), s.254. **Tanrıver** (2021) Cilt I, s. 1043, **Akkaya** (2021) s. 49.

unuttukları ve ihmal ettikleri taleplerini hukuk sistemi kapsamında korunmasını istedikleri halde, bu taleplere ilişkin yeni bir dava açarak karar verilmesini isteyebilir.

Öte yandan Alman hukukunda mahkeme, tarafların dilekçeler aşamasında ileri sürmemiş ancak duruşmada ileri sürmüş oldukları iddiaya karşı itirazları göz ardı ederek karar verirse, verilen karardan olumsuz etkilenen taraf, bu kararın kaldırılmasını temyiz yolu ile talep edebileceğini kabul edilmiştir.²⁷⁷

Aynı şekilde taraflardan birinin dosyadaki esaslı bir iddiayı desteklemek yahut savunmak için yaptığı hukuki beyanlar dikkate alınmadan karar verilmişse, karardan etkilenen taraf yalnızca temyiz yoluna başvurarak karara itiraz edebilecektir. Zira Türk hukukunda olduğu gibi Alman hukukunda da hükmün tamamlanması kurumu itirazların değerlendirilip karara bağlanmasına değil, karardaki eksikliğin giderilmesine hizmet etmektedir.

2.6. Hükmün Tamamlanması Talebinde Bulunabilecek Kişiler

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 305/A maddesi, “taraflardan her birinin” hükmün tamamlanması yoluna başvurabileceğini açıkça düzenlemiş olduğundan, hükmün tamamlanmasına başvurunun ön şartı, “taraf” konumunda olmaktır.²⁷⁸

Bir kişinin taraf konumunda olduğunu söyleyebilmek için öncelikle fiil ehliyetine sahip olması gerekir.²⁷⁹ Zira fiil ehliyetine sahip olan bir kişinin dava ehliyetinin bulunduğu söylenebilir. Hal böyle iken, hükmün tamamlanması yargılamasında dava ehliyeti olan kişilerin “taraf” sıfatına haiz olacağı ve talepte bulunma haklarının olacağını söylemek mümkündür.²⁸⁰

Medeni Yargılama Hukukunda taraf, mahkemeden hukuki koruma talep eden ve kendisine karşı hukuki korunma talep edilen kişi olarak kabul edilir ve yargılama

²⁷⁷ **Wieczorek/Schütze/Rensen** Rn. 1. **Prütting/Gehrlein/Thole** Rn. 3.

²⁷⁸ **Tutumlu** (2020), s. 411.

²⁷⁹ **Çavuş** (2022), s.233.

²⁸⁰ **Çavuş** (2022), s.233. **Tanrıver** (2021) Cilt I, s. 1042. **Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası** (2021), s. 724. **Tutumlu** (2021), s. 411. **Hendem** (2021), s. 637.

sonucunda verilen hüküm yalnızca o davanın tarafları hakkında kesin hüküm teşkil eder.²⁸¹

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 305/A maddesinde kullanılan “taraflardan her biri” ifadesi hükmün tamamlanması talebinde bulunma yetkisini, hükmün taraflarından herhangi birinin kullanabileceği anlamını taşımaktadır. Taraflardan birinin hükmün tamamlanması talebinde bulunabilmesi için, başvuran tarafın, tamamlanmasına başvurduğu kararın tamamlanmasında hukuki, güncel ve kişisel bir yararı bulunmalıdır. Yani, tamamlama talebine başvuracak tarafın, eksik kalan talebi yargılamada ileri sürmüş olması veya kararın kendisi lehine veya aleyhine verilmiş olması gerekir.²⁸²

Örneğin, taraflardan birinin mahkemenin vermiş olduğu kararlar talebi neticelendirilmiş olmasına rağmen hükmün tamamlanmasına başvurursa, mahkemeler ve uyuşmazlığın diğer tarafı gereksiz yere meşgul edilmiş olacağından ve talepte bulunanın ilgili talepte herhangi bir hukuki yararı bulunmayacağından, tamamlama talebi mahkemece reddedilecektir.

Bir yargılamada dava iki kişi arasında yürütülürken, üçüncü bir kişi dava konusu olan hak veya şey üzerinde kısmen veya tamamen hak iddia ederek aynı veyahut ayrı bir mahkemede dava açarsa asli müdahilden bahsedilir.²⁸³ Asli müdahil, bağımsız bir davacı konumunda olduğundan, davanın tarafı olarak kabul edilir. Bu nedenle davacının dava açarken üstlendiği tüm yükümlülükleri yerine getirmek zorunda ve mevcut dava ile birlikte yürüyen davasını bizzat veya vekil aracılığıyla takip etmelidir. Aksi halde HMK'nun 150 inci maddesi gereği dosyanın işleminden kaldırılmasına karar verilir.²⁸⁴ Bu bağlamda asli müdahilin davaya konu uyuşmazlığın bir tarafı olduğunu ve mahkeme tarafından verilmiş olan karardan bizzat etkilenecek olan kişilerden olduğundan, hükmün tamamlanması talebinde bulunabileceğini söylemek mümkündür. Aynı şekilde birleşen

²⁸¹ **Pekcanitez** Hakan, **Atalay** Oğuz, **Özekes** Muhammet, Medeni Usul Hukuku, 14. Baskı, Ankara 2013, s. 291 – 292.

²⁸² **Belgin Güneş** (2021), s. 321. **Akkaya** (2021), s. 44.

²⁸³ **Özekes** Muhammet, Medeni Usul Hukukunda Asli Müdahale, İstanbul 1995, s. 14 – 15.

²⁸⁴ **Tutumlu**, Mehmet Akif, Asli Müdahilin Davayı Takipsiz Bırakması, Terazi Hukuk Dergisi, Cilt: 6, Sayı: 64, Aralık 2011, s. 72-73.

dava ve karşı davalardaki uyuşmazlığı tarafları da eksik hükmün tamamlanması yoluna başvurabilirler.²⁸⁵

Fer'i müdahil, taraflar arasında görülmekte olan derdest bir davada, taraf olarak yer almayan üçüncü kişilerin hukukunun korunması amacıyla kabul edilmiş bir kurumdur. Bu kurum, üçüncü kişilere mevcut davaya katılarak, bu dava sonunda verilecek olan hükmün kendisini olumsuz bir biçimde etkilemesini önlemeyi amaçlamaktadır.²⁸⁶ HMK'nun 68 inci maddesinden de anlaşılacağı üzere, fer'i müdahil taraf yardımcısı konumunda bulunur ve davada taraf sıfatına sahip olmaz. Bu durumda mahkeme tarafından verilen nihai karar fer'i müdahil hakkında değil, yanında müdahil olarak yer aldığı taraf bakımından sonuç doğuracaktır. Hal böyle iken, fer'i müdahil yer aldığı bir davada verilen nihai karara karşı tek başına kanun yoluna başvuramayacağı gibi, hükmün tamamlanması talebinde de bulunamayacaktır.²⁸⁷ Buna karşılık fer'i müdahilin, yanında davaya katıldığı tarafla birlikte hükmün tamamlanması talebinde bulunabileceğini söylemek mümkündür. Şayet fer'i müdahil olarak davada yer alan kimsenin, yanında katıldığı tarafın davayı kazanması halinde, yargılama giderlerinden olan fer'i müdahale giderlerinden diğer tarafın sorumlu tutulması gerekmesine rağmen fer'i müdahale giderlerine dair karar vermemiş olması durumunda, fer'i müdahilin de bu eksikliğin yarattığı karar boşluğunun doldurulması için tamamlama talebinde bulunmasında hukuki menfaati olacağından, hükmün tamamlanmasını talep edebilmelidir.²⁸⁸

Çekişmesiz yargı kararları bakımından, yargı sonucunda verilen kararlarda da karar boşlukları olabilir. Bu durumda yargılama sonucunda unutulmuş, ihmal edilen taleplerin tamamlanması, söz konusu yargılamadaki ilgililerin "taraf sıfatına" haiz olmamalarına rağmen, hukuki menfaatlerinin olması şartıyla yargılamadaki "ilgililer" tarafından talep edilebilir.²⁸⁹

²⁸⁵ **Tutumlu** (2021), s. 411.

²⁸⁶ **Tutumlu**, Mehmet Akif, 6100 Sayılı HMK'da Fer'i Müdahilin Statüsü, konumu ve Davaya Katılmasının Koşulları, Terazi Hukuk Dergisi, Cilt: 7, Sayı: 65, Ocak 2012, s. 100-102

²⁸⁷ **Çavuş** (2022), s.236 – 237.

²⁸⁸ **Çavuş** (2022), s. 237. **Akkaya** (2021), s. 44 – 45. **Hendem** (2021), s. 638.

²⁸⁹ **Çavuş** (2022), s. 237. Geniş Açıklamalar ve Değerlendirmeler için bkz. 4.4.1.

Dava arkadaşlığı, sübjektif bir dava birleşmesidir. Burada bir davada birden fazla davalı veya davacı bulunmakta ve davalı tarafta birden fazla kişiye karşı dava açılabilmesi veya birden fazla kişinin davacı olarak dava açabilmesi anlamına gelmektedir. Bir davada aynı taraf yanında yer alan kişiler ise dava arkadaşlarıdır. Dava arkadaşlığı mecburi ve ihtiyari dava arkadaşlığı olarak ikiye ayrılır. Bu iki tür dava arkadaşlığı bakımından hükmün tamamlanması yoluna başvurunun mümkün olup olmadığına da kısaca değinmek gerekir. Buna göre, mecburi dava arkadaşlığının bulunduğu bir yargılamada hükmün tamamlanmasını gerektirecek bir boşluğun bulunması halinde, mecburi dava arkadaşları birlikte hükmün tamamlanması talebinde bulunabileceklerdir. Zira, dava arkadaşlarının HMK'nun 60'ncı maddesinden de anlaşılacağı üzere birlikte hareket etme zorunlulukları olduğundan, tamamlayıcı ek karar için de birlikte bir başvuruda bulunmaları gerekir. Başvuru sonucu verilecek tamamlayıcı ek karar hepsi için hüküm ifade edecektir.²⁹⁰

İhtiyari dava arkadaşlığında durum biraz daha farklıdır. HMK'nun 58'inci maddesinden anlaşılacağı üzere; ihtiyari dava arkadaşları birbirinden bağımsızdır. Her biri, diğerinden bağımsız olarak hareket edebileceğinden, nihai karardaki eksikliği veyahut unutulmuş hususla ilgili tek başına hükmün tamamlanması talebinde bulunabilecektir. Burada verilecek ek karar, tüm dava arkadaşları için değil, sadece talep sahibi açısından bir nihai karar niteliği arz eder.²⁹¹ Yine hükmün verilmesinden sonra davacı veya davalı asilin ölmesi halinde kararın mirasçılara tebliği gerektiğinden, mirasçılar da halefiyet kuralı gereğince tamamlama usulüne başvurma hakkına haizdirler.²⁹²

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 73'üncü ve 74'üncü maddeleri vekilin hangi işlemleri yapmaya yetkili olduğunu düzenlemektedir. HMK m. 73 bir vekilin, hüküm kesinleşinceye kadar davanın takibi için gereken tüm işlemleri yapabileceğini düzenlerken, HMK m. 74 vekile verilen bazı özel yetkileri düzenlemiştir. İlgili kanun hükmünde, davaya vekalette özel yetki verilmesini gerektiren haller arasında hükmün tamamlanması yer almamaktadır. Bu nedenle, hükmün tamamlanmasının genel yetkiyi düzenleyen HMK m. 73 kapsamında değerlendirilmesi gerektiğinin kanaatindeyiz. Buna

²⁹⁰ Çavuş (2022), s. 235. Tutumlu (2020), s. 412. Hendem (2021), s. 639.

²⁹¹ Çavuş (2022), s. 236.

²⁹² Tutumlu (2020), s. 412.

karşılık hükmün icrasına başvurmak, vekaletin kanuni kapsamında yer alan bir husus iken buna ilişkin eksiklikleri gidermeye yönelik hükmün tamamlanması başvuruda genel vekaletnamenin yeterli olacağı olağandır. Bu nedenle vekil aracılığıyla takip edilen davalarda hükmün tamamlanması başvurusu, davadaki genel yetkili vekil tarafından, kararın kendisine tebliğinden itibaren bir aylık süre içinde yapılabilecektir.²⁹³

3. Hükmün Tamamlanması Yargılaması ve Yargılama Sonucunda Verilecek Kararlar

3.1. Hükmün Tamamlanması Yargılaması

Hükmün tamamlanması dilekçesinin mahkemeye verilmesi, dilekçenin karşı tarafa tebliğ edilmesi ve varsa cevap dilekçesinin hükmün tamamlanması talebinde bulunan tarafa tebliğ edilmesi akabinde mahkeme, dosya üzerinden yapacağı incelemeye göre karar verir (HMK m. 306/1).²⁹⁴

Karşı tarafın hükmün tamamlanması talebine karşı cevap vermesi zorunlu olmadığından, tamamlama başvurusunu kabul eden mahkeme, karşı tarafça cevap dilekçesi sunulmamış olsa dahi dosya üzerinden inceleme yaparak karar verebilir.²⁹⁵ Şayet mahkeme, tarafların dilekçelerindeki iddiaları ve hükmün tamamlanmasını gerektiren durumu dikkate alması sonucunda tarafların sözlü açıklama yapmaları gerektiği kanaatine varır ise tarafları sözlü açıklama yapmalarını yapmak üzere duruşmaya davet edebilir (HMK m. 306/2). Ancak bazı durumlarda mahkemenin duruşma yapmadan da kendiliğinden karar verebileceği eksiklikler vardır. Bunlar genellikle yargılama giderleri, vekalet ücreti ile talep edilen faiz oranına dair eksiklikler olup dosya üzerinden inceleme yapmaya müsait giderlerdir. Bu kapsamda yargılama

²⁹³ MüKoZPO/Musielak, 6. Aufl. 2020, ZPO § 321 Rn. 10.

²⁹⁴ Akkaya (2021), s. 50. Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası (2021), s. 724. Tanrıver (2021), Cilt I, s. 1042. Pekcanitez/Atalay/Özekes (2021), s. 443, Belgin Güneş (2021), s. 323.

²⁹⁵ Çavuş (2022), s. 257.

giderleri ve bazı ikincil talepler hakkında tamamlama başvurusunu kabul eden mahkeme duruşma yapmaksızın dosya üzerinden karar verebilir.²⁹⁶

Alman Medeni Usul Kanunu, Türk Medeni Usul Kanunu'nun aksine tarafların asli talebe ilişkin başvurularının, mahkeme tarafından sözlü olarak dinlenilmesi gerektiğini düzenlemiştir. Tarafların sözlü yargılama yapılmadan karar verilmesine rıza vermeleri halinde ise (ki bu rıza yalnızca usuli durumlarda önemli bir değişiklik olması halinde geri alınabilecektir) mahkeme sözlü duruşma yapmadan karar verebilecektir. Buna karşılık, tarafların fer'i taleplerine yahut yargılama giderlerine ilişkin başvuruları (başvurunun önemi sözlü yargılamaya gerektirmiyorsa) duruşma yapılmadan da karara bağlanabilecektir.

Kanaatimizce, Türk hukukuna da böyle bir düzenlemenin getirilmesi yerinde olacaktır. Zira, mahkemenin dosya üzerinden yapacağı incelemeler zaman zaman sekteye uğramaktadır. Aynı zamanda mahkemelerin tamamlama kararına ilişkin ne kadar sürede karar vermesi gerektiği ile ilgili de kanunumuzda açık bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu durum tarafların hukuki menfaatlerine aykırılık teşkil edebileceği gibi, tarafların süresi içinde haklarına kavuşmasına da engel olabilecektir.

Örneğin, mahkemenin taraflardan birinin asli talebine ilişkin karar vermemesi halinde, karardan olumsuz etkilenen taraf normalde istinaf kanun yoluna başvuracakken, hükmün tamamlanması yoluna başvurarak karardaki eksikliğin daha hızlı bir şekilde giderilmesini talep etmiş olabilir. Aynı zamanda hükmün tamamlanması yoluna başvurunun masrafsız olması sebebiyle, ilk tercihi bu yol olabilir. Verilecek tamamlama kararının neticesinde kanun yoluna başvuracak olması da kuvvetle muhtemeldir. İşte bu durumda mahkemenin hükmün tamamlanması kararını istinaf süresi içerisinde vermez ise bu durumda karardan olumsuz etkilenen taraf kanun yoluna başvuramayacağı gibi eksik verilen hükmün tamamlanmasını beklemek zorunda kalacaktır. Bu nedenle tarafların asli talepleri bakımından duruşma yapılarak karar verilmesi hem zaman bakımından hem de tarafların hukuki dinlenilme hakkı bakımından daha yerinde olacaktır.

²⁹⁶ Çavuş (2022), s. 258.

3.2. Yargılama Sonucunda Verilecek Kararlar

Tarafların hükmün tamamlanması talebinin neticesinde mahkeme, yargılama sonucunda hükmün tamamlanması talebini haksız görüp reddedebileceği gibi, hükmün tamamlanması talebini haklı görüp talebi kabul ederek, ilgili hükümdeki eksiklikleri tamamlayarak tamamlayıcı hükmü verecektir.²⁹⁷ Gerek tarafların tamamlama talebinin kabulü gerekse tamamlama talebinin reddi kararları ek karar niteliğinde sayılmaktadır. Zira, hâkim vermiş olduğu bu kararlar neticesinde dosyadan elini çeker ve verilen kararı taraflara tebliğ eder.²⁹⁸

Mahkeme, hükmün tamamlanması talebini aldıktan sonra hükmün tamamlanması başvurusunun usulüne uygun olarak yapılıp, yapılmadığını inceler. Buna göre, hükmün tamamlanması başvurusu için gerekli olan ön koşullarda ve aynı zamanda usulünde eksiklik bulunması halinde mahkeme tamamlama başvurusunu reddeder.²⁹⁹ Mahkemenin hükmün tamamlanması başvurusunu usuli sebeplerden ötürü reddetmesinin yanı sıra, başvuru sonrası yapılan inceleme neticesinde ek karar verilmesini gerektirecek bir sebebin olmadığı kanaati hasıl olursa veya ek karar verme imkânı söz konusu olmadığı anlaşılırsa, mahkeme hükmün tamamlanması talebini reddeder.³⁰⁰

Hükmün tamamlanması, hükümdeki eksiklikleri tamamlamaya hizmet ettiğinden, maddi hata içeren yahut hukuka aykırılık teşkil eden bir kararın düzeltilmesi veya değiştirilmesi amacını taşımadığını söylemek gerekir. Bu anlamda mahkeme, maddi hata içeren veya hukuka aykırı verilmiş bir kararın düzeltilmesi amacıyla yapılmış olan başvuruları kabul etmeyip, yine hükmün tamamlanması talebinin reddine karar verecektir.³⁰¹

²⁹⁷ **Belgin Güneş** (2021), s. 323. **Tanrıver** (2021), Cilt I, s. 1043.

²⁹⁸ **Belgin Güneş** (2021), s. 323.

²⁹⁹ Hükmün tamamlanmasının ön koşullarının neler olduğu “Hükmün Tamamlanması Usulü” başlığı altında daha detaylı değerlendirildiğinden, burada kısaca değinilmekle yetinilmiştir (Bkz. s. 43- 56).

³⁰⁰ **Çavuş** (2022), s. 261.

³⁰¹ **Çavuş** (2022), s. 260.

Mahkeme, tamamlama talebinde bulunan tarafın talebini haklı görürse, tamamlama talebini kabul eder ve HMK m. 305/A gereği ilk karardaki eksiklikleri tamamlamayan ek kararı verir. Hükümün tamamlanmasına ilişkin hüküm, mahkemede bulunan nüshalar ve verilmiş olan suretlerin altına veya ayrı bir kâğıda yazılarak imzalanır ve mühürlenir (HMK m. 306/3 ile m. 304). Tamamlama talebi üzerine verilen kabul veya ret kararı, asıl hükmün altına yahut buna eklenecek ayrı bir kâğıda yazılacağından, bu hüküm bir başka esas numarası verilmeksizin asıl hükmün esas numarası altında verilir.³⁰² Bu durum asıl hüküm ile tamamlama talebi üzerine verilen karara karşı kanun yollarına birlikte başvurulduğunda aynı esas numarası üzerinden işlem yapılmasına, zamansal olarak her iki kararının incelenmesi de beraber yapılabilmesine imkân tanıyacaktır.³⁰³

Hükümün tamamlanması kararı, hükmün altına yazılarak hükmün bir parçası haline geleceğinden, önceki hüküm ile tamamlanan hüküm aynı olmalıdır. Önceki hüküm ile tamamlanan hükmün birbirinden farklı olması, hükmün değiştirilmesine sebep olacağından, kanuna aykırılık teşkil edecektir. Diğer bir ifade ile; ek karar ile nihai kararda hüküm altına alınmış olan taraflara tanınan haklar veya yüklenen borçlara dair verilen kararların değiştirilmesi ve genişletilmesi mümkün olmadığı gibi sınırlandırılması da yasaktır. Zira, bu durum hükmün tamamlanması kurumuna hizmet etmeyecek olup, tarafların kanun yoluna başvurmalarına sebep olacaktır.

Öte yandan ilk nihai karardaki tespitler, açıklamalar, gerekçeler ve kararlar dikkate alındığında, diğer bir ifadeyle; ek karar dava konusu uyuşmazlığın tamamı açısından düşünüldüğünde, verilen bu ek kararı ayrı bir nihai karar olarak kabul etmeli ve kural olarak hükme dair gerekçeleri HMK'daki düzenlemelere uygun şekilde yazmak gerekir.³⁰⁴ Bu bağlamda HMK m. 297 uyarınca mahkeme tarafından verilen ek kararın hüküm sonucu ile fıkrası olmalı, tarafların talepleri ile savunmalarının özetini içermeli, taraflara yüklenen borçlar ve tanınan haklar sıra numarası altında açıkça yazılmalı, yargılama giderleri ile varsa karara karşı başvurabilecek kanun yollarını ve süresini

³⁰² Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası (2021), s. 724

³⁰³ Öztekin/Taşpınar Ayvaz/Kale (2020), s. 137.

³⁰⁴ Çavuş (2022), s. 262. Arslandoğan (2021), s. 125.

içermelidir. Ek kararda taraflara yüklenen borç ve tanınan haklar da sıra numarası altında açık, şüphe ve tereddüt uyandırmayacak şekilde gösterilmelidir.³⁰⁵

3.3. Tamamlayıcı Hükümün Niteliği

HMK'nın 305/A maddesinin yanı sıra HMK m. 310/2 ve m. 314/2 de mahkemenin bir ek karar verebileceğini düzenlemiştir.³⁰⁶ Ancak hükmün tamamlanması yargılaması neticesinde verilen tamamlayıcı hükmün (ek kararın) hukuki niteliği bakımından kanunda açık bir düzenleme bulunmadığından, tamamlayıcı hükmün hukuki niteliğine kısaca değinmek gerekir.

Buna göre, hükmün tamamlanması düzenlemesinde tamamlama kararlarına karşı kanun yoluna başvurma mümkün olduğu düzenlenmiş olduğundan, tamamlayıcı hükmün de bir nihai karar gibi işlem göreceği sonucuna varılabilir. Alman ve Avusturya hukukunda, tamamlayıcı hüküm, asıl hükümden bağımsız bir hüküm ve asıl hüküm karşısında kısmi hüküm olarak (Teilurteil) nitelendirilirken³⁰⁷, kısmi hüküm, Türk hukukundaki bir görüşe göre, “*bölünebilen ve bağımsız olarak hükme konu olacak şekilde sınırlandırılabilen dava konusunun, karar verme olgunluğuna ulaşmış bir kısmı hakkında yargılamayı nihai olarak sona erdiren*” kararlar olarak nitelendirilmektedir.³⁰⁸ O halde, kısmi hüküm ile davacının talep sonucunun bir kısmının sonuçlandırılacağını, hükmün geri kalan kısmı karşısında ayrı olarak kanun yollarına götürülebilir durumda olacağını, icra edilebilir ve kesin hüküm halini alacağını söylemek mümkündür.³⁰⁹

³⁰⁵ Akkaya (2021), s. 51

³⁰⁶ Çavuş (2022), s. 268.

³⁰⁷ Belgin Güneş (2021), s. 324. Rosenberg/Schwab/Gottwald ZivilProzR, § 61. Rn. 26. MüKoZPO/Musielak, 6. Aufl. 2020, ZPO § 321 Rn. 12.

³⁰⁸ Bahadır (2022), s. 514. Bahadır Zeynep, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Medeni Usul Hukukunda Kısmi Karar, Şubat 2018, s. 22.

³⁰⁹ Belgin Güneş (2021), s. 324.

Türk hukukundaki bir diğer görüş³¹⁰, tamamlayıcı hükmün asıl hükmün ayrılmaz bir parçası olarak kabul etmektedir. Zira tamamlayıcı hüküm asıl hükümden bağımsızlaşan bir karar niteliğinde değildir. HMK'nun 306 ıncı maddesinin tamamlama usulünün tavzih usulü ile birlikte düzenlenmiş olması ve yine HMK'nun 304'üncü maddesine yapılan atıf ile tamamlayıcı hükmün asıl hükümden bağımsızlaşan bir karar niteliğini taşıması bu hususa işaret etmektedir.³¹¹ Öte yandan; ek karar ile nihai kararda hüküm altına alınmış olan taraflara tanınan haklar veya yüklenen borçlara dair verilen kararların değiştirilmesi ve genişletilmesinin mümkün olmaması tamamlayıcı hükmün asıl hükümden bağımsız bir hüküm haline gelmeyeceğini göstermektedir.

Bizler tamamlayıcı hükmün asıl hükmün ayrılmaz bir parçası olarak kabul etmekteyiz. Zira, tamamlayıcı hüküm asıl hükümden bağımsızlaşan bir karar niteliğinde değildir. HMK'nun 306 ıncı maddesinin tamamlama usulünün tavzih usulü ile birlikte düzenlenmiş olması ve yine HMK'nun 304'üncü maddesine yapılan atıf ile tamamlayıcı hükmün asıl hükümden bağımsızlaşan bir karar niteliğini taşıması, bu hususa işaret etmektedir.³¹² Öte yandan; ek karar ile, nihai kararda hüküm altına alınmış olan taraflara tanınan haklar veya yüklenen borçlara dair verilen kararların değiştirilmesi ve genişletilmesinin mümkün olmaması, tamamlayıcı hükmün asıl hükümden bağımsız bir hüküm haline gelmeyeceğini göstermektedir.

Görüşe katılmakta ve tamamlayıcı hüküm asıl hükümden bağımsız bir karar haline gelmeyeceğinden, kısmi karar niteliğini taşımayacağı kanaatindeyiz. Zira, tamamlayıcı hükmün asıl hükmün bir parçası olması, asıl hükümden bağımsız bir nihai karar olması uygulamada özellikle kanun yolları ve ilamlı icra bakımından birtakım tereddütleri de beraberinde getirebilecektir. Bu bağlamda tamamlayıcı hükmün niteliği bakımından doktrinde de HMK'da ek karara dair bir yasal düzenleme getirilmesi amacı ile değişiklik yapılmasının uygun olacağı ifade edilmiştir.³¹³

³¹⁰ Belgin Güneş (2021), s. 324.

³¹¹ Belgin Güneş (2021), s. 324.

³¹² Belgin Güneş (2021), s. 324.

³¹³ Öztekin/Taşpınar Ayvaz/Kale (2020), s. 136. Çavuş (2022), s. 268.

4. Hükümün Tamamlanması Kararına Karşı Başvurulabilecek Kanun Yolları

Hukuk Muhakemeleri Kanununun 305/A maddesinin 1. Fıkrasının 2. cümlesinde, tamamlama talebi üzerine verilen kararlara karşı kanun yollarına başvurulabileceği düzenlenmiştir. Buna ek olarak tamamlama talebi üzerine verilen ret kararları da dahil olmak üzere ret veya kabul kararlarına karşı kanun yoluna başvurabileceğini söylemek mümkündür.³¹⁴ Tamamlama talebi üzerine verilen kararlara karşı kanun yoluna başvurulması durumunda, tartışılması gereken birtakım hususlar söz konusudur. Bunlara kısaca değinmek gerekir ise;

Tamamlayıcı hükme karşı kanun yoluna başvurulması durumunda, kanun yoluna başvuru şartları açısından aranan şartların yalnızca ek karar için mi aranacağı, yoksa asıl hükme karşı kanun yoluna başvuru yolunun açık olup olmamasına göre mi değerlendirme yapılacağı konusunun irdelenmesi gerekmektedir. Bu noktada verilecek yanıt tamamlayıcı hüküm ile asıl hüküm arasındaki ilişkinin hukuki niteliğine göre farklılık arz etmektedir. Daha önce de değindiğimiz üzere Alman ve Avusturya Hukukunda tamamlayıcı hüküm asıl hükümden bağımsız bir karar olarak kabul edilmiştir.³¹⁵ Bu durumda tamamlayıcı hükme karşı taraflardan birinin veya her iki tarafın kanun yoluna başvurusu halinde kanun yoluna başvuru şartlarının oluşup oluşmadığı yalnızca tamamlayıcı hüküm bakımından aranmakta ve bu çerçevede incelenmektedir. Türk Hukukundaki hâkim görüşüne göre ise tamamlayıcı hüküm asıl hükümden bağımsız bir karar olarak nitelendirilmediğinden, kanun yoluna başvuru şartları incelenirken asıl hükme göre değerlendirme yapılarak sonuca varılması gerekmektedir.

Kanaatimizce, tamamlayıcı hüküm ile asıl hüküm arasındaki hukuki ilişki bakımından tamamlayıcı hükmün bağımsız bir karar niteliğinde olmaması, Türk Hukuku

³¹⁴ Belgin Güneş, (2021), s. 326. BeckOK ZPO/Elzer, 48. Ed. 1.3.2023, ZPO § 321 Rn. 43. MüKoZPO/Musiak, 6. Aufl. 2020, ZPO § 321 Rn. 16. Rosenberg/Schwab/Gottwald ZivilProzR, § 61, Rn. 26.

³¹⁵ Bkz 3.3.

bakımından daha uygun olduğundan, tamamlayıcı hükme karşı kanun yoluna başvuru halinde aranan şartların mevcut olup olmadığı incelenirken, asıl hükme karşı kanun yoluna başvuru yolunun açık olup olmadığı da değerlendirilmesi gerekmektedir.

Bu anlamda, asıl hükme karşı kanun yoluna başvurunun açık olması halinde, tamamlayıcı hükme karşı da kanun yoluna başvurulabilecektir. Tam tersi, asıl hükme karşı kanun yoluna başvuru yolu kapalı ise tamamlayıcı hükme karşı da kanun yoluna başvuru yolu kapalı olacaktır. Bu yaklaşım oldukça yerinde bir yaklaşım ancak tarafların hükmün tamamlanması kurumunun hukuki çare olarak hukukumuzda katılması konusunda tamamlayıcı hükme karşı kanun yoluna başvurmak isteyen tarafın hak arama özgürlüğünün ve adil yargılanma hakkının kısıtlanması neticesini de beraberinde getirebilecek niteliktedir. Zira, asıl hükme karşı kanun yoluna başvurunun kapalı olması halinde, tamamlama talebinde bulunan tarafın talebi doğrultusunda karar verilmemesi durumunda, tamamlama talebinde bulunan taraf verilen kararı üst mahkemenin inceleme ve değerlendirme yapmasına konu edemeyecek olup bunun neticesinde tamamlama talebi üzerine verilecek eksik veya hatalı karar olması halinde söz konusu karar üst mahkemenin incelemesine götürülemeyecektir.

Aynı zamanda kanun yolunun kapalı olup, hükmün tamamlanması yolunun açık olacağı kabul edilmesi durumunda da birtakım problemler ortaya çıkacaktır. Taraflar kanun yolunun kapalı olduğu durumlarda hükmün tamamlanması yoluna başvurarak karardaki eksiklikleri tamamlamaya çalışacak. Bu durumda taraflar, kanun yoluna başvurusuna konu edemeyeceği tüm hususları hükmün tamamlanmasına sebep gösterip, hükmün tamamlanması kurumunun amacı dışında kullanılmasına neden olacaktır. O halde bu durum, kanun koyucunun hükmün tamamlanması kurumu ile mahkemelerin iş yükünü azaltmayı, yargının gereksiz başvurular nedeniyle aşırı yükün altında kalmasını engellemeyi amaçlamasına aykırı düşecektir.

Ek kararların kanun yoluna götürülmesi bakımından her ne kadar genel hükümler geçerli olsa da istinaf ve temyiz kanun yolları bakımından geçerli olan parasal sınırların ek hüküm için de geçerli olup olmayacağı konusu tartışmalıdır.³¹⁶

³¹⁶ **Karaaslan** Erol, **Karaaslan** Varol, 2021, s. 574.

Kanaatimizce tamamlayıcı hüküm asıl hükümden bağımsız bir hukuki ilişki içerisinde olmadığından, tamamlayıcı hükme karşı kanun yoluna başvuru halinde parasal sınır şartı değerlendirilirken, asıl hüküm ile tamamlayıcı hükümdeki dava konusu ve miktarının toplamı dikkate alınmalıdır.

Bu bağlamda tamamlama kararının taraflara tebliğ edilmesiyle, bu karar aleyhine kanun yollarına başvurma süresi işlemeye başlar ve kararın içeriğinden kanun yolunun sebeplerinin oluşup oluşmadığı tespit edilir.³¹⁷

5.1. Hükümün Tamamlanması Yolu ile İstinaf Kanun Yoluna Aynı Anda Başvurulması

Burada değerlendirilmesi gereken husus, tarafların hükümdeki eksikliği hem istinaf sebebi hem de hükümün tamamlanması yoluna başvuru sebebi yapıp, yapamayacağıdır. Bu hususa ilişkin Türk hukukunda açık bir düzenleme bulunmamaktadır. Ancak Türk hukukunun aksine Avusturya Medeni Usul Kanunu § 485 bu hususa yer vermiştir. Buna göre, tamamlama talebi hakkında karar verilene kadar istinaf yargılaması talep üzerine ertelenir. Tamamlama talebi hakkında kesinleşmiş bir karar verildikten sonra hüküm tamamlanırsa, hükümün eksik olduğuna dayanan istinaf sebebi ortadan kalkar ve bu nedenle istinaf başvurusu geri çevrilir.³¹⁸

Alman doktrininde ise kanun yollarına başvuru ile hükümün tamamlanması yoluna başvurunun istisnai olarak aynı anda mümkün olabileceği kabul edilmektedir.³¹⁹ Buradaki en önemli kıstas mahkemenin karar vermeyi unutmuş olduğu talebin hükümün esası bakımından ne denli önem arz ettiğidir. Zira, mahkemenin karar vermeyi unutmuş olduğu

³¹⁷ **Arslandoğan** (2021), s. 126

³¹⁸ **Belgin Güneş** (2021), s. 325. **Fasching** Hans W., Kommentar zu den Zivilprozeßgesetzen, 2. Auflage, Wien, 2004, §423, Kn. 2. **Rechberger** Walter H., **Klicka** Thomas, Zivilprozessordnung, 5. Auflage, Wien, 2019, §423, Kn. 3.

³¹⁹ **Musielak/Voit/Musielak**, 20. Aufl. 2023, ZPO § 321 Rn. 13. **Rosenberg/Schwab/Gottwald** ZivilProzR, § 61, Rn. 27.

talep hükmün esasını etkileyecek ise ve hükmün tamamlanması yolu ile giderilmesi mümkün değil ise tarafların iki yola aynı anda başvurması istisnai olarak kabul edilir.³²⁰

Hukukumuzda buna ilişkin her ne kadar bir düzenleme olmasa da kanaatimizce, HMK m. 360 uyarınca aksine bir hüküm yok ise istinaf aşamasında ilk derece mahkemelerindeki yargılama usulünün uygulanacağı hüküm altına alındığından nihai kararı veren ilk derece mahkemesince hükmün tamamlanması talebine ilişkin kararı verene kadar istinaf yargılamasının bekletici mesele yapılması gerekir. Zira, aksi halde birbiri ile çelişen kararların ortaya çıkma ihtimali söz konusu olacak ve bu durum hükmün tamamlanması kurumunun hukukumuza getirilmesindeki amaca aykırılık teşkil edecektir. Böyle bir durum maddi ve manevi kayba yol açacağından, usul ekonomisine de aykırı olacaktır.

³²⁰ Musielak/Voit/Musielak, 20. Aufl. 2023, ZPO § 321 Rn. 13. Rosenberg/Schwab/Gottwald ZivilProzR, § 61, Rn. 27.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Hükmün Tavzihi, Hükmün Tashihi ve Tahkimin Hükmün Tamamlanması ile Kıyaslanması

1. Hükmün Tavzihi

Çalışmamızın bu bölümünde tıpkı hükmün tamamlanmasında olduğu gibi, mahkemelerin vermiş oldukları nihai kararlara karşı, kararlardaki hataların ve çelişkilerin giderilmesine hizmet eden *hükmün tavzihi*, *hükmün tashihi* kurumları incelenecek olup, aynı zamanda taraflar arasındaki uyuşmazlıkların hakem adı verilen kimseler tarafından nihai olarak çözümlenmesine hizmet eden *tahkim* kurumu incelenecektir.

Bununla birlikte hükmün tavzihi, hükmün tashihi ve tahkim kurumlarının hükmün tamamlanması kurumu ile olan ilişkisine ve farkına da değinilecektir.

1.1. Tavzihin Tanımı, Amacı ve Hukuki Niteliği

Bir mahkeme kararında ortaya çıkan belirsizlik yahut çelişkiler, hükmün icrası sırasında birtakım tereddütlerin yaşanmasını da beraberinde getirebilmektedir. Hükmün tavzihi ise, ilgili hükmün icrası sırasında ortaya çıkabilecek olan bu tereddütleri gidermeye yönelik getirilmiş bir kurumdur. Başka bir deyişle; hükmün tavzihi ile, hükümde bulunan belirsizliklerin giderilmesi, hükme ilişkin tereddütlerin açıklanması ve hükmün fıkraları arasındaki çelişkilerin ortadan kaldırılması hedeflenmektedir.³²¹

³²¹ Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası (2021), s. 720 – 721. Tanrıver (2021) Cilt I, s, 1039. Kuru/Aydın (2021), s. 570. Arslan (1977), s. 53. Pekcanitez/Atalay/Özekes (2021), s.442.

HMK m. 305 hükmün tavzihini “*Hüküm yeterince açık değilse veya icrasında tereddüt uyandırıyor yahut birbirine aykırı fıkralar içeriyorsa, icrası tamamlanuncaya kadar taraflardan her biri hükmün açıklanmasını veya tereddüt ya da aykırılığın giderilmesini isteyebilir.*” şeklinde hüküm altına almıştır.

Bu bağlamda mahkeme hükmün tavzihi ile hükmü açık ve net bir şekilde açıklayıp, taraflara yüklenen hak ve borçları somutlaştırıp, hükmün icrası sırasında meydana gelebilecek muhtemel sorunların önüne geçmiş olacaktır.³²²

Tavzih talebi, hükmü veren mahkemeye karşı ileri sürüldüğünden ve hükmün kesinleşmesini engelleyici yahut erteleyici etkisi bulunmadığından dar ve teknik anlamda bir kanun yolu olarak kabul edilmediği gibi, hükmü değiştirmemesinden ötürü de olağanüstü bir kanun yolu olarak kabul edilmemektedir.³²³ O halde biz de doktrindeki ağırlıklı görüşe katılarak hükmün tavzihinin hukuki niteliğinin, hukuki çare olarak kabul edilmesi gerektiği kanaatindeyiz.³²⁴

1.2. Tavzih Sebepleri

Hükmün tavzihi ile hükmün tamamlanması arasındaki farklılıkları daha net anlayabilmek adına, tavzih sebeplerine de kısaca değinmek gerekir.

Hukuk Muhakemeleri Kanununun 305. Maddesinin birinci fıkrasında; hükmün yeterince açık olmaması, hükmün icrasında tereddüt hasıl olması, hüküm fıkralarının birbirine aykırılıklar içermesi gibi sebepler tavzih yoluna başvuru sebebi olarak gösterilmiştir. Söz konusu sebeplerden birinin varlığı, tavzih yoluna başvuru için yeterli olarak kabul edilmiştir.³²⁵ Buna göre taraflardan her biri, mahkeme hükmü yeterince açık değilse veya hükmün icrası tereddüt uyandırıyor yahut birbirine aykırı fıkralar

Atalı/Ermenek/Erdoğan (2021) s. 564. **Tutumlu** Mehmet Akif, Hükümün Açıklanması ve Düzeltilmesi: (Tavzih ve Tashih), Ankara 2012, s. 14. **Karlı** (2020), s. 706- 707.

³²² **Uyanık** (2016), s. 4.

³²³ **Üstündağ** (2000), s. 907. **Tanrıver** (2021) Cilt I, s, 1132.

³²⁴ **Pekantez/Atalay/Özekes** (2021), s.436. **Tutumlu** (2012) s.15. **Karlı** (2020), s. 706. **Atalı/Ermenek/Erdoğan** (2021) s. 570 – 571. **Bahadır** (2022), s. 513. **Hendem** (2021), s. 621 – 622.

³²⁵ **Uyanık** (2016), s. 51.

içeriyorsa tavzih yoluna başvurmak suretiyle kararı veren mahkemeden hükmün açıklanmasını (tavzihini) yahut aykırılığın HMK m. 305/1 uyarınca giderilmesini isteyebilir.³²⁶

Bu kapsamda, hüküm sonucunda çelişkilerin bulunması, kural olarak tavzih sebeplerinin başında gelir. Ancak belirtmek gerekir ki, gerekçedeki çelişkiler hükmün tavzihi kurumunun uygulama alanı dışında kalır.³²⁷

Kural olarak, tarafların yargılamada ileri sürmüş oldukları tüm taleplerin cevabının hüküm sonucunda açık, belirli ve anlaşılır şekilde yazılması kanuni bir zorunluluktur. (HMK m. 297/2).³²⁸ Hüküm sonucunun belirsiz olması, hukuk kurallarının somut olaya yansıtılmasıyla ilgili olduğu gibi, hâkimin hukuk kuralları ile somut olay arasında kurduğu bağlantıyla da ilgilidir.³²⁹ Başka bir ifadeyle; hüküm sonucunun belirsizliği sorunu, hem hükümde kullanılan ibarelerin hükmü veren hakim tarafından anlamlandırılmasıyla hem de hukuksal yorumlama yani hükümde kullanılan ifadelerin somut olaya aktarılmasıyla ilgilidir.³³⁰ Hüküm sonucunda taraflara tanınan hakların ve yüklenen borçların açıkça belirtilmemiş olması, hükmün icrasında problemlere yol açacaktır. Bu nedenle hüküm sonucunun yeterince açık olması gerekmekte olup, farklı algılamalara ve yorumlamalara sebebiyet vermeyecek nitelikte yazılması zaruridir.

Görüldüğü üzere, hükmün tavzihi sebepleri kanunda sınırlı olarak sayılmıştır. Bu bağlamda hükmün tavzihinin genel olarak sadece açık olmayan hususları açıklamak, tereddütlü durumu ortadan kaldırmak yahut çelişkiyi gidermekle sınırlı olduğunu söylemek mümkündür.

³²⁶ **Kuru/Aydın** (2020), s. 591. **Karlı** (2021), s. 707. **Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası** (2021), s. 722. **Alangoya/Yıldırım/Deren Yıldım** (2009), s. 591.

³²⁷ **Tanriver** (2021) Cilt I, s. 1132. **Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası** (2021), s. 721.

³²⁸ Bkz s. 19

³²⁹ **Uyanık** (2016), s. 52.

³³⁰ **Uyanık** (2016), s. 52.

1.3. Tavzih Usulü

Hükmün tavzihi talebi ile usulü HMK'nun 306 ıncı maddesinde düzenlenmiştir. Düzenlemeye göre hükmün tavzihi, tavzih dilekçesine tarafların sayısı kadar nüsha eklenmek suretiyle hükmü veren mahkemeden istenir. Mahkemece, dilekçenin bir nüshası cevap süresi belirtilmek suretiyle karşı tarafa tebliğ edilir. Tebliğe müteakip verilen cevap, tavzih talebinde bulunan tarafa tebliğ olunur. Tavzih talebine karşı cevap verilmemiş olsa dahi mahkeme dosya üzerinden inceleme yapmak suretiyle tavzih talebine ilişkin kararını verir. Mahkeme, gerekli görmesi halinde uyuşmazlığın taraflarını sözlü açıklamalarını yapmaları için davet edebilir. Mahkeme tavzih talebini yerinde görürse, hükümlerin tashihinde (HMK m. 304) olduğu gibi işlem yapmak zorundadır.

O halde hükmün tavzihi, taraflardan birinin hükmü veren mahkemeye³³¹ dilekçe yolu ile başvurması ile mümkün olup, hâkimin kendiliğinden hükmün tavzihine karar vererek, hükme ilişkin açıklama yapması mümkün değildir.

Kanun koyucu, hükmün tamamlanmasının aksine hükmün tavzihi yoluna başvuru da herhangi bir hak düşürücü süre öngörmemiştir. Ancak işin niteliği gereği tavzih istemleri için de azami bir süre öngörülmelidir. Zira tavzihın amacını hükmün icrası sırasında oluşabilecek tereddütlerin ve çelişkilerin giderilmesi şeklinde düzenleyen kanun koyucu, tavzih isteminin de en geç hükmün icrasının tamamlanmasına kadar gerçekleştirilebileceğini hüküm altına almıştır.³³² Bu bağlamda hükmün tavzihinin amacının hükmün icrasını kolaylaştırmak ve tereddütleri gidermek olduğunu göz önünde bulundurduğumuzda, hükmün tavzihinin ilamın icraya konulmasından sonra da tavzihinin muhtemel olduğunu düşünmekteyiz. Ancak belirtmek isteriz ki, icra

³³¹ Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası (2021), s. 723. Tanrıver (2021) Cilt I, s. 1040. Kuru/Aydın (2021), s. 591. Alangoya/Yıldırım/Deren Yıldım (2009), s. 593.

³³² Geniş Açıklamalar ve Değerlendirmeler için bkz. Uyanık (2016), s. 60 – 66. Karşı (2020), s. 706 – 707 – 708. Kuru/Aydın (2021), s. 591. Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası (2021), s. 722. [Yargıtay 16. Hukuk Dairesi, 13.02.2018 tarihli ve 2018/645 E.,2018/839 K. sayılı kararı; Mahkemece, tavzih talebinin kabulü ile yazılı şekilde hüküm kurulmuş ise de; yapılan değerlendirme ve varılan sonuç hatalı olmuştur. 6100 sayılı HMK'nın 305. maddesine göre; tavzih talebi hükmün icrasına kadar mümkündür. Davacının tavzihen düzeltilmesini istediği ... Kadastro Mahkemesi'nin 26.06.2003 tarih, 1988/304 Esas, 2003/42 Karar sayılı ve 30.12.2003 tarihinde kesinleşmiş ve tapuya tescil edilmiştir. Tavzihi istenen kararın icra edilmiş olması karşısında hükmün tavzihen düzeltilmesi mümkün değildir. \[www.lexpera.com.tr\]\(http://www.lexpera.com.tr\) \(e.t.: 08.04.2023\)](#)

müdürünün hükmü yorumlama gibi bir yetkisi olmadığından, hüküm ancak onu vermiş olan mahkeme tarafından tavzih edilebilecektir.³³³ İcra müdürü hükmü kendi anlayışına göre icra ederse, taraflar buna karşı icra mahkemesine başvurup, şikâyetle bulunabileceklerdir.³³⁴

Buna karşılık hükmün icrasının tamamlanmış olması halinde, yani hâkimin tavzih talebinden önce dava dosyasından elini çekmiş bulunduğu durumda artık hükmün tavzihini gerektiren bir durum olmayacağından, hâkim tavzihi gerekçe göstererek hükümde başkaca düzeltmeler ve değişiklikler yapamayacaktır.³³⁵ Aksi halde taraflara tavzih neticesinde verilen kararlara karşı olağan kanun yollarına başvurma imkânı doğacaktır.³³⁶

Tavzih talebinin kabul veya reddedilmesi durumunda, ilgili taraf bu kararı kanun yoluna götürebilir. Ancak tavzih kararına karşı kanun yoluna başvurulması durumunda inceleme yalnızca tavzih kararı hakkında yapılır, esas karar hakkında kanun yolu incelemesi yapılamaz.³³⁷

1.4. Tavzihın Hükümün Tamamlanması ile Farkı ve İlişkisi

Mahkeme tarafından kurulmuş olan hükümler, tarafların hak ve yükümlülüklerini açık bir şekilde içermesi gerektiği gibi, tarafların taleplerine ilişkin verilecek kararları da eksiksiz bir şekilde içermelidir. Ancak uygulamada, mahkemeler dikkatsizlik, unutkanlık vb. sebeplerden ötürü tarafların hak ve yükümlülükleri ile taraf taleplerine dair eksik karar verebildiklerinden, 28.07.2020 tarihli 7251 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanun'u ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanun'u kapsamında yapılan değişiklik neticesinde, hükmün sonucundaki bu

³³³ Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası (2021), s. 722.

³³⁴ Kuru/Aydın (2021), s. 591. Tanrıver Cilt I (2021), s. 1132.

³³⁵ Pekantez/Atalay/Özekes (2020), s. 436.

³³⁶ Atalı/Ermenek/Erdoğan (2020), s. 570 – 571.

³³⁷ Karşlı (2020), s. 706 – 707 Kuru/Aydın (2021), s. 592 – 593. Tanrıver Cilt I (2021), s. 1133. Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası (2021), s. 723 – 724.

eksikliklerin koşulları mevcut ise HMK m. 305/A gereği hükmün tamamlanması yoluna başvurulması sonucu tamamlanabilmesi imkanı getirilmiştir. Buna karşılık, hükmün tavrızi HMK m. 305'te düzenlenerek, hükmün açık olmayan yahut hükmün icrası bakımından tereddüt edilen kısımlar için hükmün açıklanmasına olanak sağlayan bir kurum olarak kabul edilmiştir. Bu kapsamda hükmün tavrızi ile hükmün tamamlanması kurumlarının başvuru konuları ile başvuru sebeplerinin birbirinden farklı olduğunu söylemek gerekir. Taraflar, mahkemece verilen nihai kararı inceleyerek hükümdeki sorunu tespit eder ve akabinde mahkeme tarafından verilen bu karara karşı, kanunda düzenlenmiş olan hukuki yollardan birine başvurabilir.

Hükmün tavrızi ile hükmün tamamlanmasının ortak ilişkisi, mahkemenin hükmü verdikten sonra istisnai olarak hükmü tekrardan ele almasıdır.³³⁸ Mahkeme burada her ne kadar hükmü tekrardan ele alsada her iki kurum bakımından yeniden bir yargılama yapmaksızın karar verir. Hâkim, hükmün tavrızinde hükmü açıklamakla yetinirken, hükmün tamamlanmasında eksik bırakılan hükmü tamamlar.³³⁹ Ancak hükmün tamamlanmasında, hükmün tavrızinin aksine hüküm bir bütün olarak ele alınır ve hem hüküm fıkralarında hem de hükmün gerekçesinde talep edilen husus veya re'sen karar verilmesi gereken hususlar hakkında olumlu veya olumsuz bir karar verilmemiş olmalıdır.³⁴⁰ Hükmün tavrızinde ise talep edilen husus veya re'sen karar verilmesi gereken hususlar ile ilgili olumlu yahut olumsuz bir karar verilmiş olur, ancak nihai karardaki hüküm sonucu ile hükmün gerekçesi arasında oluşan çelişki sebebiyle çelişkiyi gidermek adına tarafların tavrız yoluna başvurmaları gerekir.³⁴¹

HMK'nun 305 inci maddesinin ikinci fıkrasından da anlaşılacağı üzere, hükmün tavrızi yalnızca hükümde yer alan belirsizlik veya çelişkinin giderilmesine hizmet etmektedir. O halde hükmün tavrızi ile hükmün sınırlandırılması, genişletilmesi ve değiştirilmesinin kanunen mümkün olmadığı anlaşılmaktadır. Görüleceği üzere tavrızin amacı verilmiş olan kararı değiştirmek değil, aksine kararın uygulanmasını kolaylaştırmak adına kararı açıklamak, hükmün yanlış anlaşılmasını ve değişmesini

³³⁸ Pekantez/Atalay/Özekes (2020), s. 435.

³³⁹ Pekantez/Atalay/Özekes (2020), s. 435 – 436.

³⁴⁰ Çavuş (2022), s. 56 – 57.

³⁴¹ Çavuş (2022), s. 56 – 57. Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası (2021), s. 721. Tanrıver (2021) Cilt I, s. 1039. Pekantez/Atalay/Özekes (2021), s.443.

önlemektir.³⁴² Bunun için tavzih talebini alan mahkeme hükmü yalnızca tavzih edebilir; yani açıklayabilir.³⁴³

Kanaatimizce, kanunda her ne kadar hükmün tamamlanması başvurularının incelenme sınırıyla ilgili bir hüküm bulunmasa da mahkeme, tıpkı hükmün tavzihinde olduğu gibi, vereceği ek karar ile daha önce vermiş olduğu nihai kararı sınırlandıramaz, genişletemez ve değiştiremez.³⁴⁴ Burada Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 305 inci maddesinin ikinci fıkrasının, hükmün tamamlanması kurumunda da kıyasen uygulanmasının doğru olacağını düşünmekteyiz.³⁴⁵

Hükmün tavzihinin talep edilebilmesi için, hükmün kesinleşmesi şartı aranmamaktadır. Kesinleşmemiş olan nihai kararlar bakımından da tavzih talep edilebilir.³⁴⁶ Bu durum, hükmün tamamlanması kurumu bakımından da geçerlidir. Başka bir ifadeyle, hükmün tamamlanması ve hükmün tavzihi kurumları, nihai kararlara karşı başvuru hukuki çareler olsalar da bu başvuru yollarına gitme bakımından hükmün

³⁴² **Yargıtay 19. HD., 14.12.2017 T. 2016/15001 E., 2017/7966 K.;** “Mahkemece kısa kararın kurulmasından sonra davacının başvurusu üzerine taraflar tekrar çağrılmak suretiyle, celse açılarak hüküm fıkrasına manevi tazminat kısmı da eklenmek suretiyle düzeltme yapılmıştır. Bu husus yukarıda bahsi geçen HMK 305/2. maddesindeki hükmün genişletilmesi yasağı kapsamına girdiğinden usul ve yasaya aykırı hükmün bozulması gerekmiştir.” www.lexpera.com.tr (e.t.: 01.04.2023)
Yargıtay 4. HD., 12.02.2018 T. 2016/4336 E., 2018/790 K.; “... Vekalet ücreti, hükmün eki niteliğinde olup; tavzih suretiyle değiştirilemez. Tavzih kararı ile davacı yararına vekalet ücretine hükmedilmesi HMK 305/2 maddesine aykırı olduğundan karar, bu bakımdan yerinde görülmemiş ve bozulması gerekmiştir.” www.lexpera.com.tr (e.t.: 01.04.2023)

³⁴³ **Uyanık** (2016), s. 57.

³⁴⁴ **Belgin Güneş** (2021), s. 315. **Atalı/Ermenek/Erdoğan** (2020), s. 570. **Karlı** (2021), s. 707. **Kuru/Aydın** (2021), s. 590.

³⁴⁵ **Yargıtay 2. HD., 02.11.2022 T. 2022/8573 E., 2022/8752 K.;** “Somut olayda HMK 305/A. maddesinin uygulanma koşullarının bulunmamaktadır. Aynı yasanın 305/2. maddesi doğrultusunda tavzih kurumu ile de hüküm fıkrasının sınırlandırılması veya genişletilmesi ya da değiştirilmesi mümkün değildir. Öyleyse davalı vekilinin tavzih talebinin reddi gerekir.” www.lexpera.com.tr (e.t.: 02.04.2023)
Ankara BAM 26. Hukuk Dairesi, 24.06.2021 tarihli ve 2021/820 E., 2021/1251 K. sayılı kararı “Somut olayda mahkemece, 10/01/2020 tarihinde davanın esası hakkında karar verilmiş kararın taraflara 21.01.2020 tarihinde tebliğinden bir aylık süre geçtikten sonra ve taraflarca bir talepte bulunulmadığı halde 14/01/2021 tarihinde dosya re'sen ele alınarak, gerekçeli kararda unutulmuş arabuluculuk ücreti konusunda karar verilmiştir. İlgili karar ile davacının yükümlülükleri genişletilmiş olup verilen karar HMK'nın 305. maddesine uygun olmadığı, gerekçeli karar tarihi itibarıyla 305/A maddesinin davada uygulanma ihtimali de bulunmamaktadır. Kaldı ki HMK'nın 305/A maddesine uygun verilen bir kararda söz konusu değildir.” www.lexpera.com.tr (e.t.: 02.04.2023)

³⁴⁶ **Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası** (2021), s. 722. **Kuru/Aydın** (2021), s. 591. **Alangoya/Yıldırım/Deren Yıldım** (2009), s. 591. **Kuru/Aydın** (2021), s. 591. **Belgin Güneş** (2021), s. 317.

kesinleşip kesinleşmemesi önem arz etmemektedir.³⁴⁷ Taraflardan birinin tavzih talebinde bulunması kanun yoluna başvuru süresinin işlemlerini durdurmayacağı gibi nihai karara karşı gidilebilecek kanun yolları açısından da herhangi bir etkiye sahip değildir.³⁴⁸

O halde tarafların, mahkeme tarafından verilmiş olan nihai kararlara karşı tavzih yahut tamamlama yoluna başvurduğu süre zarfında kanun yoluna da başvurabileceğini söylemek mümkündür. Bununla birlikte tavzih ve tamamlama talepleri mahkeme tarafından ayrı bir karar alınmadığı sürece hükmün kesinleşmesine engel teşkil etmediği gibi hükmün icrasını da engellememektedirler.³⁴⁹ Bu durum, tavzih ve tamamlama kurumlarının hukuki çare olarak nitelendirilmesiyle yakından ilgilidir.

Bu bağlamda, hükmün tamamlanması ile hükmün tavzihi kurumlarının birbirinden farklı iki kurum olduğunu söylemek gerekir. Tavzih hükmün cebri icrasında ortaya çıkabilecek tereddütleri ortadan kaldırmayı amaçlarken, hükmün tamamlanması hükmün geçirilmesi gerekli olmasına rağmen hakkında tamamen veya kısmen karar verilmeyen hallerde, asıl karardaki eksiklikleri tamamlamayı hedeflemektedir.

Hükmün tavzihi ile hükmün tamamlanmasının ortak noktası ise, hüküm fıkrasında taraflara tanınan hakların ve yüklenen borçların sınırlandırılmaz, genişletilemez ve değiştirilemez olmalarıdır.

2. Hükmün Tashihi

2.1. Tashihin Tanımı, Amacı ve Hukuki Niteliği

Hükmün tashihi Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 304'üncü maddesinde "Hükmün Tashihi, Tavzihi ve Tamamlanması" başlığı altında düzenlenmiştir.

³⁴⁷ Uyanık (2016), s. 63.

³⁴⁸ Karşlı (2021), s. 707. Kuru/Aydın (2021), s. 591. Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası (2021), s. 722. Tanrıver (2021) Cilt I, s. 1132. Alangoya/Yıldırım/Deren Yıldım (2009), s. 591.

³⁴⁹ Uyanık (2016), s. 64.

Hükmün tashihi, hükmün düzeltilmesi anlamına gelmekle birlikte hükümdeki basit yazı ve hesap hataları ile diğer benzeri açık hataların mahkeme tarafından re'sen veya taraflardan birinin talebi üzerine düzeltilmesi amacını taşır (HMK m. 304/1, c. 1).

Hüküm taraflara tebliğ edildiyse hâkim, tarafları dinlemeden hatayı düzeltemeyecektir.³⁵⁰ Aksi durumda ise yani hüküm taraflara tebliğ edilmemişse, hâkim tarafları dinlemeden de hükümdeki maddi hataları düzeltebilecektir (HMK m. 304/2, c.2). Taraflar mahkemenin daveti üzerine gelmezlerse, hâkim dosya üzerinden inceleme yaparak maddi hatanın düzeltilmesine, yani tashihine karar verebilecektir (HMK m. 304/2, c. 3).

Mahkemenin hükmün tashihine karar verdiği halde, düzeltilen hususlarla ilgili karar, mahkemede bulunan nüshalar ile verilmiş olan suretlerin altına veya bunlara eklenecek ayrı bir kâğıda yazılır, imzalanır ve mühürlenir (HMK m. 304/2).

Hükmün tashihi, doktrinde her ne kadar maddi hataların düzeltilmesi olarak kabul edilse de bu ifade anlam karışıklığına sebep olabileceğinden, burada aralarındaki farka kısaca değinmek gerekir. Şöyle ki, HMK m. 183'te yer alan düzenlemeye göre, hâkim dava dosyasında bulunan belgelerdeki açık yazı ve hesap hatalarını, karar verinceye kadar düzeltebilir. Burada sözü geçen düzeltme hükmü verilmeden önceki dönemde, dava dosyasında yer alan dilekçelerdeki ve ara kararlardaki açık maddi hataların düzeltilmesi anlamına gelmektedir.³⁵¹

O halde, hükmün verilmesinden önceki dönemdeki maddi hataların düzeltilmesi HMK m. 183'e tabi tutulacak ve bu durumda hükümdeki yazı ve hesap hataları ile diğer benzeri açık hatalar, mahkeme tarafından re'sen veya taraflardan birinin talebi üzerine düzeltebilecektir.³⁵²

³⁵⁰ **Tanrıver** (2021) Cilt I, s, 1134. **Karılı** (2021), s. 704 – 705.

³⁵¹ **Kuru/Aydın** (2021), s. 590. **Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası** (2021), s. 720. **Karılı** (2021), s. 704 – 705.

³⁵² **Yargıtay 20. Hukuk Dairesi, 20.12.2019 tarihli ve 2019/6122 E., 2019/7611 K. sayılı kararı** “HMK'nın 304. maddesinde söz konusu olan düzeltme (tashih), hüküm verildikten sonraki dönemde, hükümdeki yazı ve hesap hataları ile diğer benzeri açık hataların (maddi hataların) düzeltilmesidir. Hükümden önceki dönemde maddi hataların düzeltilmesi, HMK'nın 183. maddesi hükmü uyarınca yapılır. Buna göre, hükümden önceki dönemde, tarafların veya mahkemenin dava dosyasında bulunan belgelerdeki açık yazı ve hesap hataları, karar verilinceye kadar düzeltebilir. Taraflardan birinin yazı veya hesap hatasını düzeltmesi sonucu yargılama uzamışsa, yargılama giderlerinin belirlenmesinde bu durum da dikkate alınır.” <https://www.lexpera.com.tr> (e.t.: 12.04.2023).

Diğer durumda ise hüküm mahkeme tarafından verilmiş olacağından HMK m. 304 uygulanacak olup, mahkeme tarafından verilen hükmün sonrasında dikkatsizlik ve özensizlik sebebiyle oluşan açık yazı ve hesap hataları ile diğer benzeri açık hatalar düzeltilecektir.

Hükmün tahsisinin hukuki niteliği bakımından kanunda herhangi bir düzenleme yer almamaktadır. Ancak hükmün tashihini ile hükmün tamamlanması kurumlarının hukuki niteliğini dikkate aldığımızda, hükmün tashihinin de kanun yolu değil de bir hukuki çare niteliğinde olduğunu düşünmekteyiz. Zira hükmün tashihini ile de mahkeme tarafından verilen hüküm değiştirilemez, genişletilemez ve iptal edilemez durumdadır.³⁵³ Bu nedenle kanaatimizce, hükmün tashihini kanun yolu olarak değil, hukuki çare olarak nitelendirmek gerekir.

2.2. Tashih Sebepleri

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 304'üncü maddesi, hükmün tashihini gerektiren halleri, hükümdeki yazı ve hesap hataları ile diğer benzeri açık hatalar olarak düzenlemiştir.

Hükümdeki yazı ve hesap hatalarından anlaşılması gereken, hukuksal denetim dışında tamamen maddi olgulara yönelik, ilk bakışta yanlış olduğu açık olup her nasılsa inceleme sırasında gözden kaçmış, giderilmesi kamu düzeni açısından zorunlu olan, yargılamanın sonucuna bazen az bazen geniş ölçüde etki eden yanlışlardır.³⁵⁴

Örneğin, davacının adının “Sema” olup, “Sena” olarak yazılması, ilk bakışta yanlış olduğu açık olan ve giderilmesi gereken bir yanlıştır. Bu durum hükmün tashihine konu edilebilir.³⁵⁵ Keza, yanlış yazılan dava tarihinin yahut karar tarihinin de tashih yolu

³⁵³ Karşlı (2021), s. 704 – 705.

³⁵⁴ Uyanık (2016), s. 103.

³⁵⁵ Yargıtay 1. HD., 12.11.2014 T. 2014/16622 E., 2014/17457 K.; “ ... 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 304. maddesi uyarınca taraflar dinlenilmek suretiyle, İzmir 6. Asliye Hukuk Mahkemesi'nin 03.10.2005 tarihli ve 2004/342 E. 2005/418 K. sayılı kesinleşen ilamının hükmü kısmında tapu kayıt maliki

ile düzeltilmesi uygulamada sıkça karşımıza çıkmaktadır.³⁵⁶ Bu gibi durumlar özellikle kanunda davanın açılması için belirli bir sürenin öngörüldüğü durumlarda ve tarafların kanun yoluna başvurmaları halinde mağduriyet yaşanmasına sebebiyet verebilecektir. O halde bu gibi sebepleri HMK m. 304 uyarınca maddi hata olarak kabul etmek gerekmekte ve mahkeme tarafından sözü geçen bu maddi hataların re'sen yahut taraflardan birinin talebi üzerine düzeltilmesi gerekir.

Davacının kendisini vekil ile temsil ettirmiş olduğu durumlarda yürürlükte bulunan Avukatlık Asgari Ücret Tarifesi gereği belirlenen vekalet ücretinin “davacıdan tahsili ile davalıya ödenmesine” cümlesinde yer alan “davacı” kelimesinin “davalı” olarak yazılması gerekirken sehven davacı olarak yazılması, hükmün tashihi sebeplerine bir başka örneklerdendir.³⁵⁷

Karar başlığında davanın türünün yazılmış olması, örneğin “tenkis” yazılması gerekirken “tenfiz” olarak yazılması yahut tazminat talepli açılan davanın gerekçeli karar başlığında, dava türünün “tahkim” olarak yazılmış olması veya dava dilekçesinde davanın türü ile gerekçeli kararda yazan dava türünün birbirinden farklı yazılması gibi hallerde söz konusu yanlışlıkların tashih yolu ile düzeltilmesi mümkündür.³⁵⁸

Hükümde, “aynı” yerine “ayrı”, “dayıl” yerine “dayalı”, “görölmüş” yerine “görölmemiştir” şeklinde hata söz konusu ise, bu ve buna benzer daktilo ve bilgisayar hataları da maddi hata kapsamında değerlendirilerek tashih yolu ile düzeltilmesi gerekir.³⁵⁹

E.. M..'nun maddi hata sonucunda “Hüsnü” yazılan baba adının “M.. H..” olarak düzeltilmesine karar verilmiş olmasında bir isabetsizlik bulunmamasına, ...” <https://www.lexpera.com.tr> (e.t.: 12.04.2023).

³⁵⁶ **Yargıtay 3. HD., 08.10.2019 T. 2018/3787 E., 2019/7563 K.;** “... Somut olayda, davacının istemi, maddi hata sonucu yanlış yazılan dava tarihinin düzeltilmesi isteğine ilişkin olup, bu talebin 6100 sayılı Yasanın 304. maddesi kapsamında kaldığı açıktır. ...” <https://www.lexpera.com.tr> (e.t.: 12.04.2023).

³⁵⁷ **Yargıtay 3. HD., 25.12.2017 T. 2017/13066 E., 2017/18090 K.;** <https://www.lexpera.com.tr> (e.t.: 14.04.2023). **Yargıtay 2. HD., 09.11.2017 T. 2017/5903 E., 2017/12487 K.;** <https://www.lexpera.com.tr> (e.t.: 14.04.2023).

³⁵⁸ **Uyanık** (2016), s. 106.

³⁵⁹ **Uyanık** (2016), s. 106. **Yargıtay 17. HD., 09.07.2018 T. 2016/806 E., 2018/6919 K.;** <https://www.lexpera.com.tr> (e.t.: 14.04.2023).

2.3. Tashih Usulü

Tashih yoluna başvuruyu gerektiren hatalar, bir üst başlıkta incelediğimiz üzere tavzihten farklı olarak, dosyaya bakıldığında hemen fark edilebilecek nitelikte olan maddi hatalardır.³⁶⁰ Bu hatalara karşı hükmün tashihine başvuru süresi bakımından kanunda herhangi bir süre öngörülmemiştir. Ancak biz de doktrindeki çoğunluk görüşüne katılarak, hükmün tashihinin tıpkı hükmün tavzihinde olduğu gibi, hükmün icrasının tamamlanmasına kadar geçen zaman içerisinde talep edilmesi gerektiğini ve HMK m. 305/1'in burada kıyasen uygulanmasının doğru olacağını düşünmekteyiz.³⁶¹ Zira tarafların hükmün icrası sonrasında tashih yoluna başvurmaları hükmün tashihi kurumunun amacına aykırı düşecek ve birtakım sorunların meydana gelmesine sebep olabilecektir.

Örneğin, hükmün tashihi her ne kadar hükümlerin icrası sırasında değişikliğe sebep olmasa da verilen hüküm, hükmün icrasını değiştirecek olabilir. Bu da tarafların menfaatlerine aykırı düşebileceği gibi, icra takibinden geri dönülmesine de sebep olabilecektir. Bu gibi durumlar da uyuşmazlığın taraflarının hak ve menfaatlerini elde etmesini bir süre daha engelleyecektir.

O halde, hükmün tashihinin başvuru süresine ilişkin kanunda her ne kadar bir düzenleme yer almasa da hükmün tashihine başvurunun hükmün tavzihinde olduğu gibi, hükmün icrası tamamlanıncaya kadar yapılması gerektiğini söylemek mümkündür.

Hükmün tashihi, hükmün tavzihi ile hükmün tamamlanmasından farklı olarak hâkim tarafından re'sen yapılabilecektir.

Hâkimin hükmün tashihine karar vermeden önce tarafları dinleyip dinlemeyeceği konusunda, öncelikle hükmün taraflara tebliğ edilip edilmemesine göre ayırım yapmak gerekir. Zira tashihi talep edilen hata konusunda tarafların dinlenilmesi her durumda elzem görülmemiştir. Bu anlamda HMK m. 304/2 gereği hüküm taraflara tebliğ edildiyse hâkim, tarafları dinlemeden hatayı düzeltemeyecektir. Ancak buna karşılık, hüküm taraflara tebliğ edilmemişse, hâkim tarafları dinlemeden de hükümdeki maddi hataları

³⁶⁰ Tanrıver (2022) Cilt I, s, 1133. Arslan/Yılmaz/Taşpınar Ayvaz/Hanağası (2021), s. 720.

³⁶¹ Tanrıver (2022) Cilt I, s, 1134. Kuru/Aydın (2021), s. 590. Karşlı (2021), s. 705.

dosya üzerinden inceleme yapmak suretiyle düzeltebilecektir. Taraflar, usulüne uygun olarak tebligat yapılması sonucu mahkemenin daveti üzerine gelmezlerse, hâkim dosya üzerinden inceleme yaparak maddi hatanın düzeltilmesine, yani tashihine karar verebilecektir. Ancak, mahkemenin tarafları duruşmaya davet edip, tarafları dinlemeksizin dosya üzerinden yapılan inceleme sonucu yazılı şekilde hüküm kurması, Yargıtay tarafından bozma sebebi olarak kabul edildiğini de belirtmek gerekir.³⁶²

Böyle bir ayırım yapılmakla, taraflara tebliğ edilmiş bir kararda tashih yapılması halinde, mahkeme karar kartonunda muhafaza edilen kararın aslı ile taraflara tebliğ edilen ilam arasında fark olmasının önüne geçilmesi amaçlanmıştır.³⁶³

Hükmün tashihi yargılaması sonucunda, mahkeme düzeltilen hususlarla ilgili ek karar oluşturmalı, daha sonra bu husus mahkemede bulunan nüshalar ile taraflara verilen karar suretlerinin altına yazılmalı ve altları hâkim ve zabıt kâtibi tarafından imzalanarak mühürlenmelidir.³⁶⁴

Taraflar mahkeme tarafından verilen tashih kararlarına karşı, hükmün tamamlanması ve hükmün tanziminde olduğu gibi, kanun yoluna başvurulabileceklerdir.³⁶⁵

2.4. Tashihin, Hükmün Tamamlanması ile Farkı ve İlişkisi

Kanun koyucu hükmün tashihi düzenlemesi ile hataların düzeltilmesi imkanını sağlarken, hükmün tamamlanması hükümdeki hesap ve yazım hatalarından ziyade, taleplere veya re'sen karar verilmesi gereken hususlara dair bir karar boşluğunun varlığı sebebiyle, mahkemece varılan sonucun tamamen veya kısmen eksik olması gibi

³⁶² Y. 14. HD., 14.11.2019 T. 2016/9647 E., 2019/7823 K.; <https://www.lexpera.com.tr> (e.t.: 14.04.2023).

³⁶³ Uyanık (2016), s. 108.

³⁶⁴ Tutumlu (2012), s. 235.

³⁶⁵ Kuru (2001), s. 5302.

durumlarda tarafların hak ve menfaatlerinin zedelenmemesi için getirilmiş bir düzenleme olarak kabul edilmiştir.³⁶⁶

Hükmün tamamlanması kapsamında ek karar, hükmün tashihinden farklı olarak mahkeme tarafından re'sen verilemez.³⁶⁷ Burada karar boşluğunun hükmün tamamlanması yolu ile doldurulabilmesi için taraflardan birinin talebinin dilekçe yolu ile mahkemeye sunulması şarttır.

Hükmün tashihinde nihai kararın taraflara tebliğ edilip edilmemesine göre uyuşmazlığın taraflarının dinlenip dinlenmeyeceğine ilişkin ayırım yapılırken, hükmün tamamlanmasında mahkemece re'sen hükmün tamamlanmasına karar verilemeyeceğinden, her halükârda nihai kararın taraflara tebliğ edilmesi şartı aranmaktadır. Hükmün tamamlanmasında taraflar karar boşluğunu tefhim yolu ile öğrenseler dahi, ancak nihai karar kendilerine tebliğ edildikten sonra tamamlama talep edilebilecektir.

Hükmün tamamlanmasında hükmün tashihinden farklı olarak her koşulda davet usulü ile tarafların dinlenilmesi usulü gerekli görülmemiştir. Kanunda, yalnızca tamamlama konusunun niteliğine göre mahkemece gerek duyulması halinde sözlü açıklamaların yapılması için tarafların davet edilebileceği düzenlenmiştir.

Hükmün tamamlanması yolunda tamamlama dilekçesinin karşı tarafa tebliği usulü öngörülmüş, uyuşmazlığın taraflarından birisinin mahkemedeki tamamlama talebinde bulunması halinde tamamlama dilekçesinin karşı tarafa tebliği edilmesi gerekmektedir. Her ne kadar tebliğ şartı aranmış ise de tamamlama dilekçesi tebliğ edilen tarafın cevap vermesi zorunlu tutulmamıştır. Bu durumda yani tamamlama dilekçesi tebliğ olan tarafın tamamlama dilekçesine karşı cevap vermemesi halinde *hükmün tashihinde mahkemenin dinleme davetine karşı uyuşmazlığın taraflarının icabet etmemesi haline benzer şekilde* mahkeme dosya üzerinden inceleme yaparak tamamlayıcı kararını verir. Tamamlama konusunun niteliğinin tarafların dinlenmesini gerektirmesi halinde, mahkeme her iki tarafın da sözlü açıklamalarını dinlemek için taraflara davetiye gönderir. Mahkeme tarafından çıkarılan davetiyeye uyuşmazlığın taraflarının icabet etmemesi

³⁶⁶ Çavuş (2021), s. 72.

³⁶⁷ Hendem (2021), s. 624.

halinde mahkemenin nasıl hareket edeceğine ilişkin kanunda açık bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu durumda mahkemenin, hükmün tashihindeki uygulamaya benzer şekilde hareket ederek neticeye varabileceğini söylemek mümkündür. Dolayısıyla tarafların davete icap edip etmemelerine göre; Hükmün tamamlanması amacıyla mahkemenin tarafları dinleme davetine uyuşmazlığın taraflarının icabet etmeleri durumunda mahkeme, tarafların sözlü açıklamalarını dinler ve tamamlayıcı ek kararını verir.

Dinleme davetine her iki tarafın da icabet etmemesi halinde ise hükmün tamamlanmasına ilişkin karar, dosyadaki mevcut delil durumu ve açıklamalar baz alınmak suretiyle dosya üzerinden verilir.

3. Tahkimde Hükmün Tamamlanması Kurumu

Alternatif bir uyuşmazlık çözüm yolu olan tahkim, 4686 sayılı Milletlerarası Tahkim Kanunu'nda düzenlenmiştir. Ancak bu kanun uygulamasının dışında kalan uyuşmazlıklar yani, yabancılık unsuru içermeyen ve tahkim yerinin Türkiye olarak belirlenmiş olan uyuşmazlıklar için 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 407. – 444. Maddeleri arasında düzenlenmiş olan hükümler uygulama alanı bulacaktır.

Hükmün tamamlanması müessesesi, hukukumuzda her ne kadar yeni getirilmiş bir düzenleme olsa da hukukumuzda tamamen yabancı değildir.³⁶⁸ Zira HMK m. 437/4³⁶⁹, tahkim yargılamasında hakemlerce verilen hükmün tamamlanmasını mümkün kılmaktadır.

Bu nedenle tahkim konusuna bu başlık altında kısaca değinilecek olup, hakem kararlarına karşı hükmün tamamlanması yoluna başvuru usulü, başvuru sebepleri,

³⁶⁸ Öztekin/Taşpınar Ayyaz/Kale (2020), s. 136. Belgin Güneş (2021), s. 314.

³⁶⁹ HMK m. 437/4; “Taraflardan her biri, hakem kararının kendilerine bildirilmesinden itibaren bir ay içinde, karşı tarafa da bilgi vermek kaydıyla, yargılama sırasında ileri sürülmüş olmasına rağmen karara bağlanmamış konularda tamamlayıcı hakem kararı verilmesini isteyebilir. Hakem veya hakem kurulu, talebi haklı bulursa, tamamlayıcı hakem kararını bir ay içinde verir. İcap ederse, bu süre hakem veya hakem kurulunca en fazla bir ay uzatılabilir.”

tahkimde hükmün tamamlanması kurumu ile hükmün tamamlanması kurumunun farkları ve ilişkisi kısaca incelenecektir.

3.1. Tahkimin Tanımı, Amacı ve Hukuki Niteliği

Tahkim, tarafların aralarında sözleşmeden veya sözleşme dışı özel hukuka ilişkin bir uyuşmazlık çıktığı hallerde, söz konusu uyuşmazlığı dava açmak yerine tahkim yoluna başvurarak, özel kişiler (hakemler) tarafından çözümlenmesini talep ettiği hukuki bir anlaşmadır.³⁷⁰

Tahkim yargılamasının temelinde taraflar arasındaki bir tahkim sözleşmesi yatmaktadır.³⁷¹ Bu sözleşme ile taraflar, hakem veya hakem kuruluna yargılama görevini vermekte ve söz konusu görevin gereği olarak taraflarca tayin edilen hakem veya hakem kurulu da uyuşmazlığı çözüme kavuşturmak için alternatif bir yargılama faaliyeti yürütmektedirler.³⁷²

Tahkim sözleşmesinin hukuki niteliği, bu kararlar hakkında hükmün tamamlanması yoluna başvurulup başvurulmayacağı konusu bakımından önem arz ettiğinden, tahkim sözleşmesinin hukuki niteliğine de kısaca değinmek gerekir;

Tahkim sözleşmesi kimi görüşe göre borçlar hukuku sözleşmesi olarak kabul edilirken kimi görüşe göre ise usul hukuku sözleşmesi olarak kabul edilmiştir. Bizler doktrindeki ağırlıklı görüşe katılarak tahkim sözleşmesini, bir usul hukuku sözleşmesi olarak kabul etmekteyiz.³⁷³ Zira hakem kararları da devlet mahkemeleri tarafından verilen

³⁷⁰ **Pekcanitez** Hakan, **Yeşilirmak** Ali, Pekcanitez Medeni Usul Hukuku, 15. Bası., Cilt III, İstanbul 2017, s. 2645. **Kuru** Baki, Medeni Usul Hukuku El Kitabı, Yetkin Yayınları, Cilt II, Mart 2020, s. 1869.

³⁷¹ **HMK m. 412/1**: “Tahkim sözleşmesi, tarafların, sözleşme veya sözleşme dışı bir hukuki ilişkiden doğmuş veya doğabilecek uyuşmazlıkların tamamı veya bir kısmının çözümünün hakem veya hakem kuruluna bırakılması hususunda yaptıkları anlaşmadır.

³⁷² **Aydemir** Fatih, Türk Hukukunda Tahkim Sözleşmesi, 2017, s. 55

³⁷³ **Kuru** Baki, Hukuk Muhakemeleri Usulü, Cilt VI, İstanbul 2001, s. 5937 – 5938; *Tahkim sözleşmesi, Borçlar Kanunu hükümlerine tabi bir usul hukuku sözleşmesi olarak nitelendirilmektedir. Tahkim sözleşmesinin yapılışı bakımından borçlar hukukuna tabi bir usul hukuku sözleşmesi olmasından hakem kararının akit niteliğinde olduğu sonucuna varılmayacağı, hakem kararının mahkemeye tevdi edildikten ve kesinleştikten sonra tıpkı mahkeme kararı gibi icra edildiğini ve bu nedenle yargısal niteliğine haiz olduğunu savunmaktadır. Alangoya* Yavuz, Medeni Usul Hukukumuzda Tahkim Niteliği ve Denetlemesi,

kararlar gibi kesin hüküm oluşturmakta ve devletin cebri icra organları aracılığıyla gerektiğinde zorla yerine getirilmesi sağlamaktadırlar.³⁷⁴ Bu nedenle tahkimin özel bir yargılama olmasının gereği olarak, hakem kararlarının da mahkeme hükümleri gibi yargısal nitelikte olan kararlar olduğunu söylemek mümkündür (HMK m. 436/3'ün Gerekçesi).³⁷⁵

O halde, hakem kararları da mahkeme kararlarında olduğu gibi, tarafların hükmün tamamlanması yoluna başvurmaları şartıyla tamamlanabilmektedirler.

3.2. Tahkimde Tamamlama Sebepleri

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 437 inci maddesinin dördüncü fıkrasından da anlaşılacağı üzere, hakem veya hakem kurulu ancak ve ancak tarafların yargılama sırasında ileri sürmüş oldukları taleplerin karara bağlanmadığı konular hakkında tamamlayıcı hakem kararı verebilir. Başka bir ifadeyle, hakem veya hakem kurulu, tamamlayıcı hüküm adı altında taraflarca tahkim yargılaması sırasında talep edilmemiş hususlar hakkında bir karar alamaz ve tamamlama talep edilen nihai karar yahut kısmi kararda olumlu veya olumsuz şekilde hükme bağlanmış hususlarda değişikliğe neden olacak mahiyette bir karar veremez.

Oysa belirtmek gerekir ki, HMK m. 305/A “... yargılamada ileri sürülmesine veya kendiliğinden hükme geçirilmesi gerekli olmasına rağmen hakkında tamamen veya kısmen karar verilmeyen hususlarda, ek karar verilmesini isteyebilir. ...” denilmekle hükmün tamamlanması yoluna başvuru sebepleri daha geniş tutulmuştur.

Kanaatimizce, HMK m. 305/A bu anlamda daha yerinde bir düzenlemedir. Zira mahkemelerin görevleri tarafların hukuki menfaatleri doğrultusunda karar vermektir.

İstanbul Üniversitesi Yayınları, İstanbul 1973, s. 52 -81; *Tahkim sözleşmesinin karakteri bir maddi hukuk sözleşmesi olmasını icap ettirmediği gibi tahkimin bir yargılama olmasına da engel değildir.*

³⁷⁴ **Alangoya** Yavuz, **Yıldırım** M. Kâmil, **Deren- Yıldırım** Nevhis, *Medeni Usul Hukuku Esasları*, 8. Baskı, İstanbul 2011, s. 595

³⁷⁵ **Selçuk** Seyhan, *Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na Göre Verilen Hakem Kararlarının İcrası*, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi* 2019 (140), s. 116. **Ekşi** Nuray, *Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda Tahkim* (6100 Sayılı HMK md. 407 – 444) İstanbul 2013, s. 95.

Mahkemeler her ne kadar taleple bağıllık ilkesi çerçevesinde, tarafların talep sonuçlarıyla bağılı kalarak, talepten fazlasına veya başka bir şeye karar veremeseler de taraflara tanınan kanuni hakları gözetmek zorundadırlar. O halde taraflar örneğin, vekalet ücretini yahut yargılama giderlerini talep etmeyi unutmuş olsalar dahi, mahkemeler tarafların bu kanuni haklarını göz önünde bulundurarak, re'sen hüküm kurmak zorundadırlar. Bu hususlara ilişkin eksik hüküm veren mahkemeler ise bu eksikliği hükmün tamamlanması yolu ile giderebilmelidirler. Bu nedenle hakem veya hakemler kurulunun re'sen hükme geçirmesi gerektiği hususların da hükmün tamamlanması yoluna başvuruya konu edilebileceğinin ve mahkeme yargılamasındaki tamamlama sebeplerinin de tahkim yargılamasına başvuruya sebep olabileceğinin kanaatindeyiz.

3.3. Tahkimde Tamamlama Yolunun Başvuru Usulü

Hakem veya hakem kurulunun yetkisi, HMK m. 437 inci hükmü saklı kalmak kaydıyla, yargılamanın sona ermesiyle ortadan kalkar (HMK m. 435/2).

Tahkim yargılaması ise HMK m. 435/1 de sayılan hususlardan birinin gerçekleşmesiyle yahut nihai hakem kararının verilmesiyle sona erer.³⁷⁶ O halde, tahkim yargılamasının neticesinde hakemlerin yargılamaya dair herhangi bir işlemde bulunması yahut karar vermesi mümkün değildir.³⁷⁷ Ancak, kanun koyucu HMK m. 437 ile nihai hakem kararının verilmesinden sonra da hakem veya hakem kurulunun görevlerinin devam edebileceğini düzenlemiştir. Hakem kararlarının tamamlanmasına ilişkin getirilmiş olan kanuni düzenleme (HMK m. 437/4) bu duruma örnektir. Şöyle ki, hakem kararlarının tamamlanmasına ilişkin getirilen düzenlemeye göre, nihai kararın verilmesinden sonra yargılama her ne kadar sona erse de hakem veya hakemler

³⁷⁶ “Davalının itirazı üzerine hakem veya hakem kurulunun uyuşmazlığın kesin olarak çözümünde davalının hukuki yararı bulunduğunu kabul etmesi hâli hariç, davacı davasını geri alırsa. b) Taraflar, yargılamanın sona erdirilmesi konusunda anlaşılırsa. c) Hakem veya hakem kurulu, başka bir sebeple yargılamanın sürdürülmesini gereksiz veya imkânsız bulursa. ç) 427 nci maddenin ikinci fıkrası uyarınca tahkim süresinin uzatılmasına ilişkin talep mahkemece reddedilirse. d) Taraflarca kararın oybirliğiyle verilmesinin öngörülmesine rağmen, hakem kurulu oybirliğiyle karar veremezse. e) 442’nci maddenin ikinci fıkrası uyarınca yargılama giderleri için avans yatırılmazsa.”

³⁷⁷ Yeşilirmak/Pekcanitez (2017), s. 2725. Selçuk (2019), s. 281.

kurulunun, tıpkı hükmün tamamlanması için getirilmiş olan düzenlemede olduğu gibi (HMK m. 305/A) dosya kapsamında yetkisi sona ermez, aksine dosyada karara bağlanmamış hususlarla ilgili karar verme yetkisi sınırlı olarak devam eder.³⁷⁸

Hakem veya hakem kurulunun, tarafların talebinin tamamı hakkında karar verip vermediğini değerlendirebilmek için, iki tarafın talep ve iddialarından her birinin hükme bağlanıp bağlanmadığına bakılması gerekir.³⁷⁹ Tahkim yargılamasında, tarafların usul veya esasa ilişkin ileri sürmüş oldukları taleplerinin tamamı veya bir kısmı hakkında karar verilip verilmediğinin tespiti, tahkim yargılamasındaki dava ve cevap dilekçesindeki talep sonucu ile hakem kararının hüküm sonucunun karşılaştırılmasıyla yapılır.³⁸⁰

O halde, tarafların dava yahut cevap dilekçesinde talep etmiş oldukları bir hususun, hakem kararının sonucunda yer almaması durumunda eksik bir hükümden bahsetmek mümkün olacaktır. Başka bir ifadeyle, hakem veya hakemler kurulunun unutkanlık, ihmalkarlık, dikkatsizlik gibi sebeplerden ötürü tarafların talepleri hakkında karar vermemesi durumunda eksik bir hükmün varlığından söz edilir. Hakem kararlarındaki bu eksiklik ise HMK m. 437/4 gereği *hükmün tamamlanması* yoluyla giderilebilir.

Hükmün tamamlanmasının usulü Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 437 inci maddesinin dördüncü fıkrasında düzenlenmiştir. Maddeye göre taraflardan her biri, hakem kararının kendilerine tebliğinden itibaren bir ay içinde, karşı tarafa haber vermek suretiyle, yargılama sırasında ileri sürülmüş olmasına rağmen karara bağlanmamış konularda tamamlayıcı hakem kararının verilmesini isteyebilirler. Hakem veya hakemler kurulu, tamamlama talebini haklı görürse, söz konusu eksikliği bir ay içinde tamamlayarak, tamamlayıcı kararı verir. Kanunda belirtilen sürenin sonunda hakem veya hakem kurulunun vereceği tamamlayıcı karar ise hakem kararının bir parçasını oluşturur (HMK m. 437/5).

³⁷⁸ Üstündağ (2000), s. 806. Belgin Güneş (2021) s. 317. Hendem (2021), s. 617. Pekcantez/Atalay/Özekes (2021), s. 442.

³⁷⁹ Selçuk Seyhan, Hakem Kararlarının Tamamlanması Talep Edilmeden Aynı Sebep İptal Talebinde Bulunulmasında Hukuki Menfaat, Ankara Barosu Dergisi, 2018, 76 (1). 274- 275. <http://dergipark.org.tr/abd/issue/39350/464180>

³⁸⁰ Selçuk (2018), s. 275.

3.4. Tahkimde Hükümün Tamamlanması Kurumu ile Hükümün Tamamlanması Kurumunun Farkı ve İlişkisi

HMK m. 305/A; mahkemenin, tarafların yargılamada ileri sürmüş oldukları talepler ile ilgili yahut re'sen hükme geçirilmesi gereken hususlar hakkında karar vermemesi halinde, tarafların talebi üzerine nihai karardaki eksikliklerin bir ek karar ile tamamlamaya hizmet ettiğini düzenlerken, Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 437 inci maddesinin dördüncü fıkrası; tarafların yargılama sırasında ileri sürmüş oldukları konuların karara bağlanmamış olması sebebiyle hakem veya hakem kurulunun tamamlayıcı karar verebileceğini düzenlemektedir.

Hukuk Muhakemeleri Kanunumuza hükümün tamamlanması yoluna başvuru ile ilgili getirilen ilk kanuni düzenleme olan HMK m. 437/4 ile daha sonra getirilen düzenleme olan HMK m.305/A birlikte değerlendirildiğinde, aralarında tamamlama yoluna başvurulabilen kararlar ile ilgili farklı düzenleme yapıldığı anlaşılmaktadır. Şöyle ki; hakem kararlarına karşı hükümün tamamlanmasına dair Hukuk Muhakemeleri Kanununun 437 inci maddesinin dördüncü fıkrası, nihai kararlara ek olarak kısmi karara karşı başvuruyu da kapsam içerisinde alarak geniş tutmuş ve nihai kararlarla birlikte kısmi hakem kararlarına karşı da tamamlama yoluna başvurulabileceğini düzenlemiştir. Oysa Hukuk Muhakemeleri Kanununa sonradan getirilmiş olan 305/A maddesinde ise mahkeme kararlarına karşı tamamlama yoluna başvurulmasında *nihai kararın* varlığı aranmaktadır.

Hukuk Muhakemeleri Kanun'unun tahkime ilişkin yargılama usulünü düzenleyen hükümler arasında yer alan 436 inci maddenin ikinci fıkrasında açıkça kısmi hükümden söz edilmiş olmasına rağmen normal mahkemeler tarafından yapılan yargılamalarda kısmi hüküm verilebileceğine dair bir düzenleme, konuyu düzenleyen m. 297 de yer almamaktadır. Daha açık ifade etmek gerekir ise, hakem kararının içeriğini düzenleyen 436 inci maddede mahkemeler yargılamasını düzenleyen 297 inci maddenin aksine açıkça kısmi hüküm düzenlenmiştir.

Her ne kadar HMK m. 297 de kısmi hüküm verilebileceğine dair açık bir düzenleme söz konusu değil ise de kanaatimizce mahkemelerin de kısmi hüküm verebilmesi mümkündür.³⁸¹ Zira, her şeyden önce mahkemelerin kısmi hüküm vermesini yasaklayan bir kanuni düzenleme de bulunmamaktadır. Nitekim uygulamada mahkemeler tarafından kısmi hüküm tesis edilmektedir. Konuya dair örnek kabildinden bazı mahkeme kararları aşağıdaki şekildedir;

HÜKÜM:

“Davanın **KISMEN KABULÜNE KISMEN REDDİNE**,

2-Toplam 3.808,00 TL brüt ihbar tazminatı alacağından 2.000 TL sinin iş akdinin fesih tarihi olan 12/02/2018 Tarihinden itibaren, 1.808,00 TL sinin ıslah tarihi olan 10/03/2022 tarihinden itibaren işleyecek yasal faizi ile birlikte davalılardan müştereken ve müteselsilen alınarak davacıya verilmesine,

*3- Toplam 42.588,00 TL brüt fazla mesai alacağından takdiren %30 hakkaniyet indirimi yapılması ile tespit edilen toplam brüt 29.811,60 TL 'nin, 5.000 TL sinin temerrüt (arabuluculuk son tutanağın düzenlendiği tarih) tarihi olan 25/02/2019 tarihinden; kalan 24.811,60 TL sinin ıslah tarihi olan 10/03/2022 tarihinden itibaren işleyecek en yüksek banka mevduat faizi ile birlikte davalılardan müştereken ve müteselsilen alınarak davacıya verilmesine, fazlaya ilişkin talebin **REDDİNE**”³⁸²*

HÜKÜM:

“**DAVANIN KISMEN KABULÜ İLE;**

Davacının ayrımcılık tazminatı ve kötü niyet tazminatı alacaklarına dair taleplerinin reddine; ...”³⁸³

³⁸¹ Bahadır Zeynep, s. 65

³⁸² T.C. Saruhanlı Asliye Hukuk Mahkemesi (İş Mahkemesi Sıfatıyla), 29.03.2022 T., 2019/118 Esas 2022/206 Karar (UYAP Emsal Karar) (e.t.: 21.04.2023)

³⁸³ T.C. İstanbul Anadolu 12. İş Mahkemesi, 26.04.2022 T., 2020/381 Esas 2022/529 Karar (UYAP Emsal Karar) (e.t.: 21.04.2023)

HÜKÜM:

*“1-Davanın **KISMEN KABULÜNE,***

*davacının çekişmeli kalan; -3.710,85.-TL nakdi alacak (asaleten) -222.389,62.-TL nakdi alacak ve 16.240,00.-TL gayri nakdi alacak (kefaleten) olmak üzere toplam 226.100,47.-TL nakdi alacağı ve 16.240,00.-TL gayri nakdi alacağının bulunduğu tespitine, bu miktarın davalı ... Anonim Şirketi'nin mahkememizin 2018/780 Esas 2020/302 Karar sayılı dosyasında tasdik edilen konkordato projesine dahil edilmesine (yasal çek sorumluluk tutarı riski nedeniyle 16.240,00.-TL'nin davacı banka nezdinde açılacak faiz getirmeyen bir hesapta davalı tarafından depo edilmesine), konkordato yürürlükte bulunduğu sürece hüküm altına alınan alacağın konkordato koşullarına göre, konkordato ortadan kalktığı takdirde ise hüküm altına alınan alacağın davalıdan alınarak davacıya ödenmesine, davacının davalıdan kefaleten olan alacakları nedeniyle yapılacak ödemelerin dava dışı asıl borçlu ... Limited Şirketi'nin İstanbul Anadolu 3. Asliye Ticaret Mahkemesi'nin 2018/1146 E. Sayılı dosyasında tasdik edilen konkordato projesi kapsamında yapılacak tahsilatlarla tahsilde tekerrür etmemesine, fazlaya ilişkin istemin **reddine**, ...”³⁸⁴*

Bilindiği üzere kısmi hüküm, bölünebilen ve bağımsız olarak sınırlandırılabilen dava konusu uyuşmazlığın bir kısmı ile ilgili karar verilmesi halidir. Dolayısıyla kısmi hükmün ara karar ile karıştırılmaması gerekmektedir. Kısaca izah etmek gerekirse, kısmi hüküm niteliği itibariyle bir ara karar mahiyetinde olmayıp, nihai karar mahiyetindedir. Mahkeme tarafından ara karar verilmesi halinde uyuşmazlık sonuca bağlanmamakta ve mahkeme dosyadan elini çekmemektedir. Mahkeme tarafından ara karar verilmesi halinde yargılama sona ermediğinden, yalnızca bir ön sorun halledilmekte ve nihai karara hazırlık yapılmaktadır. Kısmi hüküm verilmesinde ise mahkeme, talep konusunun tamamını değil sadece bir kısmı hakkında kabul kararı vermektedir. Bir başka ifadeyle kısmi hükümde mahkeme talepte bulunanın talebinin bir kısmını kabul ederken kabul ettiği kısmın dışındaki kısmı ise reddetmektedir. Burada dikkate değer olan husus mahkemenin kısmi hükümde talebin kabul edilmemiş olan kısmı hakkında da yargılama

³⁸⁴ T.C. Gebze Asliye Ticaret Mahkemesi, 07.01.2022 T., 2020/514 Esas 2022/7 Karar (UYAP Emsal Karar) (e.t.: 21.04.2023)

yapmış ve karar vermiş olmasıdır. Bu husus kısmi kararı ara kararından ayıran en önemli husustur.

Kısmi karar ara kararına göre daha geniş kapsamlıdır. Şöyle ki; kısmi karar ara kararını kapsadığı halde ara kararı kısmi kararı kapsamaz. Örnekle açıklamak gerekirse; davacı esas uyuşmazlık kapsamında birtakım ara kararları verilmesi talebinde bulunduğunu kabul edelim. Mahkemenin işbu talep konusu ara kararlarından bir kısmını kabul edip bir kısmını reddetmesi halinde mahkemenin ara kararlarına dair kısmi bir kararı söz konusu olur.

Kanaatimizce, hakem veya hakem heyetinin kısmi karar verebileceğine dair Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 436. maddesinin ikinci fıkrası ve kısmi kararlara karşı tamamlama yoluna başvurulabileceğine ilişkin Hukuk Muhakemeleri Kanununun 437. Maddesinin dördüncü fıkrası karşısında HMK m.305/A birlikte değerlendirildiğinde;

Kanun koyucu Hukuk Muhakemeleri Kanununun 437 inci maddesinin dördüncü fıkrası ile daha esnek bir yaklaşım sergileyerek kısmi kararlara karşı da tamamlama yoluna başvurulabilmesini mümkün kıldığını, Hukuk Muhakemeleri Kanunumuza sonradan getirilen HMK m.305/A düzenlemesinde ise kısmi kararlara karşı tamamlama yoluna başvurulabileceği belirtmemek suretiyle, karışıklığa sebebiyet verecek nitelikte dar yorum yapmak suretiyle düzenleme yapıldığını düşünmekteyiz. Zira, yukarıda da izah ettiğimiz üzere, tahkim yolunda taraflarca aksi kararlaştırılmamış ise hakem veya hakem heyeti tarafından kısmi karar verebilmekte ve söz konusu karara karşı tamamlama yoluna başvurulabilmektedir.

Mahkeme tarafından yapılan yargılamalarda ise kural her ne kadar tam hüküm verilmesi yönünde olsa da kısmi hüküm verilmesini engelleyen bir düzenleme kanunumuzda yer almamaktadır. Mahkemece kısmi karar verilmesi halinde karar verilen kısma yönelik yargılama sona erdiğinden, söz konusu kısmi hüküm nihai karar vasfına haiz olmaktadır. Bu sebeple her ne kadar Hukuk Muhakemeleri Kanununun 305/A maddesinde kısmi kararlara karşı tamamlama yoluna başvurulabileceği ifade edilmemiş ise de HMK m.437/2 ile HMK m.305/A düzenlemeleri arasında uygulama ve işlevsellik bakımından farklılığın olmadığını söylemek mümkündür.

Türk Hukukunda, kısmi karar verilmesine engel teşkil eden herhangi bir kanuni düzenleme bulunmadığından, uygulamada mahkemeler tarafından sıkça kısmi karar

verilmektedir. Kısmi karar verilmesi halinde, tamamlama yoluna başvuru da aranan şartın nihai karar olması hasebiyle, yapılan başvurular neticesinde kimi mahkemeler kısmi kararın nihai karar vasfına haiz olduğunu kabul edecek ve başvuruyu kabul edecek kimi mahkemeler ise başvuruda aranan şartın nihai karar olduğundan bahisle başvuruyu reddedecektir. Mahkemeler tarafından verilen kararların birbirinden farklı olmaması ve başvuruda bulunan tarafın hak ve menfaatlerinin zedelenmemesi adına Hukuk Muhakemeleri Kanununun 305/A maddesinde hakem veya hakem heyeti tarafından verilen kısmi kararlara karşı tamamlama yoluna başvuru maddesine paralel bir şekilde düzenleme yapılarak, nihai kararlar ile kısmi kararlara karşı da tamamlama yoluna başvurulabileceğinin açıkça yazılmasında fayda olacağını düşünmekteyiz.

Hakem veya hakemler kurulunun, tarafların talebinin tamamı hakkında karar vermemesi halinde hükmün tamamlanması yoluna başvurulabileceği gibi HMK m. 439/2-d'e göre talebin tamamı hakkında karar verilmemiş olması nedeniyle kararın iptali de talep edilebilecektir. Taraflar, iptal sonucunda verilen kararlara karşı ise temyiz kanun yoluna başvurulabilecektir (HMK m. 439/6).³⁸⁵

Mahkeme kararlarına karşı ise hakem veya hakemler kurulu kararından farklı olarak iptal davası değil de olağan kanun yolu olarak istinaf ile temyiz kanun yolları öngörülmüş olup, tarafların taleplerinin tamamı yahut bir kısmının mahkeme kararında ihmal edilmiş olması halinde kanun yoluna başvuru konusu yapılabilecektir. Ancak belirtmek gerekir ki, Hukuk Muhakemeleri Kanunumuza getirilen 2020 tarihli değişiklik sonrası eksik verilen kararlar bakımından tarafların istinaf veya temyiz kanun yollarına başvurmaları uzun ve kapsamlı olacağından, hükümdeki eksikliğin hükmün tamamlanması yolu ile giderilmesi daha yerinde olacaktır. Zira, burada verilecek ek karar daha az bir zaman zarfında verileceğinden, taraflar kararın verilmesinden kısa bir süre sonra haklarını elde edeceklerdir. Bu durum da usul ekonomisine daha uygun düşecektir.

Buna göre, hükmün tamamlanması kurumunun mahkeme kararları ile tahkim veya hakemler kurulu kararları bakımından çok faydalı bir düzenleme olduğunu söylemek mümkündür.

³⁸⁵ Çavuş (2021), s. 84. Selçuk (2018), s. 282.

SONUÇ

Sağlıklı bir yargılama yapılarak doğru ve adil bir hükümle sonuca varılması yargılama hukukunun en temel amaçları arasında yer alır. Bu amacın gerçekleştirilmesini sağlamaya yönelik birçok kurum Hukuk Muhakemeleri Kanununda düzenlenmiştir.

Hükmün tamamlanması, hükmün tavzihi ve hükmün tashihi gibi, mahkemenin yargılama sırasında gereken tüm dikkat ve özeni göstermesine rağmen davadaki karışıklık, hâkimin dikkatsizliği yahut ihmalkarlığı gibi benzeri sebeplerle hatalı hüküm kurması sebebiyle ortaya çıkan hataların belli ölçüde giderilmesi amacıyla Türk Medeni Usul Hukuku'na getirilen bir kurumdur.

Bu kurum yalnızca Türk hukukunda değil, Alman ve Avusturya hukuk sistemlerinde de Kanunumuzdaki düzenlemeyle benzer bir şekilde yıllardır uygulanmaktadır. Hükmün tamamlanması kurumu diğer hukuk sistemlerinde her ne kadar yıllardır uygulanan kapsamlı bir kurum olsa da Türk hukuk sistemine yeni getirilmiş olduğundan, uygulamada bazı sorunlarla karşılaşmaktadır. Bu sebeple çalışmamızda hükmün tamamlanması kurumunun Alman hukuku ile Türk hukuku bağlamında bazı tespitlerde bulunulmuş ve tespit edilen sorunlara çözüm önerisi getirilmeye çalışılmıştır.

Mahkemenin, tarafların yargılamada ileri sürmüş oldukları talepler yahut kendiliğinden hükme geçirilmesi gereken hususlar hakkında tamamen veya kısmen karar vermemesi halinde, karardaki eksik kalan kısmı hükmün tamamlanması yolu ile tamamlayabilecektir. Hükmün tamamlanması kurumu hem Türk hukukunda hem Alman hukukunda yalnızca eksik bir kararın tamamlanması amacına yönelik getirilmiş bir kurum olduğundan, mahkemenin bu yol ile nihai kararı tashih veya tavzih etmesi mümkün değildir.

Hükmün tamamlanmasının hukuki niteliğine ilişkin kanunda bir düzenleme bulunmamaktadır. Ancak ilgili kısımda ayrıntılı olarak ortaya konulduğu üzere, hükmün tamamlanmasının hükmü veren mahkemeden talep edilmesi ve hükmün kesinleşmesini engelleyici veya erteleyici bir etkiye sahip olmaması nedeniyle dar anlamda bir kanun yolu olmadığı kabul edilmektedir. Aynı şekilde, hükmün tamamlanması kurumu, geniş anlamda kanun yolları ile benzerlik taşısa da, geniş anlamda kanun yolları yargılamanın

devamını sađlayan ara kararlar bakımından da kabul edildiđinden ve kazanılmıř bir hak dođurmadıđı sūrece kararı veren mahkeme tarafından kaldırılabilir ve deđiřtirilebilir nitelikte olduđundan, hūkmūn tamamlanmasından farklı kabul edilir ve geniř anlamda kanun yolu olarak nitelendirilmez.

Doktrinadaki hākim gōrūř, hūkmūn tamamlanmasının hukuki niteliđi konusunda, hūkmūn tamamlanması kurumunun (dar anlamda) hukuki bir çare olduđu yōnūndedir.

Hūkmūn tamamlanmasının konusunu nihai kararlar oluřturduđundan, ara kararlarında yer alan eksiklikler hūkmūn tamamlanmasına konu edilemez. Buna karřılık Alman hukukunda bu durum farklı ele alınmaktadır. Alman hukukuna gōre geçici hukuki korumalara karřı verilen nihai ve ara kararların hūkmūn tamamlanmasına konu edilebileceđi kabul edilmektedir.

Yok ve etkisiz hūkūmler bakımından, yok hūkme karřı hūkmūn tamamlanması yoluna bařvuru mūmkūn deđilken etkisiz hūkūmler bakımından hūkmūn tamamlanması mūmkūndür. Zira etkisiz hūkūmde yok hūkūmden farklı olarak yargılama tamamlanmıř olur ve mahkeme hūkmūnū kurmuř olur.

Bōlge Adliye Mahkemesi kararları bakımından hūkmūn tamamlanması yoluna bařvurunun mūmkūn olup olmadıđı konusu bakımından ikili bir ayrıma gitmekte fayda var. Buna gōre, istinaf mahkemesinin ilk derece mahkemesi kararının aynen onadıđı durumlarda davanın esasına dair yeni bir hūkūm kurulmamıř olacađından ve ilk derece mahkemesi kararı olduđu gibi kabul edildiđinden hūkmūn tamamlanması kabul edilmemelidir. Ancak istinaf mahkemesinin ilk derece mahkemesinin yerine geçerek davanın esasına dair yeni bir hūkūm kurduđu durumlarda hūkmūn tamamlanması mūmkūn kabul edilebilmelidir.

Yargıtay kararları bakımından ise temyiz mahkemeleri alt derece mahkemelerinin vermiř oldukları karara karřı esasa iliřkin inceleme yapmadıklarından ve inceleme sonucu vermiř oldukları kararlar nihai hūkmūnde olmadıđından, hūkmūn tamamlanması yoluna bařvurmak mūmkūn deđildir. Ancak kanaatimizce harç ve yargılama giderlerine iliřkin durumlarda istisnai olarak Yargıtay kararlarına karřı da hūkmūn tamamlanması yoluna gidilmesi gerekir.

Kanaatimizce, çekişmesiz yargı kararları her ne kadar kararı veren mahkeme tarafından iptal edilebilir, değiştirilebilir ve geri alınabilir olsa da yani nihai karar

niteliğini taşımasa da HMK m. 305/A maddesinde ifade edilen nitelikte bir eksikliğin bulunması ve tamamlayıcı hükmün şartlarının oluşmasıyla tamamlanması mümkündür.

Delil tespiti kararları haricindeki ihtiyati tedbir ve ihtiyati haciz gibi geçici hukuki koruma kararlarının tamamlanması mümkündür. Zira bu kararlar her ne kadar geçici de olsa hâkim işbu kararları kendiliğinden ele alıp değiştiremeyecektir. Bu kararların değiştirilebilmesi için taraflardan birinin nihai karara karşı kanun yoluna başvurusu yahut karara karşı itiraz etmesi gerekecektir. O halde, ara karar niteliğindeki delil tespiti kararları haricindeki geçici hukuki koruma kararlarının tamamlanması mümkün kabul edilmelidir.

Hükmün tamamlanmasının konusunu nihai kararlar oluşturur. HMK m. 294 ise nihai kararları, usul ve esasa ilişkin nihai kararlar olarak bir ayrıma tutarak, nihai kararları, yargılamayı sona erdiren kararlar olarak nitelendirmiştir. Usule ilişkin kararlarda hâkim elini dosyadan her ne kadar çekse de taraflar arasındaki uyuşmazlık esasen çözümlenmediğinden, esas anlamda bir nihai karardan bahsedilemeyecektir. Bu sebeple usule ilişkin verilen kararların nihai karar niteliği taşıması nedeniyle HMK m. 305/A gereği hükmün tamamlanmasına konu edilemeyeceğini düşünmekteyiz.

Hükmün tamamlanmasının kararın yalnızca talep halinde mi mümkün olacağı yoksa mahkemece re'sen de dikkate alınabilip alınmayacağı konusunda Alman ve Türk doktrininde farklı görüşler savunulmuştur.

Hükümdeki eksikliğin hem istinaf sebebi hem de hükmün tamamlanması yoluna başvuru sebebi yapıлып yapılmayacağıyla ilgili Türk hukukunda açık bir düzenleme bulunmamaktadır. Türk hukukunun aksine Avusturya Medeni Usul Kanunu tamamlama talebi hakkında kesinleşmemiş bir karar verildikten sonra hüküm tamamlanırsa, hükmün eksik olduğuna dayanan istinaf sebebi ortadan kalkar ve bu nedenle istinaf başvurusunun geri çevrilmesi gerektiğini düzenleme altına almıştır. Alman doktrininde ise kanun yolları ile hükmün tamamlanması yoluna başvurusunun, mahkemenin karar vermeyi unutmış olduğu, talebin hükmün esasını etkileyecek durumda olması halinde ve hükmün tamamlanması yolu ile giderilmesi mümkün olmadığı takdirde istisnai olarak bu mümkün kabul etmektedir.

Kanaatimizce bizim hukukumuzda hükmün tamamlanmasının talep edilmiş olduğu süreçte, HMK m. 360 uyarınca istinaf aşamasında ilk derece mahkemelerinde

yargılama usulünün uygulanması imkanına dayanılarak istinaf yargılamasının bekletici mesele yapılması gerekir. Aksi halde birbiri ile çelişen kararlar ortaya çıkabileceği gibi yine eksik verilen bir karar ortaya çıkabilecektir. Ki bu durum da hükmün tamamlanması kurumunun amacına aykırılık teşkil eder ve taraflar bakımından maddi ve manevi kayba yol açarak usul ekonomisinin ihlaline sebep olur.

Türk Medeni Usul Hukukumuzda, hükmün tamamlanmasının kanun yollarına başvuru süresine etkisi bakımından herhangi bir düzenleme mevcut değildir. Ancak kanaatimizce, hükmün tamamlanması kurumunun kanun yollarına başvuru süresine etkisinde Alman hukukundakine paralel bir düzenleme yapılması faydalı olacaktır. Zira Alman hukukundaki düzenlemeye göre hem hükmün tamamlanması kararına hem de nihai karara karşı aynı anda kanun yoluna başvurulması her iki kararın birlikte incelenip, birlikte karara bağlanmasını sağlamakta ve bunun neticesinde üst mahkemelerin iş yükünü azaltmaktadır.

Keza her iki karara karşı kanun yoluna başvuru süresinin aynı olması yargılamaların gereksiz uzamasına engel olarak usul ekonomisine katkıda bulunmasını sağlayacaktır. Hukukumuzda hükmün tamamlanması kurumuna başvuru süresinin istinaf kanun yoluna başvuru süresinden uzun olması birtakım problemleri de beraberinde getirmektedir. Örneğin, nihai kararın taraflara tebliği ile süresi içerisinde istinaf kanun yoluna başvurmayan taraf, hükmün tamamlanması başvurarak yeniden kanun yoluna başvuru hakkına sahip olacaktır. Normalde kanun yoluna başvuru süresini kaçıran taraf, kanun yoluna başvuru hakkını kaybetmiş olacakken, bu düzenlemeyle kanun yoluna başvuruya yeniden hak kazanmış olacaktır. Bu da karşı taraf aleyhine olabilecekken, istinaf başvuru süresini uzatacağından hükmün tamamlanması kurumunun amacı dışında kullanılmasına sebebiyet verecektir.

İstinaf kanun yoluna başvuru süresi ile hükmün tamamlanması kurumuna başvuru süresinin aynı süre zarfında olması saydı yargıya olumlu katkı sağlayacaktır. Fakat Türk hukukunda asıl karara karşı istinaf kanun yoluna başvuru süresi sona ermesinden sonra da hükmün tamamlanması yoluna başvurunun mümkün olması sebebiyle, Alman hukukundaki düzenlemenin Türk hukukunda olmaması kanaatimizce yerinde olmuştur.

Alman Medeni Usul Kanunu, Türk Medeni Usul Kanunu'nun aksine tarafların asli talebine ilişkin başvurularının mahkeme tarafından sözlü olarak dinlenilmesi

gerektiğini düzenlemiştir. Türk hukukuna da böyle bir düzenlemenin getirilmesi doğru olacaktır. Zira bu düzenleme tarafların adil yargılanma hakkı ile hukuki dinlenilme hakkını destekleyeceği gibi usul ekonomisine de hizmet edecektir. Bu noktada HMK m. 306/2'nin yeterli bir düzenleme olmadığına kanısındayız. Çünkü burada “mahkemenin gerekli gördüğü hallerin” neler olabileceği konusunda açık bir düzenleme bulunmamaktadır.

Türk hukukunda tamamlayıcı hükmün hukuki niteliği bakımından herhangi bir düzenleme bulunmamaktadır. Buna karşılık tamamlayıcı hüküm Alman hukukunda kısmi karar niteliğini taşımaktadır. Bu konuda Alman hukukuna katılmayıp, tamamlayıcı hükmün asıl hükmün bir parçası olduğu, asıl hükümden bağımsız bir nihai karar olmadığını savunmaktayız. Zira tamamlayıcı hükmü asıl hükümden bağımsız bir nihai karar olarak kabul edilmesi halinde özellikle kanun yolları ve ilamlı icra bakımından birtakım problemler meydana gelebilecektir.

Hukukumuz bakımından kısa karar ile gerekçeli karar arasında uyumsuzluğun (çelişkinin) bulunması bir kanun yoluna (istinaf – temyiz) başvuru sebebi olduğundan, Alman hukukundaki kısa karar ile gerekçeli karar arasında meydana gelen uyumsuzlukların giderilebilmesi için tarafların koşulları oluşmuş ise tashih veya tavzih yoluna başvurulması hukukumuz bakımından mümkün değildir.

Taraflardan birinin tamamlayıcı hükme karşı kanun yoluna başvurusu halinde, kanun yoluna başvuru şartları incelenirken asıl hükme göre değerlendirme yapılarak sonuca varılması gerekir. Zira hukukumuzda tamamlayıcı hüküm asıl hükümden bağımsız bir karar olarak nitelendirilmemektedir. Burada Alman hukukundan farklı olarak, kanun yoluna başvurunun kabul edilebilirliği verilen nihai kararın içeriğine bakılarak ele alınır.

Hükmün tavzihi, tashihi ile hükmün tamamlanmasının ortak noktası, mahkemenin hükmü verdikten sonra istisnai olarak hükmü tekrardan ele alıp yargılama yapmadan karar vermesidir. Hükmün tamamlanması kararı tıpkı hükmün tavzihi ve tashihi kararları gibi daha önce verilen nihai kararı sınırlandıramaz, genişletemez ve değiştiremez niteliktedir.

Hükmün tamamlanması kurumunun Türk hukukunda Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun yürürlüğe girdiği tarihten beri mevcut olduğunu söylemek mümkündür. Zira

Hukuk Muhakemeleri Kanunu m. 437/4 tarafların yargılama sırasında ileri sürmüş oldukları konuların karara bağlanmamış olması sebebiyle hakem veya hakem kurulunun tamamlayıcı karar verebileceğini düzenlemiştir. Hukuk Muhakemeleri Kanununun 305/A maddesinde hakem kararlarının tamamlanmasıyla mahkeme kararlarının tamamlanması arasında farklılıklar mevcut. Kanaatimizce bu farklardan en önemlisi; kanun koyucunun HMK m. 437/4 ile daha esnek bir yaklaşım sergileyerek kısmi kararlara karşı da hükmün tamamlanması mümkün kılmasıdır. Çünkü kanun koyucu HMK'na sonradan getirilen 305/A maddesi ile kısmi kararlara karşı tamamlama yoluna başvurulabileceğine ilişkin bir düzenleme getirmeyerek hükmü daha dar yorumlamıştır.

Sonuç olarak, toplamda dört bölüm altında ele alınıp incelenmiş olan hükmün tamamlanması kurumu yargılama hukuku sistemimiz bakımında fazla geçmişi olmayan yeni bir kurumdur. Bu kurumun getirilmiş olması yargılama hukukunun amaçlarına hizmet etmekte olduğu tartışmasız olmakla birlikte mevzuat yönünden birtakım eksik yönleri olduğu gibi uygulama bakımından da yeterli içtihat zenginliği ve birlikteliğinin de henüz bu aşamada sağlanamamış olduğunu tespit etmiş bulunmaktayız. Bu çalışmamızın belirtmiş olduğumuz bu eksikliklerin giderilmesine katkı sağlayacağını düşündüğümüz hususlardaki görüş ve düşüncelerimiz açıkça ortaya konulmuştur.

KAYNAKÇA

Alangoya Yavuz, Yıldırım M. Kâmil, Yıldırım Deren,
Nevhis, Medeni Usul Hukuku Esasları, 7. Bası, İstanbul 2009

Alangoya Yavuz, Yıldırım M. Kâmil, Deren- Yıldırım Nevhis
Medeni Usul Hukuku Esasları, 8. Baskı, İstanbul 2011

Akkaya Tolga
Medeni Usul Hukukunda İstinaf, Ankara 2009

Akkaya Tolga
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi C. XXV, Y. 2021
Sa.1, Medeni Usul Hukukunda Hükümün (Nihai Kararların Tamamlanması),
<https://doi.org/10.34246/ahbvuhfd.870932>

Aktepe Artık Sezin
İstinaf Kanun Yolunda Kamu Düzeni Kavramı. Türkiye Barolar Birliği Dergisi
2018, 257-292 (134) <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/ViewPDF-2018-1740>

Aras Aslı
Çekişmesiz Yargıda Yargılama Usulü, Yayın No: 389079, Doktora Tezi, Dokuz
Eylül Üniversitesi 2014
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=CtF0BN57bWeGR185xI0wOw&no=Fm57wTVcVSESPUNKDoOWjA>

Arslan Ramazan
Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun Geçici Hukuki Korumalar Konusunda
Getirdiği Yenilikler, Bankacılar Dergisi, Y. 24, s. Özel sayı, 2013
https://www.tbb.org.tr/Content/Upload/dergiler/dosya/57/ozel_sayi.pdf

Arslan Ramazan, **Yılmaz** Ejder, **Taşpınar** Ayvaz Sema, **Hanağası** Emel

Medenî Usûl Hukuku Güncellenmiş ve 7251 sayılı Kanun Değişiklikleri İşlenmiş
6. Baskı, Ankara 2020

Arslandoğan Birce

Alman Yargılama Hukukundaki Düzenleme Işığında Hukuk Muhakemeleri
Kanunu'nun 'Hükmün Tamamlanması' Başlıklı 305/A Hükmüne İlişkin
Değerlendirmeler, Kadir Has Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 9 (1), 117-
133

Atalı Murat, **Ermeneç** İbrahim, **Erdoğan** Ersin

Medenî Usûl Hukuku, 4. Bası Ankara, 2021

Aydemir Fatih

Türk Hukukunda Tahkim Sözleşmesi, 1. Bası, 2017

Bahadır Zeynep

Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Medeni Usul
Hukukunda Kısmi Karar, Şubat 2018

Bahadır Zeynep

Medenî Yargıda Hükmün Tamamlanmasının Hükmün Kesinleşmesi ve Cebrî
İcrası Bakımından Etkisi, İstanbul Hukuk Mecmuası, 80 (2), 2022, 507-536
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/ihm/issue/71349/1147202>

Belgin Güneş Derya

Medeni Usul Hukukunda Hükmün Tamamlanması (HMK m. 305/A), İnönü
Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi – İnÜHFD 12 (1): 313-27, 2021
<https://doi.org/10.21492/inuhfd.869441>

Berkin Necmeddin M.

Tatbikatçılara Medenî Usul Hukuku Rehberi 1711 ve 1730 Sayılı Kararlara ve Usule İlişkin Tekmil İçtihadı Birleştirme Kararları ile Yargıtay'ın Son İçtihatlarına Göre

Bilge Necip ve **Önen** Ergün

Medeni Yargılama Hukuku Dersleri, 1711 Sayılı Kanun'a Göre Yeniden Yazılmış, 3. Baskı, Ankara 1978

Brunner Alexander, **Gasser** Dominik, **Schwander** Ivo,

ZPO Schweizerische Zivilprozessordnung Kommentar, Zürich 2. Auflage, 2011 s. 2537.

Büyük Celal

Yasama Yürütme Yargı: Platon'dan Montesquieu'ya Devletin Fonksiyonlarına Genel Bir Bakış

Büyük, Elif Irmak

Medeni Usul Hukukunda İnşai Hüküm, Marmara Üniversitesi, 2020

<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=yyu469CEQKZtJd9AEFMy7g&no=quega2ddRQhEN-thXXOdUQ>

Deliduman Seyithan

Son Değişikliklere Göre Gözden Geçirilmiş, Güncellenmiş ve Kısmen Genişletilmiş Tebligat Hukuku Bilgisi, 5. Baskı, Ankara 2014

Elzer

ZPO § 315 Unterschrift der Richter, BeckOK ZPO, Vorwerk/Wolf 48. Edition (beck-eBibliothek)

Ekşi Nuray

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda Tahkim (6100 Sayılı HMK md. 407 – 444)
İstanbul 2013

Karaaslan Erol, Karaaslan Varol

Hükmün Tamamlanması, İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
8 (2), Güz 2021

Fasching, Hans W.

Kommentar zu den Zivilprozeßgesetzen, 2. Auflage, Wien, 2004, §423, Kn. 2

Germelmann/Matthes/Prütting

Arbeitsgerichtsgesetz: ArbGG, 10. Aufl. 2022 (beck-eBibliothek)

Gözler Kemal

Türk Anayasa Hukuku Dersleri, Güncellenmiş 26. Baskı, Haziran 2021

Gözler Kemal

Türk Anayasa Hukuku, Bursa Ekin Kitabevi Yayınları, 2000

Hendem Burcu

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nda Yeni Bir Düzenleme: Hükmün
Tamamlanması, Medeni Usul ve İcra – İflas Hukuku Dergisi Cilt: 17, Sayı 49,
İstanbul 2021/2, s. 631 <https://legal.com.tr/>

Karafakih İsmail Hakkı

Hukuk Muhakemeleri Usulü Esasları, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Yayınları Ankara 1952

Karaman Ebru

1982 Anayasası Çerçevesinde Türkiye'de Yargı Bağımsızlığı Sorunu, Beykent
Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 1(1), 29-59

Karsh Abdurrahim

Medeni Muhakeme Hukuku, Yenilenmiş ve Gözden Geçirilmiş 5. Baskı, İstanbul
2020

Konuralp Cengiz Serhat

6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na Göre İhtiyati Tedbirler

Kuru Baki

Nizasız Kaza, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Ankara 1961

Kuru Baki

Hukuk Muhakemeleri Kanunu Dördüncü Baskı 1984 Cilt: IV, s. 3277.

Kuru Baki

Hukuk Muhakemeleri Usulü, Altıncı Basım, Cilt III, İstanbul 200

Kuru Baki,

Medeni Usul Hukuku El Kitabı Yetkin Yayınları, Cilt II, Mart 2020

Kuru Baki, **Aydın** Burak,

İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medenî Usûl Hukuku Ders Kitabı 7251 sayılı
Kanun Değişiklikleri İşlenmiş 5. Baskı, Ankara 2021

Musielak

§ 313b Versäumnis-, Anerkenntnis- und Verzichtsurteil, Münchener Kommentar
zur Zivilprozessordnung 6. Auflage 2020 (beck-eBibliothek)

Musielak

ZPO § 313a Weglassen von Tatbestand und Entscheidungsgründen, ZPO 20.
Auflage 2023 (beck-eBibliothek)

Musielak

§ 716 Ergänzung des Urteils, Kommentar zur Zivilprozessordnung, 5. Auflage 2007 (beck-eBibliothek)

Özekes Muhammet

Medeni Usul Hukukunda Yok Hüküm ve Etkisiz Hüküm, Yargıtay Dergisi, Cilt 26, Sayı 3 – 4, 2000

Özekes Muhammet

Sorularla Hukuk Dizisi 6, Sorularla Medeni Usul Hukukunda Yeni Kanun Yolu Sistemi (İstinaf ve Temyiz), Türkiye Barolar Birliği, Ankara 2008

Özekes Muhammet

Medeni Usul ve İcra – İflas Hukukçuları Toplantısı – VI, Medeni Usul Hukukunda Kanun Yolları ve Arabuluculuk Kanun Tasarısı, Türkiye Barolar Birliği Yayınları: 150, Eylül 2008

Özekes Muhammet

100 Soruda Medeni Usul Hukukunda Yeni Kanun Yolu Sistemi İstinaf ve Temyiz, Gözden Geçirilmiş ve Yenilenmiş 3. Bası, Ankara 2016

Özkan Duvan Ayşe

Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 68 (1) 2019: 287 – 336, Bireysel Başvuru Kararlarında Makul Sürede Yargılanma Hakkı

Özkaya Ferendeci Hamide Özden

Alman Medeni Usul Hukukunda Ara Tespit Davası ve Buna İlişkin Düşünceler, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, Cilt: 13, Sayı: 1, İstanbul, 2007

Öztek Selçuk, Taşpınar Ayvaz Sema, Kale Serdar

Hukuk Muhakemeleri Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında 20 Mart 2020 Tarihli Kanun Teklifi'ne İlişkin Bazı Açıklamalar ve Kanun Teklifinin Değerlendirilmesi, Türkiye Barolar Birliği Dergisi Sayı 149, 2020

Pekcanitez Hakan, Atalay Oğuz, Özekes Muhammet

Medeni Usul Hukuku, 14. Baskı, Ankara 2013

Pekcanitez Hakan, Atalay Oğuz, Özekes Muhammet

Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı 8. Baskı, İstanbul 2020

Pekcanitez Hakan, Atalay Oğuz, Özekes Muhammet

Hukuk Muhakemeleri Kanunun'da Değişiklik Yapılmasına Dair 7251 sayılı Kanun Hakkında Değerlendirme, Türkiye Barolar Birliği Dergisi Sayı 150, 2020

Pekcanitez Hakan, Yeşilirmak Ali, Pekcanitez

Medeni Usul Hukuku, 15. Bası, Cilt III, İstanbul 2017

Prütting/Gehrlein/Thole

Zivilprozessordnung, Kommentar 14. Auflage (beck-eBibliothek)

Rechberger Walter H., Klicka Thomas

Zivilprozessordnung, 5. Auflage, Wien, 2019, §423, Kn. 3.

Rosenberg/Schwab/Gottwald

Zivilprozessrecht, Bindungswirkung der Entscheidungen 18. Auflage (beck-eBibliothek)

Saenger Ingo

ZPO § 321a Abhilfe bei Verletzung des Anspruchs auf rechtliches Gehör,
Zivilprozessordnung 8. Auflage 2019 (beck-eBibliothek)

Selçuk Seyhan

Hakem Kararlarının Tamamlanması Talep Edilmeden Aynı Sebep İptal Talebinde Bulunulmasında Hukuki Menfaat, Ankara Barosu Dergisi, 2018, 76 (1).

<http://dergipark.org.tr/abd/issue/39350/464180>

Selçuk Seyhan

Hukuk Muhakemeleri Kanunu'na Göre Verilen Hakem Kararlarının İcrası,
Türkiye Barolar Birliği Dergisi 2019 (140)

Tacir Hamide

Kuvvetler Ayrılığı İlkesi ve Anayasalarımızda Yasama, Yürütme ve Yargı İlişkisi, Kadir Has Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 3(1), 19-36

Tanrıver Süha

İlamlı İcra Takibinin Dayanakları ve İcranın İadesi, Ankara 1996

Tanrıver Süha

Medeni Usul Hukuku Cilt I, Tümüyle Gözden Geçirilmiş, Güncellenmiş ve Genişletilmiş 2. Bası, Ankara 2022

Tanrıver Süha

Medeni Usul Hukuku Cilt II, Tümüyle Gözden Geçirilmiş, Güncellenmiş ve Genişletilmiş 2. Bası, Ankara 2022

Tutumlu Mehmet Akif,

Hukuk Davalarında Hükmün Tamamlanması Kurum ve Uygulanma Koşulları,
Ankara Barosu Dergisi 2020/3

<http://www.ankarabarusu.org.tr/siteler/ankarabarusu/tekmakale/2020-3/11.pdf>

Uyanık Sümeyye

Medeni Usul Hukukunda Hükümün Tavzihi ve Tashihi, Yüksek Lisans Tezi,
Eskişehir 2016

Üstündağ Saim

Medeni Yargılama Hukuku, C. I-II, Gözden Geçirilmiş ve Yenilenmiş 7. Bası,
İstanbul 2000

Wieczorek/Schütze

ZPO, Band 5/1 §§ 300 – 329, 4. Auflage 2015 (beck-eBibliothek)

Yavaş Murat

Medeni Usul Hukukunda Temyiz, Ankara 2015

Yılmaz Ejder

Olağanüstü Temyiz- Kanun Yararına Bozma, Yazılı Emirle Bozma, Ankara 2003

Almanya Medeni Usul Kanunu

<https://www.gesetze-im-internet.de/zpo/BJNR005330950.html>

Avusturya Medeni Usul Kanunu

<https://www.jusline.at/gesetz/zpo/paragraf/423>

İsviçre Medeni Usul Kanunu

<https://www.fedlex.admin.ch/eli/cc/2010/262/de>

<https://beck-online.beck.de/>

<https://ebibliothek.beck.de/>

<https://juris.bundesgerichtshof.de>

<https://www.jurix.com.tr>

<https://legalbank.net/>

<https://www.lexpera.com.tr>

<https://sozluk.gov.tr/>

<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>

www.tr.wikipedia.org/wiki/Kuvvetler_ayrılığı

www.yargitay.gov.tr